

בת עמי, אבל יחיד עשי לך, מספד תמרורים

שבת קדש

אבל כבד בכל תפוצות ישראל, בארץ
ובעולם: חזונו, פועליו, אבני דרך,
תורתו והרבצתה, מידותיו, יראת שמים
ויראת חטא, דרכו ההלכתית, הנהגתו
ליחיד ולכלל. גליון אבל מיוחד

בס"ד, פרשת יגשד' בשבת תשע"ח

תודתנו לצלם המערכת שוקי לרר על שהעמיד לרשותנו את ארכיונו הפרטי ברוחב לב, בעתון ובגליון זה,
לכבודו ולזכרו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצוק"ל
צילום השער: דוד זר

ואותנו השאיר לאנחות

מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי

הנחמה - לימ

כשהדור איבד את מנהיגו והספינה את קברניטה, יצאנו למעונו של מרן שר התורה שליט"א לשמוע במה עלינו להתחזק בעת כזו וכיצד ממלאים את הבור שנפער ואת החלל הגדול שנוצר | "להגביר חילים בלימוד התורה, ולדעת שלימוד התורה הוא חיינו, ושכל אחד יקבע עיתים לתורה" עובדות, הגדרות והדרכות

החזיק ממנו מאוד ואף ליווה אותו עד הפתח ואמר לי תלווה אותו עוד, כשם שאמר לי ללוות את הגאון רבי אליהו דושניצר זצוק"ל.

מוותור לא מפסידים

שמענו כי ת"ח מתלמידי מרן הגראי"ל זצוק"ל שאלו פעם: רבנו תמיד אומר לוותר ושמזויתור לא מפסידים רק מרוויחים, מה ראש הישיבה הרוויח מכך שוויתר רבות בחייו? והשיב ג' דברים, ראיתי כי ד' שומר אותי בעניינים הנוגעים לציבור, ושם חסרה לי איזו ידיעה, ד' מזמן לי את שאני צריך לדעת. עוד אמר כאשר האמרי משה זצ"ל נפטר הייתה מחלוקת מי יהיה ראש ישיבה במקומו, רק אני ור"מ סולובייצ'יק לא התערבנו, ושנינו ניצחנו מהיטלר ימ"ש. ע"כ. נשאלת השאלה, מה היא מידה כנגד מידה' שבזכות שוויתר כך לא טעה ונכשל בהוראות ציבוריות?

מרן שר התורה שליט"א: "כאשר עושים לפנים משורת הדין, גם ד' מתנהג לפנים משורת הדין, כי לא רגיל שאדם לא יטעה

נשמת מרן זצוק"ל, לו ולעולם כולו.

בני הבית מביאים למרן את דפי הצוואה המקוריים. מרן שר התורה שליט"א עיין בשורות המרטיטות, וכאשר הגיע לסעיף בו מרן כתב כי הוא מייצק לא לקרוא על שמו, לפתע החלו לזלוג מעיניו דמעות. מרן הגר"ח שליט"א: "הרבה פעמים הוא היה שולח אלי שאני אחתום על דברים שונים, כאילו אני חבר שלו וכמותו. צדיקים אינם מכירים בעצמם עד יום מותם, כנכתב במדרש, וזה עצמו סימן מובהק שהוא צדיק". מרן שליט"א שותק רגע קצר ומוסיף: "ובגלל שאינם מכירים בעצמם זה טובה עבורם.

"אבל את העולם אי אפשר לרמות. גם אבא (מרן הסטייפלר זצוק"ל) היה קם בפניו". שתיקה בחדר ושוב: "גרולי ישראל אינם מכירים בעצמם, אבל העולם מכיר אותם טוב. השווער זצוק"ל (רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל) אמר לי כמה פעמים כשבאתי לשאול שאלות: 'אתם אין לכם מה לכוא אלי לשאול, הרי יש לכם את רבי אהרון ליב'.

"כבר כאברך מרן החזון איש זצוק"ל

ם כלות ימי השבעה, אחרי הדלקת נר שביעי נכנסנו למעונו של מרן שר התורה שליט"א והעלנו את שמו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל. מרן נאנח בעוגמה. שאלנו: מה אפשר לפרסם ב"מוסף שבת קדש" בתועלת לנו ולזכרו הטהור? כיצד עלינו ללכת בדרכיו של מרן רבי אהרון ליב זצוק"ל?

מרן שר התורה שליט"א השיב: להגביר חילים בלימוד התורה, ולדעת שלימוד התורה הוא חיינו, ושכל אחד יקבע עיתים לתורה.

שאלנו: נאמר בתוספות במסכת כתובות דף ק"ד ע"א בשם המדרש: "עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. והרי ההסתפקות במועט של מרן הגראי"ל לא ניתנת לחיזוק?"

השיב מרן שליט"א: אכן, גם אם לא שייך להתנהג כמותו ממש בכך, אבל ללמוד תורה אפשר, וכך ללכת בדרכיו, ללמוד וללמד. וכאשר אדם מגביר שקידת התורה, יש בכך תועלת לעילוי

שליט"א ל"יתד נאמן", ככלות ימי השבעה:

מור התורה הקדושה

מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א: "אחרי חורבן התורה, ד' נתן את האפשרות לבנות את התורה מחדש"

י"ז, י"ד, 'קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל', כאשר מים שוטפים את השדה יש בכך מעלה וחסרון, מעלה שהם מרככים את הקרקע שראויה לזריעה יותר, והחסרון שמביא בוץ ולכלוך, במה דברים אמורים כאשר המים נשארים בה אבל אם שוטף מים ורק עובר בשדה ולא נשאר בה יש בזה רק את החסרון ולא את המעלה, כך עושר יש בו מעלה שאפשר לעשות בו הרבה מצוות אבל גם חסרון כי יכול להביא למדות רעות גאווה ותאוה, אבל זהו רק אם העושר יישאר אצלו אבל אם העושר רק עובר אצלו ובחצי ימיו יעזבנו, אז ישאר לו רק החסרון ובאחריתו יהיה נבל".

מרן הגראי"ל זצוק"ל עמד על כך שאחרי החורבן של המלחמה יש דבר חדש שלא היה פעם, העשירים נותנים במושגים גדולים שלא היה כך קודם החורבן, הון של כסף.

מרן שר התורה מהרהר ואח"כ מוסיף: אחרי חורבן התורה, ד' נתן את האפשרות לבנות את התורה מחדש וזה על ידיהם. הגאון ר' אליהו מן אומר למרן שר התורה: אחד אמר לי כי מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל אמר כי אחר המלחמה ריבוי התורה הוא יותר מלפני החורבן...@2

מרן שליט"א: "הדבר נכון לא רק לגבי הכמות אלא גם באיכות, שאחרי המלחמה הרווחנו עומק וחריפות בציבור לומדי התורה שלא היה כל כך לפני כן. יש דבר נוסף שיש היום יותר מלפני המלחמה, עשיית ספרים. פעם היה יקר מאוד והיום יש הרבה ספרים, ויש בזה מעלה וחסרון, אבל המעלה עדיפה על החסרון".

מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל סיפר כמה פעמים שהרב בעל התניא זצ"ל טייל ליד הנהר ובכמה שעות עבר ש"ס, ע"כ, ובשם הגר"א אומרים שלמד כל חודש ש"ס, ומדוע אצל הגר"א, לקח הרבה זמן יותר?

"בעל התניא היה בהרהור, וזה אפשר, והגר"א היינו שלמד בפנים".

במהלך השיחה נכנס הגאון ר"א מן שליט"א לחדר וסיפר למרן שליט"א, כי נכנס פעם עם נגיד מפורסם למרן הגראי"ל זצוק"ל והנגיד ביקש ברכה עם קוויטל וכתב בו הצלחה בתורה ויר"ש. וביקש גם פרנסה ובריאות, אמר לו מרן זצוק"ל: הכל הפוך, קודם יראת שמים ואח"כ תורה, קודם בריאות ואח"כ פרנסה. (עי' תענית ח' ב' דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב)

מרן שר התורה: "הנה, תורה ויראת שמים זה מחלוקת בגמרא (שבת ל"א): רבי סימון ורבי אלעזר. והלכה כמי? נראה לכאורה שם שהלכה כרבי אלעזר שיראת שמים קודם, שאמרו תסתיים וכו', אע"פ שבגמ' שם נאמר תסתיים רק לגבי שרבי אלעזר הוא סבירא ליה יראת שמים קודם, אבל כיון שזה רבי יוחנן משום ר"א מסתמא כך הלכה".

ומה לגבי פרנסה ובריאות מה קודם?

"בריאות קודם".

יש פעמים שאם אין פרנסה זו סיבה שלא תהיה בריאות.

"אם כן הפרנסה נכללת בכלל הבריאות".
הגר"א מן שליט"א: בחנוכת הבית של אחת הישיבות הגדולות מרן הגראי"ל זצוק"ל נפגש עם נדיב מופלג ואמר לגביר: גְּעֻלָּט אִיז בְּלֶאטֶע. (כסף זה בוץ). אמר לו הגביר: אַפֶּער דָּאס אִיז אַגוּטֶע זָאך דִּי בְּלֶאטֶע (אבל זה דבר טוב הבוץ הזה).

מרן שר התורה שליט"א מחייך ומגיב: "זו גמרא. הגמרא אומרת בחולין דף פח: היה מהלך במדבר ואין לו אפר לכסות שוחק דינר ומכסה ובגמרא יליף מפסוק ועפרות זהב לו, ומכאן יליף דינר זהב איקרי אפר... וצריך פסוק על כך כי בלא פסוק גם אפר זה לא. אבל כל זה, לגבי הכסף מצד עצמו, אבל אם יודעים כיצד לנצל את הממון הרי בחולין דף פ"ו. איתא רבי ור"ע מכבד עשירים וברש"י שם על שגומלין חסד ומזמנים מזונות לעניים.
"המגיד מדובנא ע"ה אמר על הפסוק בירמיה

כלל, ומי שנוהג בויתור, ד' נוהג עמו גם כן שלא נכשל אפילו כאשר הרגילות שאדם כן נכשל, וזו המידה כנגד מידה".
עוד הוסיף: "מה היה לו מהפעולות שעשה למען הכלל, וכי כבוד או כסף? הרי אם היה הדבר תלוי ברצונו היה משליך את זה, רק מכוח האחריות שלו הוא עשה את מה שעשה, וכמה שיותר קושי או ביזיונות היו, יהיה לו יותר שכר טוב בעולם הבא. רבי אהרון ליב היה קרוב של רש"י הדיין של בריסק (וגדל הרבה על ברכיו) וסיפר שמרן הגר"ח סולובייצ'יק לא היה פוסק והיה שולח את השאלות לרש"י. פעם אחת באה אישה לשאלו ואמר לה – תשאלו את רש"י. אמרה לו – שאלה קלה כזו גם אתה יודע... עוד סיפר כי אישה שלחה מכתב להגר"ח וכתבה חריף, אמר הגר"ח בענוותנותו האופיינית: הנה אפילו אישה זו יודעת שאיני בקי. כל כך היתה גדולה הענווה שלו – ונאים הדברים לרבי אהרן ליב, כי זו היתה מהותו – הענווה".
מרן שליט"א דוחק בנו, "הרי צריכים ללמוד והזמן יקר, וזה רצונו של ר' אהרון ליב זצ"ל".

וזאת התורה

הרב רפאל ברלזון

מדור זה מוקדש לזכרו ולע"נ של ידידנו הבלתי נשכח, הרה"ג רבי ישכר דב רובין זצ"ל בעל יצירת הענק "טללי אורות"

וּפֶּרַח לוֹ אִישׁ הָאֵמֶת!

טענותיו של יהודה בוויכוח, שציין את הצער שייגרם ליעקב מלקיחת בנימין שכן אם היה יכול לחיות בלי יוסף יכול לחיות גם בלי בנימין וכו'.

לאחר שדן בדבריו מרן רבינו הגרא"ל שטיינמן זי"ע [ב'אילת השחר'] הוא מעמיד יסוד מוסד במהותו של יום הדין, ושל הביקורת האישית הנגזרת מכך. דברים נוקבים שמשקפים את יראתו שקדמה לחכמתו:

ויש להבין מה הק"ו שלוקחים מתוכחותיהם של אתוננו של בלעם ויוסף לתוכחתו של הקב"ה? האתון היה טיפש לעומת בלעם שהיה חכם האומות, גם יוסף היה קטן לעומת השבטים, אך הקב"ה הרי הוא יותר גדול מכולם!

משל למה הדבר דומה, לפלוני שהבין נושא ברמה חלשה. הגיע אלמוני - שיותר מוכשר ממנו - וירד לעומק העניין. האם יש מקום לבוא בתביעה לראשון שלא הבין כמו השני? לא. הרי השכל שלו חלש מהשני. וא"כ יש להבין מכיוון שאין

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכֹל אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ בִּי נִבְהָלָו מִפְּנֵיָי (מה, ג)

מה הקשר בין שני חלקי המשפט 'אני יוסף' ו'העוד אבי חיי'? וביותר קשה שהרי לעיל (מג, כח) הם כבר הודיעו לו 'שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוֹ עוֹדֵנָה חַיִּים' ומדוע אכן לא השיבו לו השבטים על שאלתו?

"אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של העובדי-בוכבים, לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתוננו ב' יוסף קטן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו ב' לבישוא הקדוש ברוך הוא, ויוכיח כל אחד ואחד, לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ, כא) 'אוכיח ואערכה לעיניך, על אחת כמה וכמה' (ב"ר צג, י).

לפי"ז מבאר מרן ה'בית הלוי' ששאלת יוסף 'העוד אבי חיי' באה כתמיהה, כלומר: אינני מבין כיצד יכול אבא לחיות עד עתה ברוב צער שאינו יודע מה עלה בגורלי! משפט זה סותר גם את כל

"...זו גופא התוכחה בה יוכיח הקב"ה את האדם. הוא לא יבוא אליו בטרוניה איך לא הבין עומק שרק הקב"ה יכול להבין - כי על כך אין תביעה על האדם - אלא שהוא יוכיח לאדם כיצד הוא עצמו, בשכלו הוא, יכול היה להבין שישנה טעות אך מידותיו הטעו את עיני שכלו. כלשון אבא כהן ברדלא במדרש "ויוכיח כל אחד ואחד, לפי מה שהוא!"

צלחת האור של שנת תרפ"ד...

"ויאסר יוסף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו
הַשֵּׁנִי" (מור, כט)

פירש"י: "ויאסר יוסף מִרְכַּבְתּוֹ. הוא עצמו אסר את
הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו".

כינוסי החיזוק שמתקיימים בקהילת 'נחלת משה'
בבני ברק, ידועים לשם לתהילה ולתפארת. בתשרי
תשס"ז התמקד הכינוס במצוות 'כיבוד אב ואם'.
כאשר נכנסו היוזמים להזמין את מרן רבינו הגראי"ל
זי"ע לשאת דברים ציפו שיענה מיד בחיוב – כדרכו
תמיד לטרות ולחזק בכל מקום שהוא בארץ ובעולם.
אמנם לא כך היה הפעם. "אינני יודע אם הפעם
אוכל להשתתף אתכם" – נענה. עצבות ננסכה על
פניו ושתיקה שררה בחדר. הוא שקע בהרהורים
ולבסוף כביכול התנצל מדוע הוא מסתפק אם
להגיע. סיפר שבהיותו ילד כבן עשר הכינה אמו
אורז לארוחת ערב. היא טרחה על המאכל אך הוא לא
רצה לאכול אורז, התחמק ולא אכל. נו, אם ברצוני
לבוא ולעורר על המצווה, עלי לשקול תחילה מה
מצבי ביחס לאותה מצווה – כי אם אינני מושלם
כיצד אוכיח אחרים? [כאיל תערוג']

בינו נא זאת!

ומה זה עוד מלמד? שכל אימת שכן הסכים לדבר –
היה מושלם במידה זאת!!

צילום: דוד זר

בשעת התוכחה ביום הדין? "בזמן המעשה
האדם היה בעולם הזה, והיה מלא עם כל
הנגיעות והפניות, והיה בטוח שהוא צודק,
וכשהקב"ה יראה לו את הדבר כמות שהוא,
ישתומם לראות: וכי על זה אחזתי שאני
צודק? – והחרפה והבושה שבתוכחה גופא
בהם עצמם אי אפשר לעמוד!"

"...בתוכחה יוכל לראות כי חי חיים של
טעות, וכל הדברים שהיה בטוח בהם בלי
ספק כו' הכל היה טעות, וזה לא מפני
שלא היה יכול לראות, אלא משום שהיה
חסר אצלו בביקוש האמת, והראיה מזה
שעכשיו הוא רואה את האמת בבירור גמור
כו'".

"וחז"ל באו ללמד שרוב הדברים שאדם
נכשל בהם אינם כישלונות מפני שחשב
שאינו יכול לעמוד בהם, אלא מפני שאחז
בדעתו שהוא צודק, ועל זה התוכחה
מוכיחו שזה בא מחסרון ביקוש האמת – כי
אם היה יותר מבקש אמת לא היה מגיע
לכך כו' והעצה היחידה היא להיות מבקש
אמת, וכשמסתלקים הנגיעות רואים את
האמת" – –

מהלך מחשבתם: פתאום התגלה שכל
חשבוניותיהם היו מוטעים – חלומותיו של
יוסף אכן התקיימו! בכך הם ראו חיסרון
בביקוש האמת, לפי שאם בקשת האמת
היתה מושלמת לא היה קורה מה שקרה.

והרי מצאנו שלמרות שהיה להם חשבון
על פי השכל לפסק דינם על יוסף, בכל
זאת אמרו: "אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנִינּוּ עַל אֲחִינוּ
אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ
וְלֹא שִׁמְעָנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה
הַזֹּאת" (מב, כא)

זו גופא התוכחה בה יוכיח הקב"ה את
האדם. הוא לא יבוא אליו בטרוניה איך לא
הבין עומק שרק הקב"ה יכול להבין – כי
על כך אין תביעה על האדם – אלא שהוא
יוכיח לאדם כיצד הוא עצמו, בשכלו הוא,
יכול להבין שישנה טעות אך מידותיו
הטעו את עיני שכלו. כלשון אבא כהן
ברדלא במדרש "ויוכיח כל אחד ואחד, לפי
מה שהוא!"
ובאמת יש להבין, מה בעצם ישתנה בין
הבנת האדם בעודו חי בעוה"ז לבין הבנתו

הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, א"כ מה
תהיה הטענה על האדם ביום הדין שבימי
חייו בעוה"ז לא הבין כהקב"ה? והרי לפי
מיעוט שכלו סבר האדם שהוא כן צודק –
והרי רוב האנשים סבורים שרוב מעשיהם
הם צודקים!

התשובה היא, שמצד השכל עצמו אכן
יכול אדם להבין גם בעוה"ז שמעשיו לא
צודקים, אלא שישנן מידות שמכחות
את עיני שכלו ומעוותות אותו מלראות
את האמת כפשוטה. כאשר ניסתה האתון
של בלעם לעכב אותו מללכת, היה
יכול להבין בשכלו שהדבר מוטעה – אך
מידותיו הטעוהו.

אנו מוצאים אצל שבטי י-ה שכאשר
אחיהם אומר להם 'אֲנִי יוֹסֵף' הם נבהלים
מפניו. ויש להבין זאת: האם כאשר בי"ד
פסק אדם למיתה והנידון ברח והתגלגל
הדברים עד שנעשה למלך במקום פלוני,
האם זה מהווה הוכחה שבי"ד לא פסקו
נכון? וא"כ מה בכך שיוסף נעשה מלך?
אלא שהתוכחה עשתה להם מהפך בכל

מעשה למעשה

ישראל למברגר

מעשה:

"שלום ראש הישיבה!" פתח הבכיר הכלכלי את השיחה. בשונה מ-99% של האנשים שפקדו את הבית מרצונם ולבקשתם, בכיר כלכלי זה פקד את הבית מרצונו של המארח אשר ביקש להשפיע דרכו לטובה על נושא שהרבה גופי תורה תלויים בו.

האורח ביקש תחילה להציג את עצמו, ואמר: "איך בין א אייניקל פון..." ["אני נכד של..."] וכאן נקב בשמו של אחד מגדולי הדורות זצ"ל שהעולם כולו הרעיש מתורתם.

"מיר האבן אלע געהאט גרויסע זיידעס – די שאלה איז וואס זענען מיר?" [לכולנו היו סבים גדולים – השאלה מה אנחנו בעצמנו?]

כך במילים ישירות ופשוטות מחה מרן זי"ע את 'דמיון הייחוס' מעל פני האורח הנכבד.

למעשה:

איזה אדם נוסף – בעולם כולו – היה מסוגל לנהוג כך עם אדם שהוא עצמו חפץ ביקרו כדי להסדיר דרכו דבר הנוגע לנפשו? ההוא הזכיר את הסבא שלו? הלוא זו הזדמנות פז לפתח אווירה טובה, 'כימיה', להזכיר כמה משבחי הסבא הדגול ורק אז להתפנות לבקשה...

אך האמת תורה דרכה. והאמת הזו חדרה. הבכיר נעתר לבקשה ואת תוצאותיו הברוכות של אותו ביקור נוחל עולם התורה עד עצם היום הזה!

מעשה:

בחורף תש"ל הזמין הגה"ק רבי יואל מנצטמאר זצ"ל את הגאון רבי יצחק יעקב וייס זצ"ל – אב"ד מנצ'סטר בעל 'המנחת יצחק' – לכהן בבי"ד שע"י 'העדה החרדית' בירושלים.

חוגים קנאיים נסערו נוכח כוונת המינוי, והם מיהרו לגלות את אוזנו של רבי יואל'יש שהרב וייס איננו 'קנאי'!

חי"ך חכימא דיהודאי והרגיע אותם: "לקנאי אפשר להפוך בתוך 24 שעות – אבל בלתי אפשרי להפוך לתלמיד חכם בתוך 24 שעות!"...

סיפור נוסף: הגה"צ רבי יוסף צבי סלנט זצ"ל, מן הפרושים דירושלים קרתא דשופריא, היה אומר:

כאשר יבוא משיח, אם הוא יאמר

שהחסידים צודקים, נו, אז חוטפים מגבת ורצים למקווה. אבל אם יאמר שהמתנגדים צודקים – אוי זה יהיה קשה! הלוא יצטרכו ללמוד ש"ס ופוסקים... [כמובן שנאמרו הדברים בדרך מליצה, בדור ובמקום בו התעמתו בשיטות עבודת השם].

למעשה:

הצד השווה לסיפורים הללו שהאמת נמצאת בראש ההר, וכדי להגיע אליה יש לעמול, לטפס ולהעפיל. שום קיצור-דרך לא יקפיץ אף אחד לשם.

דוגמא קטנה שתמחיש זאת: נתפוס סתם כך ברחוב שני אנשים, אחד אברך עובד השם – אבל 'מיושן'. הלבוש. המשקפיים. המראה... ואילו השני, 'משופץ'. מה זאת אומרת? המילה האחרונה של ה'מודא'!

מעשה:

מרגלא בפומיה דהרבנית הצדקנית מרת תמר שטיינמן עליה השלום אודות בעלה הגדול: "באן לא אספר עליו – שם יש הרבה מה לספר!" למרות זאת נפלטו מפיה מידי פעם פירור או שניים. משפטים קצרים בכמות וטעונים באיכות. יש לתפוס כל אחד מהם ביד, ולהתבונן בו כפי שמתבוננים ביהלום!

למעשה:

א) "לגאון המופלא, רבי שמחה זליג זצ"ל – הדיין דבריסק – היה עניין מיוחד להצמיח ולגדל אותו (הם היו בני דורדים), הוא היה בן בית אצלו ותלמידו בתורה ובהוראה".

ב) "פעם דיברתי אתו בקשר לשיפוף דבר מה במטבח ונענית: "כל דבר שנעשה כאן בעולם הזה – יורידו לנו שם בעולם הבא".

ג) "פעם הגיעו זוג להתייעץ איתו. הם המתינו שיגיע זמנם להיכנס אך לפתע קמו ללכת. ביקשתי לברר מה קרה והם הסבירו שבאו להתייעץ בעניין שלום בית, אך כאשר הבחינו כיצר נראה פה הבית התיישבו כל ההדרורים מאליהם". ד) "הוא לא אוהב סתם לקנות ספרים – הוא אומר שאינו יכול לסבול שיש ספרים בארון והם לא בראש שלו".

מעשה:

"חזון איש 5". לפני בשנתיים.

בני הבית נחרדים לגלות מחזה מאיים: נמלים מעופפות ממלאות את החלל בחדרו הקדוש של מרן זי"ע. ריבונו של עולם; איך מתפטרים מחזו?

מתקשרים במהירות לפלוני שיחי, 'אב הבית' – בעל ידי הזהב שפותר תמיד את הבעיות הטכניות בבית. הוא ממחר להגיע ומתאמץ לגלות את ה'קן' משם חדרו הפולשים.

הבודדים שנכחים בחדר מתקשים להישאר שלווים, הנמלים הטורדניות לא נותנות מנוחה. לפתע מתעניין מרן זי"ע אצל הניצב מולו, מדוע הוא עושה תנועות הלך ושוב על פניו?

למעשה:

ואז שמים לב למחזה נורא-הור: אף נמלה לא מתקרבת לגופו הטהור, הוזר והמוזכך של מרן זי"ע. בראייתו שנחלשה בשנים האחרונות התקשה להבחין בנמלים, ולא הבין מדוע הנוכחים מנופפים בידיהם מול פניהם באובססיביות שכזו... חרדת אלוקים! איש אלוקים קדוש הוא – אשרי עין ראתהו!

מעשה:

לאחרונה הלך לעולמו גדול בתורה ובמוסר, הגאון רבי זאב טיקוצקי זצ"ל מארה"ב. 'מיק' ער' מתקופת שנחאי ובהמשך תלמיד של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל בליקווד.

רבי זאב זכה להקים משפחה נכבדה מאד, צאצאים יראים ושלמים, מרכיצי תורה, אוהבי תורה ולומדיה. בצעירותו – מספר השולח, אחיינו הרה"ג א. אורלנסקי שליט"א – גידל יחד עם דודתי שתחי' אחר עשר ילדים, בלי מקור פרנסה מרווח. היה מלמד תלמידים צעירים, ובעיקר חי על מידת הביטחון – כאשר הוא וב' היו מחזקים זה את זה, בבחינת כשזה נופל זה קם...

בהלווייתו שהתקיימה בירושלים, סיפר בנו כעד-ראיה להתרחשות הבאה: "ערב אחד ליוויתי את אבא ברחוב שקט בבורו-פארק. והנה, לפתע דוהרת לה מכונית במהירות עצומה. כרגע היתה, וכרגע איננה. כאשר 'טסה' המכונית לידנו, לפתע נזרקה מחלון המכונית שקית לבנה בהרף עצום ממהירות הנסיעה.

"תחילה חששתי להרים אותה, אך אמרתי לאבא 'בוא נראה מה יש בפנים'... התכופתי, ומה נדהמתי והופתעתי לראות לא פחות מאשר שמונת אלפים דולרים במזומן!!!

"לא היה שייך לאתר אותם. הם היו רחוקים יותר מכמלוא עינינו. היה זה כמו 'מן' שנפל מן השמים לאבא שכל-כך היה זקוק לכך באותה שעה!"

למעשה:

אנחנו חיים בדור של הסתר-פנים. כל כך חשוב ויקר, וחביב ונחמד, לשמוע על גילויי השגחה אלו. להיאחז בהם ולהזכיר לעצמו שגם היום:

"חיד ד' תקצ"ר!"

"היפלא מה דבר!"

"הגזירה אמת והחריצות שקר" – לא אנחנו צריכים לתת עצות להקב"ה – גדול העצה ורב העלילה אשר עיניו פקוחות על כל דרכי אדם לתת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו.

הסיפור הקצר הבא מבטא זאת היטב: פעם ניגשו קנאים אל הגאון רבי משה קופשיץ זצ"ל ושאלו אותו כיצר הוא, בתור נכד של מרן הגריי"ח זוננפלד זצ"ל – שנודע בקנאותו – דבק כל-כך במרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זכותו תגן עלינו.

רבי משה יצא מגדרו והשיב להם בשפתם: "את מה שהוא לומד ביום אחד – לא תלמדו כל ימי חייכם! ואת מה שהוא אוכל כל ימי חייו – אתם אוכלים ביום אחד".

וזה כל כך מזכיר את הסיפור עם רבי יואל'יש בו פתחנו!

כעת ניגש אליהם עם בקשה קטנה ומזווה: תחליפו ביניכם!

נו, כמה זמן יקח לאברך להפוך ל'שפיץ מודרני'? בדיוק חמש דקות. קפיצה לאופטיקה ולעוד כמה חנויות, והוא כבר מייצג את המילה האחרונה... שכן הדרור הוא הדבר הכי קל ומצוי בעולם.

אך כמה זמן יקח לטיפוס השני לרכוש את קנייני הנפש של האברך?? אוהו – עשרות עשרות שנות עמל, אם בכלל!

בשבוע שעבר נפרד עולם התורה מהעמל של דורנו. הדמות שייצגה יותר מכל את החתירה להעפיל לפסגת ההר – במסלול הארוך, המתיש, הקשה והאמיתי. הדמות שלא האמינה בשום פטנט' בשום תחום, אלא ראתה הכל דרך משקפיים של יגיעת אין קץ.

חומר מתאים למדור – מרקע אישי או שנשמע מבלי ראשון

ניתן לשלוח לת.ד. 1008 מיקוד 9100901 ירושלים. דוא"ל: 8126214@gmail.com

תורתנו אמת וחותמו אמת

אמנם – אומר ראש ישיבת חברת אהבת שלום שליט"א – "מה שזכיתי וראיתי בעצמי כמה פעמים, ועל כך אוכל להעיד נאמנה בפה מלא, מתוך הדבר הזה ש'חבלים נפלו לי בנעימים' ליהנות ממנו עצה ותושייה, שהיא אחת מן המעלות שמנו חז"ל (אבות פ"ו משנה א') בחכם הלומד תורה לשמה. כי בכל העניינים שבאנו לדון לפניו ולבקש לדעת מה ה"א שואל מעמנו, קיבלנו תדיר תשובה כהלכה של דעת תורה תמימה מתוך אספקלריה מאירה. עמדנו נרגשים להיווכח בעליל, כיצד היה נושא ונותן בשאלה מתוך אמונה טהורה וזכה, בנקיות הדעת מופלאה, באופן שמעולם לא היתה לו כל נגיעה אישית, וח"ו לא שקל כל שיקול שכזה, לא מיניה ולא מקצתיה. מרן זצוק"ל היה דן את הדברים רק לאמיתה של תורה ממש. בלתי לה' לבדו. ונראה כי היא שעמדה לו שתמיד הצליח בסייעתא דשמיא לקלוע אל האמת ואל הישר והטוב, הן בענייני הכלל והן בענייני הפרט.

אינני נמנה על תלמידיו הוותיקים שזכו לקרבתו מימי עולמיהם ועד לאריכות ימיו ושנותיו, ברם, בשנות השובע שהנהיג בהם ברמה את עולם התורה, זכיתי שהתחזק והתעבה הקשר בין מרן ראש הישיבה זצוק"ל לביני, ובשפלנו זכר לנו להתעסק עמו בקדשים בכמה וכמה סוגיות חשובות ועניינים גדולים שעמדו על הפרק. ומתוך קרבה זו אוכל להוסיף ולהעיד נאמנה גם במבחן התוצאה, שבכל מה ששמעתי יוצא מפורש מפה קדשו, מעולם לא ראיתי שיצאה ממנו טעות ושגגה. כיוצא בזה, בעניינינו ראינו עד כמה היטיב להכריע בשיקול דעתו, כי מעולם מרן זצוק"ל לא צידד בצד מסוים שהתברר למפרע שלא היה הצד הטוב והאמיתי. כל היוצא מפיו היה בסייעתא דשמיא מופלגת, וראו כי הוא זצוק"ל גברא דמריה סייעיה. כי לא יתכן שכל אשר יעשה יצליח בתחומים

רבים ומגוונים אלמלי היה גברא רבה דמריה סייעיה. ועל דא ודאי קא בכינא."

מסעות גדול הדור לתועלת בני הגולה ולחיזוק לומדי התורה בארץ ישראל

כשמדברים על כח התורה של מרן, נובחתם בדבר מיוחד מכך?

"זכיתי להתלוות אליו לכמה ממסעותיו אל מדינות הים בגולה. פרשת 'אלה מסעי' של מרן ראש הישיבה זצוק"ל מצד עצמה עוררה התרגשות עצומה בקרב שלומי אמוני

שיחה נרגשת שאנו מקיימים עם הגאון רבי יעקב הלל שליט"א ראש ישיבת אהבת שלום, שהיה אחד מראשי הישיבות שזכו לקירבה יתירה אצל רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל ואף שותף לכמה ממסעותיו ברחבי הגולה. תובנות של גדלות על גדולה | כמי שהיו עדים ומבינים את חותם האמת של רבינו זצוק"ל, אנו שאין לנו מושגים בעומק תורתו מקוצר המשיג, וגבוה מקומת השגתנו גודל פרישותו וצדקותו, זקוקים לעיניהם ודבריהם של ראשי הישיבות שליט"א כדי לגעת בשולי גלימתו של רבינו זצוק"ל | שיחה עם הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א ראש ישיבת בית מתתיהו, הגאון רבי שאול אלתר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת, הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן והגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א ראש ישיבת אורחות תורה. ראשי ישיבות שליט"א, קרובים ומקורבים, מעידים על עמוד התורה

לשמש כתמרורי דרך לשעה ולדורות".
ומה אנו יכולים ללמוד מהאדם הענק שזכינו לחיות בצילו?
"מן הראוי לתת את הדעת לשתי נקודות חשובות שהיו בו ועלינו להשתדל ליטול מהם חיוזק עבורינו. ראשית, מרן זצוק"ל היה היחיד (כמדומני) מכל גדולי ומנהיגי ישראל שנטל מקל נדודים ופנה לגולה לערוך מסעות חיוזק בכל קצווי תבל, באירופה, באמריקה ובדרום אמריקה הרחוקה. ואני לשעצמי, מחמת העול הכספי הרובץ עלי לקיום מוסדות אהבת שלום, הנני גולה ושוהה כפעם בפעם במדינות הים הללו, להביא ממרחק לחמם של עמלי התורה בארץ הקודש. אבל מרן זצוק"ל כיוון את פעמיו והשתרך למרחקים אלו רק כדי להאיר שם את מאור התורה הקדושה, לכבד ולרומם כבוד שמים, ולקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, וגם לרבות בהקמת קהילות יש מאין שיש בכך משום כלי מחזיק ברכה לתורה ולתעודה. וביודעי ובמכירי קא אמינא, כי יציאת צדיק מהבא להתם

ישראל, והדברים עתיקין. אפס כי בימים הללו ראיתיו גם מאחורי הפרגוד, והיה זה מראה מרהיב עין ומשובב נפש לראות כיצד ההוא סבא קדישא, למרות חולשתו ותשישותו, היה מתגבר כארי במלחמתה של תורה ובמשך כל הדרך לא פסק פומיה מגירסא, ועוד היה כמעייין המתגבר בתורה מתוך נועם ושמחה. כל אימת שהיה פותח פיו לדבר בדברי תורה, בעומקא דשמעתתא או לעומקה של הלכה, ראו פניו מאירים מחדוותא דאורייתא קדישא. ואף בגין כך זכה שכל עצותיו היו אמיתיות וישרות עם פקחות עצומה מאין כמוה, כי עצותיו באו לו מכח עמל תורה מופלג של יומם ולילה לא ישובותו. ולדידי אין כל ספק, שמלבד דברי תורתו העמוקים ושאר אמרותיו הטהורות בכל ענין שכבר נדפסו ויצאו לאור עולם, נוסף על כך חובה להעלות על גבי הכתב ולהדפיס כל הניתן מדברותיו, כי אלו דברים שתוכם רצוף אהבת ה' ויראת ה' שיש בהם תועלת עצומה לכון את הדור, ובס"ד יהיו אמריו לרצון לפני אדון כל

ם בקרב עדת החסידים הכל העריכו וידעו להכיר רום הדרת גאונו וגדלותו של מרן זצוק"ל, מעט מזעיר זכינו לשמוע מהגאון רבי שאול אלתר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת גור, שמתאר בערגה אודות היכרותו עם רבינו זצוק"ל.

"אין ספק כי מדובר באבידה גדולה לעם ישראל, כי השבוע נסתלק לבית עולמו מרן ראש הישיבה הגרעי"ל שטינמן זצוק"ל, שניתן לומר עליו כי הינו יהודי שמילא 104 שנים עם תורה ויראת שמים, וקיים רצון בוראו בשלימות, וזכה וזיכה הרבים בכל הליכותיו".

במה ניתן לאפיין ייחודיות גדלותו?

"מסופר שפעם ישב מרן זצוק"ל עם ראשי כוללים, וחתמו הסכמי יששכר זבולון בין עשירים שונים לבין אברכי הכולל, ושאל ראש הכולל לפני מרן זצוק"ל, הרי התורה יקרה היא הרבה יותר מזהב ומכסף, ואם כן מדוע בסכום כסף שהם מקבלים יהיה ערכו ככל שיהיה, הם נותנים חצי מלימוד התורה, והרי לכאורה היה צריך להיות שהגביר יתן חצי מנכסיו עבור חלק בלבד מן התורה, וגם זה שלא יהיה סכום כסף פשוט?!

ענה להם מרן זצוק"ל – אברך אינו צריך יותר מזה. וכוונתו היתה כי מה שהאדם צריך יותר מהסכום שנותנים לו לצרכיו הבסיסיים כפי שנצרך לחיי חיותו, הרי זה עבור חלקו הגשמי, ולא מהחלק הבן תורה שלו, ועל זה אין הסכם יששכר זבולון, והבנתי מכך, שהיתה לו למרן זצוק"ל הסתכלות ברורה על העולם הזה, מהי החיות האמיתית בעולם, והוא חי כל ימיו באמת זו שיש לחיות רק בעבור

עשתה רושם עצום ונשגב ממש. רוב בני התשחורת שם מעולם לא זכו להקביל פני רבן של ישראל המוכר כמנהיג היהדות החרדית, והנה הוא ממרום גילו ומעמדו יורד מן ההר אל העם ומגיע במיוחד אליהם לשם מטרה אחת ויחידה: לחולל מהפכה רוחנית. לעוררם ללכת בדרך התורה, להמריצם להשקיע כל מרצם וכחם בתורה, ולהיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. ודבריו שיצאו מלב טהור נכנסו ללב כל עדת ישראל".

מטרת המסעות

"יש לדעת, כי באותם שנים היה נהוג בחו"ל כמעט בכל פינות ומחנות, שבישיבות הקטנות הכפופות עדיין לחוקי המדינה, לומדים מעט לימודי חול או בגרות. ואפילו במקומות החרדים ביותר, בגיל הנעורים של הישיבות קטנות אינם נמנעים ממעט לימודי חול. והוא במסעותיו אלו השמיע בשער בת רבים את התנגדותו התקיפה לכך והשריש כי אין לנו בישיבה אלא ד' אמות של הלכה ותו לא מיד. גם כאשר טענו כנגדו לא אחת, שאם יאמצו את דבריו ויבטלו כליל את לימודי החול, יגרום הדבר שלפחות חצי מבחורי הישיבה יעזבו את מסגרת הישיבה, נענה הוא זצוק"ל ואמר שהישיבות הקדושות הם עצם ענין פך השמן הטהור, וכי צריך לזקק שיהיו בבחינת הוך שבזך ומבלי להתפשר. וכאשר ראו בני המקום כיצד אותו זקן ומנהיג קדוש וטהור נואם ונוהם מרם ליבו הטהור, ומבקש רק דבר אחד: השקיעו עצמכם רק בתורה ללא כל תערובת! השפיעו דבריו השפעה אדירה. תביעתו מבני הגולה הותירה רושם עז שעתיד בס"ד ללוות אותם לדורות ממש. בפרספקטיבה היסטורית ניתן לומר כי זו מהפכה אמיתית שאין לה אח ורע.

ובד בבד פעל במסעות אלו לחזק את בעלי הבתים עמלי יום שיקבעו עיתים לתורה כדי שיהיו גם הם בני עליה הקשורים לתורה הקדושה. ידוע הדבר שמרן החזון איש זצוק"ל התבטא בצער, שהגם שכבר בימי חייו הצליחו גדולי הרבנים וראשי הישיבות – יחד עם מרן הגרעי"ז מבריסק זצוק"ל ומאוחר יותר עם מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל – לקומם מחדש את עולם הישיבות בארץ הקודש לאחר החורבן הנורא שעבר על עולם הישיבות בשואת יהדות אירופה, אמנם – התאונן מרן החזון איש זצוק"ל – את עולמם הנעלה של בעלי הבתים מקדמת דנא, שמלפנים היו בהם גם יודעי ש"ס וכדומה, שהמשיכו לצמוח אף לאחר שנות הבחרות כבני תורה ראויים, לזה עדיין לא הייתה תקומה אחרי השואה הנוראה".

הקמת וחיזוק הכוללים

"ההנקודה השנייה שמייחדת את פעילותו של מרן זצוק"ל בימי חייו: נראה כי מרן זצוק"ל קיבל על עצמו להמשיך את משאת ליבם של אותם גדולים, בהרמת קרנם של לומדי התורה בכוללים בכל רחבי הארץ והגולה. אין מי שהתמסר כמוהו בכל דרך וצורה למען אברכים בני תורה. כמדומני שהוא זצוק"ל העניק לדור את המתנה החשובה והנחוצה ביותר לדורינו, בכך שהוא הקים חיל אמיתי של חסידים נאמנים עושי דברו שציווה עליהם לסייע בעד הגשמת משאלתו זו. ואף הוסיף ואמר שיתפלל עליהם ועל הצלחתם בתנאי שיתנו חמישים אחוז מרווחיהם לאחזקת הכוללים שילמדו בהם בכמות ובאיכות

ללא הפוגה, בצורה מיוחדת, בעמל וביגיעה רבה.

רבים מאלו שהנני מכירם באופן אישי כמי שמקיימים את הכוללים הללו – ואין המדובר באחד או שנים, אלא בעשרות שנותנים באהבה חמישים אחוז מרווחיהם למען מטרה נשגבה זו – באים הם לבדוק במקומות הלימוד ולראות בעיניהם שאלו הם אכן הכוללים המיוחדים ביותר, כאשר הם בודקים מפורשות כמה אותם האברכים הם רציניים ומשקיעים כל מרצם רק בלימוד התורה. ואם אירע שהאברכים מפסיקים בלימודם, שוב אינם חפצים להחזיק את האברכים הללו, וטעמם ונימוקם כי מרן זצוק"ל הורה להם שיהיו אלו רק אברכים מיוחדים.

לכשנתבונן מעט בעומק הדבר, נשכיל ונבין שכוללי האברכים הם הקיום הגדול ביותר של התורה בדורינו. שהרי ב"ה לא אלמן ישראל וזכינו לעולם מופלא של ישיבות שבהם אלפי בחורים לומדים והוגים בתורה בעמל רב, והם יוצאים מהישיבות להקים בתים נאמנים, והרי אם אין להם כוללים להמשיך בהם את שיגרת יומם התורנית ביתר שאת ועוז כפי שהורגלו בישיבותיהם, הרי ח"ו הכל יורד לטמיון, ותורה מה תהא עליה.

רגיל אני לומר על כך את שאמר אחד הגדולים על דברי חז"ל "אם אין גדיים אין תישיש", ואני חוזר ואומר ש"אם אין תישיש גדיים למה לי", בשביל מה כל העמל אם אין דאגה שאותם גדיים ימשיכו בעמלם לגדול ולהתעלות עוד ועוד באותה מתכונת. ולשם כך חשובה ביותר ההשתדלות שיגדלו כאן דור של ת"ח גדולים שיצאו ובאו מעולם הישיבות. מי שעמד מאחורי התנועה המופלאה הזאת, שתכליתה היא הרמת קרן

כך, אך הוא כל ימיו היה איש אמת שהורגש אצלו במוחשיות מהי אמת, ולכן אף הצליח להרבות שלום בעולם כולו, וכמו שאמר מרן ה'חזון איש' זצוק"ל, שאצל מרן המשגיח הגרא"א דסלר זצוק"ל היתה אמונה בעיניים, ואצל מרן המשגיח רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל היתה אמונה בלב, ואצל מרן המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצוק"ל ראו אמונה בידיים, דומני שאצל מרן הגרא"א זצוק"ל היתה האמת במוחשיות בצורה נדירה ומופלאה ממש, וכך חי את כל ימיו. זאת אומר שאצלו יכלו את האמת למשש בידיים. אני בשנים האחרונות ראיתי הרבה מדבריו המופלאים שאמר

בשיחותיו ואמרותיו, וראיתי כל העת מהו איש אמת. אומרים תמיד 'אמת יורד דרכו', אצל מרן זצוק"ל ראו בחוש שהיה הכל אמת תשובות אמיתיות – 'סאיז געווען אמת' דיגער תשובות'. ומה שניתן כיום להצטער הוא רק כמה חבל שלא זכיתי לראות יותר מקרוב. גם ראיתי את הספרים שלו ולמדתי בהם, ורואים אף בהם כמה מידת ה'באמת' הנחילה כל תורתו".
עם זאת מרן זצוק"ל כתב 'העולם טועים ביי', הוא לא אחז מעצמו כלל...

"שמעתי שמאן דהוא שאל פעם את מרן ה'חזון איש' אם יודע שהוא גדול הדור, וענה שלפי הכוחות שלו לבטח יכול להיות הרבה יותר. כמה שידע שהוא כן גדול, עדיין הוא אחז את עצמו הרבה יותר קטן משאני חושב שניתן להגיע, והוא לבטח היה אדם פרקטי שהבין שיקראו על שמו, ובענוותנותו כתב זאת, כמו שאמרו על משה רבינו 'והאיש משה היה עניו מאד'".

העולם הבא ולעשות רצון אבינו שבשמים ולקדש שמו יתברך. כל תקוותנו ומשאלתנו, שהלוואי ונזכה אנו לילך בדרכיו אלו".

היה דבר נוסף שהתפעלתם באופן מיוחד מרומם גדולות?
"הגמרא בסוטה דורשת על פטירת משה רבינו ע"ה "מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל, והקדוש ברוך הוא אומר מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי און", ובעינינו שייך לומר כן על רבינו מרן זצוק"ל, כי יש הרבה שמוכנים לריב עם מרעים ופועלי און, אך מי יקום ומי יתייצב נגדם לומר במה ללחום ואיך ללחום לאמיתתה של תורה ברעת תורה צרופה.

מלבד זאת, הוא כל ימיו הרבה שלום בישראל, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", וזהו סימן מובהק על תלמיד חכם אמיתי שהוא מרבה כל כך שלום בישראל, ואנו תמיד מתפללים שהלוואי שנוכל להשיג לקיים רצון הבורא

ישיבת מועצת גדולי התורה הראשונה עם דקמת תנועת 'דגל התורה'. מרן ראש הישיבה זצוק"ל יושב לימינו של מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל

המצוינות ביותר? או אז אומר אני להם את שאמר מרן זצוק"ל כל ימי חייו, כי בשיבות רק לימדו אתכם איך ללמוד, ועתה כשיש לכם את הכלים הנדרשים לגדול בתורה, עליכם לעשות זאת ביתר תוקף ועוז. וכך גדלים באמת. ובדבר הזה הנני זוקף את ההתעוררות הגדולה לצמיחת עולם התורה ולבניית צבא של תומכי תורה עם נתינות גדולות, לפעליו הברוכים של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, שהוא המקור הטהור לכך, כי בפעליו הברוכים ובהשקעת כל כוחותיו, חפץ ה' בידו הצליח".

התורה בהיכלי הכוללים, שילמדו בעמל רב ויקבלו את המגיע והנחוץ להם לקיומם, למען הסר מהם כל עול ודאגה – זה היה מרן זצוק"ל בכבודו ובעצמו. וזה קיום התורה הגדול בעולמנו, בדורו של מרן זצוק"ל ולדורות.

וממין העניין רגיל אני לומר במוסדות אהבת שלום כל אימת שפותחים כולל חדש: "ברוכים הבאים לאברכים הנעלים המתחילים עתה ללמוד". וכולם מסתכלים עלי בתמיהון, וכי רק עתה אנו מתחילים ללמוד? והרי למדנו כבר בשיבות

חד מגדולי מרביצי התורה וראשי הישיבות שהיה בקשר מיוחד עם רבינו כל שנותיו, הינו הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א ראש ישיבת בית מתתיהו, ובשיחה עמו אנו שומעים כי קשה הוא הדבר להגדיר ביעף אודות דמותו רבת האנפין שאינה מצויה כלל במחזותינו.

כשתוהים אנו לדוגמא על כך, שח לנו ראש הישיבה מעשה מיוחד שאירע עמו, "כשפתחנו את הישיבה ב'חמד', דיברתי עם גביר גדול שהיה מקורב מאד למרן זצוק"ל, ובאתי אליו עם תוכנית שלמה ומפורטת שבה יהיו כמה גבירים שיחזיקו את המקום כראוי.

אמר לי אותו גביר נכבד שהיה מקורב בשעתו למרן זצוק"ל ולגאון הגדול רבי אליהו שווי זצוק"ל שלא היה אז בקו הבריאות, שאם הייתם באים אלי בשנים רגילות, הייתי שומע את ההצעה, וכדרכי הולך להיוועץ עם מורי ורבי הגאון הגדול רבי אליהו שווי, ומה שהיה מורה לי כך הייתי נוהג ועושה, אבל עתה אינני יכול לשאול אותו כי אינו בקו הבריאות ואין לי דרך להכריע בכך.

אמרתי לו מיד כמין מימרא – והרי יש לך את מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב, ותוכל לשאול אותו לדעתו, והוא שהכירו היטב ענה לי – הוא לא יודע כלל מה זה עולם הזה, הוא כל עולמו זה רק הרבות תורה, בוודאי שהוא יגיד לי רק לתת ולתת, ואם אגיע אליו הוא לא יראה כלל שיש כאן שני צדדים להתדיינות בעניין.

אכן אתם נוכחתם בכך שלא היה לו דבר מלבד התורה כל ימיו?
 "אלו דברים מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה, שמעתי עתה מאחד הנכדים, שרק פעמים ספורות בימי חייו הוא שתה כוס תה, וכששאלתיו לסיבת הדבר, וחשבתי שמא גם בכך עלתה לו שאלה בהלכה וכדומה, אמר לי הנכד שסבא תמיד היה אומר – מה לא טוב במים ומדוע צריכים כוס תה.

זה מוכיח בבירור, שחי עמנו בדורינו אדם בדמות מלאך שלא מעלמא הדין, והלך מעמנו עתה בעוונותינו אדם שלא היה כלל שייך למושגי העולם שלנו. יעיד על כך המאורע שסיפרו אודות ימי צעירותו בהרבצת התורה בכפר סבא, שחי ברוחק ועניות נוראה, ואירע שבמשך כמה חודשים לא שילמו את המשכורות בישיבה, ואחר שרווח להם מיד ורצו לשלם חובותיהם, הוא סירב לקבל באומרו, שכבר עבר החורף והצליח לחיות זאת כראוי.

חשבתי לבטח שהיה לו ממקור אחר להסתדר באותם חודשים, אבל אז נודע לי שלא כך הוא הדבר, שבכל אותו זמן הם התקיימו רק מכך שאכלו בוקר צהריים וערב 'חצילים' שקיבלו זאת מאד כוול כי היו שדות חצילים באיזור ביתם, וכל כל אורחותיהם היו רק מחצילים ללא כל מאכל אחר, אלו מושגים שאינם קיימים, ולכן לא רצה לקבל המשכורת."

מטרת התמיכה לאברכים

נוכחתם פעם באופן אישי שאכן מרן זצוק"ל הפך היה שהכוללים יחושו שעתה מתחילים ללמוד ולגדול באמת?

"אכן. לא אשכח את אותה נסיעה שנסענו ללונדון, כאשר הנושא העיקרי שעמד על הפרק בנסיעה זו היה בעקבות כל קיצוצי התמיכה הממשלתית לעולם התורה בכלל ולכוללים בפרט, כמו גם הקיצוץ בקצבאות הילדים, כזכור. ומרן זצוק"ל הקדיש נסיעתו למטרה זו, למצוא נדיבי עם שיסייעו להשלים את החסר, למען לא תפגע התורה ברוממותה מכך.

זכורני שדיברנו על כך בנסיעה במטוס הפרטי שהועמד לרשותו של מרן זצוק"ל. ונשמעו כמה דעות שונות בין העסקנים, כיצד ראוי לעשות את החלוקה לאברכים מסכומי הכסף שיאספו בין נדיבי העם, יש שהציעו לחלק את הכספים הנאספים ישירות לאברכים, ואני התנגדתי לכך והצעתי את דעתי לפני מרן זצוק"ל באומרי שבכך עלולים אנו להרוס את כל המפעל הגדול של מרן הקרוי 'כוללים', שכן אם יקבל האברך את הכסף באופן אישי ממקור צדדי שאינו מחויב לו בשגרתו, הדבר יהפוך אותו להיות לומד איך שלבו חפץ, ושוב לא ישמעו האברכים לתוכנית הכוללים בלימוד והספק וכדומה, וכדי לחזק את הכוללים יותר נכון שהכסף יחולק על יד ראשי הכוללים. (וכמובן שיש צורך לפקח בצורה הדוקה שאכן האברכים מקבלים את הכל בצורה אחראית). ומרן זצוק"ל כדבר פשוט הסכים עמי ואמר לי בלשון העם כאשר בת שחוק על פניו: "אני גם רוצה שלא יבזבוז את הכסף הניתן להם על ביסלי ועל במבה"... ונימק בכך שעדיף שהכסף יינתן חודש בחודשו, ולא רק בתקופת החגים שאז רבים הם ההוצאות והכסף עלול להתבזבז בכדי."

ומה יעשו אלו שמתקשים כל העת לשקוד על תורתם ללא כל טרדה?

"לכאלו שמעט קשה להם, ישנם מסגרות אחרות שבהם מקפידים על סדרים בצורה קלה יותר. אבל המטרה היא אחת: שהאברך יודע שיש לו מסלול ברור של עלייה לכל שנות לימודו.

לצערנו, ישנם כוללים שנועדו רק לשלם כסף בלי ליצור מסגרת לימודים ראויה. ובדרך כלל גם אינם משלמים בזמן. מציאות זו גורמת שהאברכים אינם משתעבדים לתוכנית. יש לנו לצערנו אברכים מבוגרים רבים המתדפקים על שערי הכוללים של מוסדות 'אהבת שלום', והם אומרים בעצב נורא: בזבזנו את החיים שלנו במסגרות הללו. וכל זה מחמת אותה סיבה שמרן זצוק"ל התריע אודותיה, שכאשר אין תשלום – אין אף מסגרת מחייבת ואף לא מקבלים כראוי את המלגה. ולכן אברכים כמהים לגדול במסגרת יציבה ואחראית, שהרי רק יחירי סגולה יכולים לגדול כראוי בלי מסגרת."

מוחלט שאינו מצוי כלל בדורנו."

במה אנו יכולים ליטול מדמותו הכה מרוממת לעלייתנו?

"המיוחד היה בגדלותו, שלמרות שהוא עמד ברום המעלה כמלאך אלוקים, וככל שהיה פרוש מענייני העולם, הוא הבין היטב לעומק את כל היצרים והצרכים של כל אחד ואחד בעולמנו עד הפרט הקטן, וניתן להעיד על כך מאין ספור מפגשים שזכיתי להיות במחיצתו, וכל מי שדיבר עמו הבין ויכול להעיד נאמנה כמה מרן זצוק"ל הכיר כל פרט ופרט.

אוכל לומר על כך, שידועים דברי הגמרא בסוטה שמשמת ר"מ בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקרנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, משמת ר"ע בטל כבוד התורה, משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה, משמת רבי יוסי קטנתא פסקו חסידים, משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה, משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, משמת רבי ישמעאל בן פאבי בטלה זיו הכהונה, משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא, ומעודי תמהתי, מה באו לומר לנו בכך, שהיו דברים המתאימים רק לדור מסוים ולא ניתן להשיגם, והרי כל מהות הגדולים היא שנלמד מהם וניקח את מעלותיהם לגדול בהם כפי הנצרך לנו דור דור ודורשי.

וחשבתי לומר, שהפשט בכל הדברים הללו הוא, שיש דברים שהם שייכים בדווקא לדור מסוים, ואם יש אחד שהוא מיוחד בדבר מה, הרי

אומר שהוא מעל הדור, ואז בסילוקו בטל אותו הדבר מהדור, אך יכולים ליטול מאותה מידה במה שמתאים לדורות הבאים. על מרן זצוק"ל ניתן לומר ברורות, שהוא היה הרבה מעל הדור, ולכן ממילא סוג הגדלות הזאת שמצאנו בו לא קיימת יותר, ועם זאת הוא השפיע מאד על הדור, כי רצה תמיד בכל מאורו לראות שלא ידרו בכך לגמרי ויתנהגו באורחותיו, וזאת עלינו מוטל כל אחד ביכולותיו ליטול מכך לדורו. דבר נוסף ניתן לומר על רבינו זצוק"ל, שהרי מצינו אצל נח שנאמר עליו "איש צדיק תמים היה בדורותיו", והרמב"ן ביאר שהוא לכדו הצדיק בדורות ההם, ואין בדורותיו צדיק ולא תמים וזלתי, כי לא היה אחר בדור ראוי להינצל, ולכן אמר המקרא 'בדורותיו', כי דורות רבים עברו מעת שהשחיתו, ואין צדיק בארץ בלתי, ואל יקשה עליך מה שאמרו רבותינו במתושלח שהיה אף הוא צדיק, כי הכתוב לא יספר רק שאין צדיק ראוי להינצל מן המבול מכל הדורות ההם, והיינו שאם היה חי בדור המבול היה נענש, כי לא היה שלם כאותו השייך לדור. דומני שזה ניתן לומר על מרן ראש הישיבה זצוק"ל שהיה הרבה מעל הדור, ובמושגים שלא מצאנו בדורנו, ולכן אם חפצים אנו במשהו להידמות ממש לדורות קודמים זה רק בכך שנוכל ליטול את העיקר מאורחותיו להתייחס לעיקר כעיקר, ולברוח מכל חיי השטחיות והחיצוניות שסובבים אותנו כל העת, ורק כך נוכל לקחת משהו מאותו ניחוח של העבר לדורינו אנו.

הדבר התבטא גם בתורתו, כל מי שמביט ב'אילת השחר' רואה את הבהירות שהוא העמיק והבין כל דבר עד הסוף, ולא היו לו סתם מוסכמות כפי הנהוג בדברי המפרשים, אלא ראו כיצד בכל דבר הוא ירד לשרש הדבר והבין הכל עד הסוף לגמרי, בכך ניתן לומר שהיתה לו בהירות בלתי מצויה, שתפס הנקודה בכל מקום עד הסוף."

חד מגדולי ראשי הישיבות שהיה דן ושוטח בפני רבינו מרן זצוק"ל את ספיקותיו, הינו הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן', ובשיחה מיוחדת עם מוסף שב"ק הוא מתאר לנו כי החלל שנוצר בהעדרו הוא עצום ממש.

"לא ניתן למצוא כמעט שאדם כה גדול שכל רז לא אניס ליה ובקיא בכל חדרי תורה והנהגה שנוטל על עצמו כזאת מידת אחריות מופלגת, אם מתבוננים במידת האחריות שהיתה לו, כיצד חשב בכל דבר בכח האחריות המיוחדת זה היה שיעור מיוחד במידה זו. וזכרנו שישבנו פעם אצל מרן זצוק"ל בכדי להוציא מכתב בנושא חשוב שכאב לו, ובלי גוזמא לקח לו לנסח את המכתב כ-45 דקות, כשהוא עובר שוב ושוב על כל מילה ותג, באומרו, אם נכתוב כך אולי זה יזיק לזה, ואם נעשה כך יוכל להיווצר מכשול שכזה, וכך דן בפרטי פרטים שלא ניתן להכיל, וראו אצלו במוחשיות שכל פעליו במשך כל שנות הנהגתו, וכל מה שאמר היה לאחר שלקח אחריות ודקדק בכל אות שייצא דבר אמיתי ומתוקן מתחת ידיו."

איך מתארים את הגדלות המיוחדת שראו בו בהנהגה של תורה?

"דומני, שאחד מהסימנים של גדלות היא, שאדם יכול להפוך לעצמו את הדבר ולהתנהג כלפיו במידת הדין וכלפי אחרים במידת הרחמים, הדבר הזה היה מופלא אצל

מרן זצוק"ל שכל מה שעשה בפרישות, הוא נהג כן רק כלפי עצמו ולא ביקש או אמר לגבי אחרים שיעשו כן אף הם. שמעתי ממנו לא אחת שלא עובדים על הפרישות למרות שהוא עצמו היה פרוש מאד, ודומני שטמון בכך עומק מופלא, שהרי מי שאינו דבק במידת האמת ושלם עם מעשיו עד הסוף, אלא רק עושה זאת בבחינת מעלה שהוא חש כי בכך הוא עולה ומתעלה, לבטח הוא מבקש אף מאחרים לעשות כן בכדי שאף הם יוכלו להתעלות כך, אך מי שעושה משהו כי עבורו זוהי מידת האמת והוא נהג בה כדבר פשוט ומוחלט, הוא אינו מבקש מאחרים לעשות כן אם אינם אווזים במידה שכזאת, וזה היה כוחו הגדול שניבט לאורך כל ימי שנותיו. כמו שלא עובדים על ענייני האכילה, כי אצלו כל הפרישות הזאת לא היתה עבודה, אלא דרך חיים במושכל ראשון כי יש שו"ע והלכה לכל דבר, וכך נהג, ולא ראה בכך עבודה שעובר על עצמו להתעלות בכך.

דבר נוסף שמייחד את גדלותו, שנוכל ללמוד מאורחותיו, ידועים הם דברי ה'מסילת ישרים' שמבאר הטעם שאנו בעולמנו לא רואים דברים ברורים, כי החומריות שבה אנו מסובבים מסנוורת את עינינו, אבל מי שנמצא בדרגה שאינו נמשך כלל אחרי החומריות, הוא רואה הכל בבירור ואין מה שמסנוור את ראייתו, ולכן מלבד פקחותו העצומה, היתה לו מידת הנקיות באופן מופלא ממש, וזאת כי לא היו דברים חומריים שהיו שייכים אליו כלל שיכולים הם לסנוור את הראיה החדה שניחן בה, ומדובר לא על שנות זקנה בלבד, אלא על כל ימי חייו כפי שתיארו וסיפרו מקטנות ממש, אדם שכל ימיו התנהג בדרך זו של ביטול החומריות שאינה מעניינה כלל, זה מביא לכך שלא היתה לו נטייה לדבר אחר זולת האמת, ולכן ראה כל דבר בבירור

בעת ביקורו בפילדלפיה עם הגאון הגדול ר"א שריו זצוק"ל ויבדלחט"א הגאון הגדול ר"ש קמניצקי שליט"א

רק ליחידי סגולה לפעמים אין הכרח למסגרת

היו גדולים שצמחו לברם ולא דווקא במסגרת הכוללים? "אספר לכם מה ששח לי פעם בגילוי לב ידידי הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועה"ל. בבני ברק התקיים כנס לאברכים בנוכחות מרן זצוק"ל ורעו מרן הגרמ"י לפקוביץ זצוק"ל. קם אחד הרבנים לדבר בפני הקהל, ובתוך דבריו אמר, שכיום בישיבות וכוללים לעתים מתעכבים יותר מדי על 'נקודות קטנות', ובשל כך לא יודעים כראוי ש"ס. ואמר, שלמזלנו, בדורנו אנו, זכינו לשני מאורות גדולים שלא למדו בישיבות בצורה כזאת, וצמחו אף הם לגדולי תורה ממש, הלא הם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ויבדלחט"א מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א. וככלות לדבר יצא רב זה מן המקום. לאחר מכן נעמד הגר"מ זילבר שליט"א ואמר בתגובה לדבריו, כי מקובלנו מרבנותנו מאידך גיסא, שלא זו הדרך, כי אם הדרך הישיבתית שיסודה בהררי קודש ממרנן ורבנן זצוק"ל, ממרן הגר"ח זצוק"ל אבי הישיבות והבאים אחריו, של לימוד עיון בשילוב בקיאות, וכפי המקובל בסדרי הישיבות בכל הדורות, זו הדרך הנכונה שהתפשטה בכל תפוצות ישראל. רק בדרך זו גדלים. ואם אמנם מצאנו יחידים שצמחו אף בלי מסגרת שכזאת, אלו יחידי סגולה, אבל אין זו דרך כבושה לרבים. וסיפר לי הגר"מ זילבר שליט"א, שכאשר סיים דבריו, מרן הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל לחץ ידו בחום ממש, ונענה ואמר לו בפשטות בהירה: כיוונת לדבריי, וזוהי האמת."

עצת חכם על בסיס מסורת אבות

זכור מקרה מיוחד שראיתם אכן את פקחותו וחכמתו הרבה?

"ללא ספק. בכל דבר שנהגנו תחת הנהגתו של מרן זצוק"ל, נהנינו ממנו עצה ותושייה, וקיבלנו תמיד דברי חיוזק ועידוד

מיוחדים שהגיעו ממקור האמת, כפי שנראה הרבר לעין כל. במענה לשאלה אספר, שכאשר הקמנו את הסמינר 'בנות אלישבע' בעיר הקודש ירושלים, היה זה ע"פ בקשת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שאמר לי: קח שתי נכדות שלי שיבואו אף הן ללמוד בסמינר זה, הקם תקים אותן ואני אהיה איתך! וזאת משום שהגיעו אליו קול צעקת כ-400 בנות בערך שנותרו מחוץ למסגרת הלימודים בכל שנה ושנה. וב"ה שאחרי

שעלה בדיננו להקימו, נפתרה עיקר הבעיה. ואז התעוררה שאלה. היו בסמינר כתות ללימודי אנגלית, וכפי שהורה לנו מרן הגר"ש, שמורה אחת תלמד זאת רק לשתי תלמידות, כי יתירה מכך הרי זה בגדר 'כיתה' והרי זה בכלל פריצת גדר התקנה שלא לעשות כן. הגיע הרבר לידי כך שהיו לנו כמעט 200 מורות ללימודי אנגלית, ובעלות אחזקתן ניתן היה בכסף זה להחזיק עוד שני סמינרים, מה גם שמספר הבנות הולך וגדל עם השנים, ולא ידעתי מה אעשה. נכנסתי למרן הגר"ש והצגתי בפניו את הנתונים ושאלתיו כדת מה לעשות. ענה לי מרן הגר"ש זצוק"ל בתקיפות מחד ובכאב מאידך: מה הנך רוצה שאני אתיר לך את חרם הקרמונים? אך כשראה את צערי הוסיף ואמר מיניה וביה: תיוועץ במרן הגר"א"ל שטיינמן והעניין בע"ה יסתדר.

נסעתי ובאתי במיוחד למעונו של מרן זצוק"ל. מרן כדרכו ישב זקוף על הספסל, ואמרתי לו שמרן הגר"ש שליחני אליו, ופירטתי לו את כל העניין. אני אמרתי בחפזי כי אתקשה להמשיך ולהחזיק את הסמינר במתכונת זו. כאן נענה מרן ואמר לי בסמכותו המיוחדת: את כל המוסדות כאן בבני ברק הקמנו על פי הנהגת מרן ה'חזון איש' זצוק"ל, והשאלה הזאת נשאלה כבר בשעתו ולכן – פסק והכריע הלכה למעשה שצריך לעשות כעצת מרן ה'חזון איש' זצוק"ל, וכך ראוי שתנהגו אתם בסמינר בנות אלישבע.

כביתר עצותיו נהגנו כדבריו גם בפעם הזאת. וראינו עד כמה מן השמים מסייעים בעדו בכל הליכותיו ועצותיו הנאמנות."

"עמל התורה שלו היה בצורה מדהימה שלא לוותר על כל רגע מלימודו, היו שיעורים שאמר מידי יום בתחילת השיעור נפש החיים, וגם כשאמר זאת לא היה לומדו סתם, אלא האיר בו הערות בעומק, כי כך היתה דרכו בכל דבר בתורתו.

המיוחד אצל מרן בשיעוריו שהיה זה תמיד שיעור אחרי שיעור, כל יום, בפורים ובעיו"כ"פ, והיו לו מידי יום 4-5 קבוצות בלימוד וכל אחת דיברה דברים אחרים, לבחורים בשיבה היו קבוצות שלמד המסכתא של הישיבה, והיו קבוצות שלמד עמהם תורת כהנים עם פ' חפץ חיים, והיה מוסיף להם תמיד הערות בלי גבול, וזה כשרון נדיר ועמקות בלתי מצויה.

בכולל פוניבז' היה אומר שיעור בתחילת הזמן ובהמשכו, והיה זה ב-9 בבוקר לכל הכולל, והרתחא דאורייתא שהיתה אז היתה עצומה מבחינת הציבור, היו אברכים שלמדו סוגיות וידעו היטב על בורין, ועם זאת הוא הפתיע תמיד בעומק הסברות ובא עם קושיא חדשה שהיה בונה הרבה עליה בסברא ובבהירות.

והאמת, שכבר מפטירת הרב מפוניבז' הוא החל למסור שיעורים במשניות בטהרות בחדר ליד הכולל, בתחילה היה זה כל יום, ואחר כך פעם בשבוע ביום רביעי, והיו תלמידים שאמרו לו שבמחזור הקודם הראש ישיבה אמר כך וכך, והוא זכר והסביר להם מה השתנה, וראו כמה היה מחדש כל העת.

לא נוכל לשכוח את עמל התורה המיוחד שהיה לו, כשהגיע ללמוד בכולל, היה יושב שעות בחדר סגור למעלה במשך שעות, וגם בבית היה לומד לילות שלמים ללא הפוגה."

ראו שאין לו דבר מלבד התורה, אבל התעסק בכל עניני העולם, כיצד?

"היתה נקודה מאד מופלאה אצלו, שתמיד כשבאו לדבר עמו על ענייני הכלל ואפילו בדברים פרטיים, תמיד אחרי זה היה מדבר בלימוד, והיה שואל מיד מה חידשתם ומה אמרתם, וראו מיד שאצלו זה העיקר וכל מה דיבר מלבד זאת היה כורח בלבד.

אני זוכר שפעם הגיע למחרת יוה"כ"פ בנץ החמה, והיו עושים אז תמיד סיום, והיה אומר לנו כמסיח לפי תומו – מה חידשתם במשך יוה"כ"פ, ומה היה אתמול שהתחדש לכם בסדר העבודה. מכך ראו שבכל דבר העמיק וחיפש עוד ועוד."

היתה לו דרך במסירת השיעורים?

"השיעורים היו בנויים מאד בפשט ובעומק הסוגיא, הוא רצה שבחורים הלומדים גמרא לא ילמדו בלי היקף, כי בחור שאין לו היקף לא יראה מיד להתעמק ולהבין בתוס' לבר מה שהיה צריך להבין היטב, והוא פיתח בחורים בישיבה קטנה והוסיף להם הרבה במבט בלימוד להבין במקום הלימוד כאן בסוגיא ובעומקה, ללא עזרת ספרי המפרשים וכדומה.

והמאפיין היה אצלו בלימוד, שבכל נקודה שהסתכל היה לו מה להעיר ולהאיר. וזה היה מחנך את תלמידיו ושומעי לקחו ללמוד ולגרול עוד ועוד."

חד מגדולי תלמידיו שהכיר עומק תורתו של רבינו מרן זצוק"ל הינו הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א ראש ישיבת אורחות תורה, שזכה אף להכיר עומק תורתו, וביקשנו לשמוע מה אכן היה עומק גדלותו של רבינו בעומק התורה.

"הנקודה הראשונה והחשובה" – פותח בפנינו הגר"א – "שהיה לו מבט של עמקות בכל נקודה שרק נגע בה בלימוד, בכל תוס' שלמד היה לו תמיד הבנה יותר מעמיקה מהפשטות, אפילו שדיברו עמו בכל עניין בלימוד, תמיד היתה לו הבנה או עומק נוסף, גם בלימוד ואפילו כשהיה מספר סיפורים על גדולי ישראל, תמיד היתה לו הבנה נוספת ומעמיקה בהם, ותמיד התפעלנו מכך.

מלבד זאת כשלמד סוגיא, תמיד היה לו דברים שרוב העולם עומד עליהם, ואפילו על ה'רייד' הישיבתי המקובל בדברי רבותינו, אך תמיד היה לו עוד 'קנייטש' והבנה נוספת שאחרים לא עמדו בכך. זהו דבר מיוחד, לא רק בחשבון אלא בעומק והבנה של כל סברא, ורואים זאת הרבה בספריו,

שאינן זה הדברים הסטנדרטיים, כי בדרך כלל הדברים חוזרים על עצמם מכיוונים שונים ב'רייד' הישיבתי לכאן או לכאן, אך אצלו תמיד ראו באופן מקומי הבנה מעמיקה יותר שהפליאה את שומעיו."

דבר זה היה לאורך כל השנים המאוחרות גם כשהגיע לאורחות תורה ועוד ישיבות למסור שיעוריו?

"אתן לכם דוגמא מופלאה ממש, בספר 'אילת השחר' על זבחים היה דבר נפלא, שבגיל 85 התחיל מרן זצוק"ל לחבר חיבור על כל מסכת זבחים, וישב כל יום כמה שעות עם אברכים מופלגים, והיה זה בעמל ויגיעה שלא ויתר על כל תוס' והבנה במפרשים, וכשגמרו סוגיא למדו זאת שוב ושוב, וזה מחייב הן מבחינת עמל התורה, שבחורים ואברכים מתעייפים בהמשך ימי חייהם, והוא לא הירפה עד סוף ימיו ממש.

פעם אמר לי אבי הגרא"נ שליט"א [בעל ה'מנחת אברהם'] שהוא מוסר הרבה שיעורים על מסכת זבחים, ועמד על ספרו ועיין בו הרבה, ואמר שהתפעל לראות עומק הדברים, וגם שיש בו דברים שלא עמדו עליהם כלל קודם לכן, והוא אף כתב לו מכתב על כך, שבנו הגר"ש שליט"א אמר לי שאביו מרן הגרא"ל זצוק"ל נהנה מאד שאבא אמר לו שיש בספר נקודות חדשות רבות, כי גם מי שלומד מסכת זבחים חושב שזה 'רייד' ידוע, אבל לראות דברים חדשים שחיבר בגילו המופלג זה בלתי מצוי.

והאמת, שגם כשהיה לומד שנים מקרא, והראו לו דבר בנביא, היתה לו תמיד הארה מאירה, כשסיפרו לו מעשה על גדול בישראל או על בחורים, תמיד היה לו מבט לא של ההבנה הפשוטה, אלא השל עומק הדבר, וגם כשלעיתים אמר ביקורת, ידע תמיד איך להעיר בפקחותו ושנינותו הרבה."

מה עוד ראו בתורתו המאירה?

ואותנו השאיר לאנחות

הרב מ. ברמן

יומנים של

מפנקסו
של
תלמיד...

מי שגדל בבית שהרב'ה שלו בכל אורחותיו היה מרן זצוק"ל, וכבר מגיל ינקות התחנך לאורו, בחודש תמוז תשמ"ז כאשר זקנו הגאון רבי יחזקאל טויב זצ"ל שכב כבר על ערש דווי, קרא לו ואמר לו – "הלא ידעת כי בבחרתי למדתי בשיבת 'בית יוסף' בבני ברק, וזכיתי לקרבתו של מרן החזו"א זיע"א, לישן בביתו תקופה ארוכה, לשמוע ממנו שיעורים, שיחות והדרכות, חלקם כתבתי, ועל כל מה שלא כתבתי אני מצטער עד היום הזה, והנה אתה הולך באלול ללמוד בשיבה קטנה פוניבז', שם תזכה לראות ולשמוע ממרן הגאון רבי אהרן לייב, אשר כל תלמידי מרן החזו"א תמימי דעים כי הוא בבואה שלו ממש בקדושתו, חסידותו ופרישותו, אל תהיה שוטה המאבד מה שנותנים לו, שים לנגד עיניך את דמותו לזכור ולהחדיר כל מה שאתה רואה ושומע". חודש לאחר מכן נפטר הגר"י טויב זצ"ל, ובזכות צוואתו לנכדו נערכו הכתבים כשלושים שנה ברציפות, המהווים מסמכים מאלפים מלשונו של מרן בכל עצות ודרכי החיים.

כן קיבל מאביו המשגיח ד'אורחות תורה' הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א עצה טובה ששווה זהב. עוד קודם היכנסו ללמוד בשיבה לצעירים פוניבז', אמר לו אביו, כי "ידוע הדבר, שכל מילה היוצאת מפי כהן גדול – ממרן זצוק"ל, יקרה היא מפנינים, ולכן עצה היא עבורך לרשום מיד בגמר השיחה את כל מה ששמעת ממנו".

ואכן, כמי שיצא ובא רבות בבית מרן זצוק"ל, בענייני תורה והשקפה, בענייני חינוך ומידות ושאר מילי דעלמא, אכן אוצרותיו רשומים במדויק סמוך ונראה לשעת אמירתם, והבטה ביומנים אלו מראה עד כמה עמוק וייחודי היה מרן זצוק"ל, שכל אימרה משמו כאילו נאמרה מסיני.

ליקטנו בזאת עיקרי הדברים הנוגעים לעמל התורה, ולחינוך בני הישיבות בדורנו, שזה היה בכת עינו של מרן זצוק"ל, כדי שיהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

הצוואה...

כסלו תשס"ב

נכנסתי למרן ראש הישיבה, והיה זה כחודש לאחר פטירתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל. פנה אלי מרן זצוק"ל ושאלני – ראית את הצוואה שכתב מרן הגראמ"מ שך, הוא כתב שם שהוא מבקש מכל מי שחפץ להכיר לו טובה,

שילמד בכל יום משנה אחת או מחשבה אחת של מוסר... מה יותר חשוב למי שיכול לעשות או את זה או את זה. ועניתי למרן בטבעיות – ודאי שעדיף לימוד משנה, שזה גופו תורה, ות"ת כנגד כולם. אמר לי מרן זצוק"ל – "מחשבה אחת של מוסר יותר חזק, שהרי אמנם משנה זה תורה ונצחיות, אבל זה רק לזמן הזה שבו לומד את אותה משנה, אבל מחשבה אחת יכולה לעתים לשנות בן אדם לכל חיותו, ולכן אף שכתב שילמדו משנה אחת, מי שיתחזק במחשבה וישנה עצמו מכך, זו היתה מחשבתו וזה רצונו".

שבט תשע"ה

נכנסתי למרן זצוק"ל וסיפרתי לו, שלומדים עתה בשיבת 'נתיב הדעת' פרק 'מי שאחזו' בגיטין בלילה, מיד פנה אלי מרן באומרו – "תסתכל בגמרא בדף ע. בריש מי שאחזו על מי שוודאי ימות, שהגמרא מביאה כמה מיני סגולות לחי

תורה

**לאורך שנים ארוכות נכנס
תלמידו מקורבו הגאון רבי יהושע
מישקובסקי שליט"א - ראש
ישיבת 'אמרי משה' בירושלים
לקודש פנימה לבקש עצה
ולשמוע דברי הדרכה | אחר
שזכה למאור פנים ופתחון לב הוא
תיעד ורשם את האמרות, מעשי
רב ועובדות מאוצרו של רבן של
ישראל, למען יעמדו לדורות | עם
הסתלקותו של מרן ראש הישיבה
זצוק"ל, נאות הגר"י שליט"א
לפתוח את היומנים המתעדים
אוצרות של תורה וחוכמה | פרי
דעת והשקפה שנאמרו מפיו של
מרן ראש הישיבה זצוק"ל**

דרגתו, שלא יחשוב שמגיע לו דבר מה בשל כך וכלשון
התנא אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת.
והראיתי לו ספרו של סבי ה'פרי יצחק' שכידוע שנים
רבות לא היה לו פרי בטן, ורצה שיישאר ממנו פרי, וכתב
בפתח חיבורו שלשם כך חיבר הספר לא לשם כבוד אלא
שיהיה ממנו פרי, והוסיף וכתב שם "ומכל שכן כי הלא
נראה במחזה, כי פריי דל ורזה..." ושאלתי את מרן, "וכי
הוא לא ידע את גדלותו ועוצם ספרו, והרי רבי שלמה
קלוגר בדברי הסכמתו ציין כמה ספרו עמוק ומיוחד, ומרן
הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצוק"ל כתב בהסכמתו
לחלק השני, שהוא אחד מהספרים המשובחים שיצאו בדור
האחרון?"

השיב לי מרן, שבעצם אנשים גדולים מעולם לא מודדים
עצמם לדור הזה בו הם חיים, אלא למה שבאמת היה יכול
להגיע, כמו שאמרו אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי,
ולכן כתב על עצמו שפריו רזה ביחס לדורות קודמים, אולי
אף לאמוראים כאביי ורבא.

מוסיף רבי יהושע באומרו - "רבים תמהים בימים אלו
מה הביאור בצוואה הפשוטה שהדרימה את כל רואיה, וכי
מרן זצוק"ל אינו יודע את דרגתו הרוחנית וחושב עצמו
באמת ליהודי פשוט?! אלא שהוא בחן עצמו תמיד לפי
דורות קודמים, וודאי לא היה זה מהשפה ולחוף. יעיד על
כך המאורע, שכשאבי נתמנה לכהן כמנהל רוחני בישיבת
'גאון יעקב', מרן זצוק"ל ביקשו ללבוש חלוקא דרבנן -

שעה, ולשון הגמרא הוא "אפשר דחיי פורתא ומיפקד
אביתיה", שיתכן שיחיה עוד קצת ויפקוד ויצווה על ביתו.
הא למדת גודל עניין צוואה שזה מה שהזכירה הגמרא שזה
עיקר המעלה שמאריכין לו חיי שעה בכדי שיוכל לכתוב
הצוואה".

ודימה זאת מרן למה שמצינו אצל יעקב אבינו שהתפלל
שכל אדם יהיה חולה קודם שימות בכדי שיכתוב צוואה,
הא קמן ששווה להיהפך מבריא לחולה רק בשביל כתיבת
הצוואה.

חורף תש"נ

שאלתי על מה שהביאו בשמו שביאר, שיסוד מידת
הענווה, אין הכוונה בה שבעל כשרון יחשוב בענוותנותו
שאינו בעל כשרון, שכן ענווה אין פירושה שיאמר שאינו
בדרגות הרוחניות שהוא נמצא בהם, אלא מה שרק תהיה

'פראק', ואבי שהיה צעיר לימים ענה לו שהוא מתבייש, השיב לו מרן - "אין לך מה להתבייש גם אני לובש פראק". וכששאלו פעם איך בדיוק הוא יקרא לראש ישיבה בתוארו, ענה לו מרן בטבעיות - תקרא לי אהרן, היתה זו ענווה אמיתית ופשוטה.

חורף תשס"ה

שאלתיו על נידון מסוים מה כדאי לנהוג בו, וענה לי שצריך להיות נביא בכדי לענות לכך. אמרתי לו - "אני שומע לראש ישיבה כ'קון', והרי נאמר ש'הנוטל עצה מהזקנים אינו נכשל'. וענה לי - "אתה חושב שכל אדם מבוגר נקרא זקן שאינו נכשל לפעמים?!" אמרתי - "אבל הראש ישיבה הוא גדול הדור", והבאתי לו את מה שאמר מרן ה'אור שמח' על מרן הגר"ח מבריסק "שוכה להסכמה היותר מאומתת, הלא היא דעת הקהל", ואמרתי לו שהיום "הקהל אומר שהוא גדול הדור"... הוא ענה לי - "אני לא מאמין שיש כזה רבי מאיר שמחה"... והיה נראה שהסתכל על כך כמשחק ילדים בראייתו האמיתית [כדלהלן].

שבת חוה"מ תשע"ה

הייתי אצל מרן בשבת חוה"מ, וסיפר לו תלמידו הגרמ"ב זילברברג שהעולם מספר דבר מה, וחפץ לדעת אם הסיפור נכון - שהיה מעשה שאמרו למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א דבר מה, ואמר אינני יכול לענות על כך, תלכו למרן הגר"א"ל שיענה לכם, כי יש לו רוח הקודש, ואמרו שמרן הגר"א"ל ענה לו - "מום שבך אל תאמר לחברך", ושאל לאמיתות המעשה.

ענה מרן - "זה משחק ילדים, זה מזכיר לי שהיינו ילדים בבריסק, והיו שני בני דודים נכדי מרן הגר"ח מבריסק בנו של מרן הגר"ז ובנו של הגר"מ שדנו מי יותר ת"ח מבין שני הוריהם, וכך הסתכל עלינו בביטול.

באותו מעמד שאלו את מרן ראש הישיבה - איך אפשר להתפלל "והופע רוח שכינתך עלינו וכו'", והרי אין לנו השגה ברוח הקודש, וענה - שזה כמו גיטו וידו באין כאחד, שהתפילה היא שנוכח להכל יחדיו גם להיות כלי קיבול לרוח הקודש וגם לה עצמה.

שאיפות לגדול

חנוכה תשע"ז

שאל אותי: מי לדעתך הבין הכי טוב את החנוכה. ולא ידעתי לענות לו, והשיב מעצמו - היצר הרע, והראה לכך שתראה כמה השקיע בכדי שחנוכה יהיה רק ימים של 'לאטקעס' ובובו הזמן, ולא ימים של התעלות כראוי.

חנוכה תשס"ח

שאלתיו אם הדרשה שאמר בתש"נ בשיבת פוניבז' אם ניתן לומר שהשנה יותר אקטואלי ואמר בוודאי.

ואמר על הגמ' במגילה, "לא מאסתי" שהעמדות להם בימי כשרים את חנניה מישאל ועזריה, ולא "געלותם" שהעמדות להם בימי יוונים את שמעון הצדיק חשמונאי ובניו ומתתיהו כה"ג. ושאל מהו 'שהעמדות להם', ומהו ש'שתל צדיקים בכל דור ודור', והרי לכל בן אנוש יש בחירה אם להיות צדיק או רשע, וכמו כן יש מי ששימש ופירש. אלא אמר שלכל דרגה ברוחניות צריך ס"ד, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אכן הנהגת שמים היא שעל כל עמל קצוב כמה ס"ד תהיה לכך,

{ 18 מוסף שבת קודש }

אכן כאשר הדור שפל וצריך להעמיד דרגה רוחנית גבוהה, הרי שעל כל טיפת עמל מקבלים הרבה יותר ס"ד, ואם פעם צריך היה הרבה עמל בכדי לצאת כמו הרעק"א, כיום שהדור שפל, בהרבה פחות מכך ניתן להגיע לדרגות הרעק"א וה'אור שמח', ושאלתיו לפני כמה שנים, האם היום יותר חלש, ואמר שוודאי כן הוא שהיום הרבה יותר חלש ברוחניות.

קיץ תשס"ט

היה בחור בינוני שהתעקש ללכת לישיבה גדולה מצוינת שמעמיקים בה, והבחור לא היה שייך לזה כי היה חלש ככשרונותיו, ושאלתיו מה לעשות עם הבחור שאינו מסכים להשתכנע, ואמר לי "אתה רואה כזאת שאיפה, אז גם אם לא ייצא רעק"א ודאי הוא ייצא 'א פיינער למדן' וכך הוה, אבל חשוב שינצל את הזמן".

תורה

אב תשס"ג

בהדרכה לאמירת שיעור, אמר לי מרן, שאומרים בשם מרן

ומתוכן בעשרים השנים הראשונות כיהנו כראשי ישיבות מרנן הגר"ח מוואלוז'ין, הגר"י מוואלוז'ין, ורבי אליעזר יצחק פריד, וחמישים שנה שלמות כיהן מרן הנצי"ב כריש מתיבתא, והוא הרי לא היה בעל כשרון ומאידך הוא היה כל עיקר וואלוז'ין.

תמוז תשע"ו

פעם אמר לי לגבי פתיחת ישיבת 'אמרי משה', "אתה מלמד בישיבה קטנה, יש כיום ריבוי עצום של ת"ח בין בכמות ובין באיכות גדולה של לומדים בבני הישיבות, אבל היצה"ר אינו טיפיש, והוא חיפש כנגד זאת איך לגרום לביטול תורה, ואם סתם יגרום ביטול תורה לא יסחפו, לכן הביא את ה'נייעס' והפוליטיקה הפנימית שיש בתוך הישיבות, שיצניין את ה'ישיבה בחורים' ועי"כ יתבטלו מלימודם, ועיקר העבודה שלהם היא לברוח כמה שיותר מפטפוטים ולנצל את הזמן".

והביא התוס' בתחילת פרק 'לא יחפור' מדוע מלמד דרדקי מותר מיד להעבירו מאומנותו, והביאו התוס' דיש מפרשים משום דשבשתא על על, והקשו שהרי מ"ד זה סבר ששבשתא ממילא נפק, ותירצו, שסוף סוף רגע זה שלימד בטעות לא יחזור לעולם, ותראה שבשל רגע אחד מאבדין פרנסה עולמית לאדם, ומכאן נלמד כמה גדול האחריות שלנו שלא יהיה רגע אחד של ביטול תורה.

יום ג' י"ג תמוז תשע"ו

פעם נכנסו 3 מבני צרפת לקבל ברכה, ואחד אמר שהולך ללמוד רפואה במכון לב, ושאלו מרן מדוע, ואמר מתוך דאגה לעתיד הכלכלי שלי. נתן בו מרן עיניו ושאלו, האם אתה חושב שאם לא תהיה רופא תמות ברעב? והמשיך ואמר לו, כמה זמן לומדים רפואה, וענה - שש שנים, ושאלו - כמה זמן תהיה רופא, ששים שבעים שנה לכל היותר, והרי יוצאים גם לפנסיה בזמן מסוים, ובשביל כמה עשרות שנים בודדות צריך ללמוד 6 שנים. ואם כן הגע עצמך, בשביל נצח נצחים אלפי שנים אתה צריך לפחות את כל החיים כדי ללמוד תורה, ואיך תפסיד זאת.

שבת חוה"מ פסח תשע"ג אחרי מנחה

נכנסתי לחדרו עם הגר"א קוק ומשפחתו וכן הגרמ"ב זילברברג ועוד, ופתח מרן ואמר "יש לי הרבה עגמת נפש מי"ט שקצים של לפיד וחבריהם", ואמר הגר"א קוק שליט"א, שהרי בחבריהם יש בהם שומרי תורה ומצוות, ואמר בתקיפות שהם לא נקראים שומרי מצוות, אמר חתנו הגרמ"א פינקוס - "אחרים אומרים שהם תינוקות שנשבו"..." וענה בקול גדול - "וכי מה שייך לומר על 'רוצחים' שהם תינוקות שנשבו, וכי אין על תינוקות שנשבו דין הבא להרג, הרי הם באים למעט תורה, ופחות תורה היינו פחות חיים, והרי בתוס' בב"ב החמירו על רגע אחד שמלמדים בטעות להעביר מפרנסתו, וכאן הם באים למעט כל כך הרבה תורה מכלל לומדי התורה בארץ הקודש", ואמר בקול גדול ב' פעמים - "ימח שמם וזכרם". [באותו מעמד סיפר לו הגרמ"ב כי כעת היו נחילי ארבה באר"י ויהודי אחד שמר חגב בצנצנת, כדי להראות בליל הסדר במוחשיות מכת ארבה, ודן לפני מרן אי הוי מוקצה או שמא ניתן לסמוך על כך שראוי לתימנים לאכול, ושאלו מרן לשם מה בכלל הוא שומר את הארבה, וענה הגרמ"ב כדי להראות מוחש למשפחתו, וענה לו בבדיחותא כי לשנה הבאה יראה לשמור כינים בצנצנת].

י' ניסן תשע"ו

כשנתקיים כנס היסוד של ישיבתו 'אמרי משה' במעונו,

הגר"י סלנטר וצוק"ל שהסיבה שבדורו של רבי ישראל הלכו כה הרבה להשכלה, כי למדו את ה'ואם תאמר' וה'ויש לומר' בישיבות, ולא המתקין להם זאת, ועיקר התפקיד של המגיד שיעור הוא לתת טעם ב'וא"ל', והביא שמורפס בתחילת 'גליון הש"ס' השלם מהגרעק"א, שבגיל זה יש לחזק כח העיון אפילו אם יחסר בכח הבקאות, אבל כל זה בתנאי שלא ייגרר לפילוסופיה אלא להעמיק בדברי רבותינו כהקצה"ח והגרעק"א.

אך אמר שעיקר המעלה בישיבה קטנה היא שלומדים כל תוס' וכל מהרש"א וכל חשבון של מהר"ם שיף, והוסיף ואמר שלא כמו שחושבים שגיעת התורה זה רק לעשות חבורות 'מפוצצות', אלא המשיל כי ישיבה קטנה היא כמו חיל רגלים, וישיבה גדולה היא כחיל האוויר, שחיל האוויר עושה אמנם מבצעים מרשימים וראוותניים, אך חיל רגלים הולך מבית לבית לכבוש לעומק, וזה העיקר ללכת תוס' אחרי תוס' ומהר"ם שיף ומהרש"א, ורק כך ניתן לכבוש ולנצח במלחמה.

והביא לדוגמא את ה'עצמות יוסף' ששחה כדג במים בכל הילפותות והקל וחומרים במסכת קידושין.

ניסן תש"ע

הביא מה'כתר ראש' באות נ"ד ששאלו מ'הגאון' אם לחזור סדר מועד או להתחיל סדר נשים, ואמר טוב שיחזור סדר מועד ויהיה בקי בו ויהיה מלך על סדר אחד, ויחזור על הראשונים במתן, ובפעם העשירית יהיה לו כמו בפעם הראשון, ואח"כ ללמוד בפנים השו"ע ולעיין בביאור הגר"א ז"ל בעיון והבנה עמוקה, וזה לשון מרן הגר"ח וואלוז'ין.

ואתה יכול לומר לבחור כי מלך לא צריך להיות דווקא על סדר שלם, ואפילו לא דווקא על מסכת שלמה, אלא לכל הפחות ייקח סוגיא אחת ויהיה עליה מלך, ויראה כמה ייהנו מכך, כי גם זו מעלה עצומה להיות מלך כשליט בסוגיית מקיף וניקף וכדומה.

סיון תשס"ח

פעם נכנסתי לשאול לגבי בחור חלש מאד ברוחניות, ולא היה מה לעשות עמו בישיבה, והיה ספק אם להעבירו לישיבה אחרת, ואמר מרן, שעוד מעט הוא עולה למגיד שיעור שיוודע לתת צוקערלאך להמתק את התורה, וכשנותנים צוקערלאך כל הבעיות נפתרות, ורק אם אז לא יעזור אז ניתן להעבירו.

תשס"ז

שאלני אברך ברוממה שקרא ב'תד נאמן' שהביאו בשמו בכנס חינוך, שבכל שנותיו כראש ישיבה מעולם לא העדיף את הבחור הכשרוני על פני הפחות מכך, וכי הוא מלאך, והרי אני אבא לכמה ילדים ולא מצליח שלא להתפעל יותר מהבן הכשרוני יותר.

ושאלתיו האם נכון שכך היה, שהרי הוא אמר תמיד שלא ניתן לסמוך על העיתונים, ואמר שהפעם זה נכון, "ולגבי מה ששאלתם איך הצלחתי לעשות כן", אמר לי, "תמיד עמד לי מול העיניים דברי הגמרא ששמונים תלמידים היו להלל הזקן, שלושים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה, קטן שכולם ריב"ז, והרי כל התורה שיש לנו כיום היא מריב"ז, אתה רואה שהקטן שבהם יצא ממנו כל התורה לדור הבא, ותמיד אני חושב על הבחור החלש, אולי ממנו ייצא ריב"ז הבא".

כמו כן בישיבת וואלוז'ין שהיתה כולה במשך 70 שנה,

עם נכדו חביבו
הרה"ג רבי דוד
שפירא שליט"א

שהוא על ידי לימוד התורה, ואמרתי בשם אחד מגדולי הדור שעבר שביאר זאת הכוונה על לימוד המוסר שע"כ יורדים כל הדברים המעציבים מליבו של האדם וענה לי – אני אומר לך מקור מן התורה 'פיקודי ד' ישרים משמחי לב', ואתה מביא לי מקורות מהדור האחרון?!

לי שבט תשע"ב

אמר, כל אחד מעמנו דומה לירבעם בן נבט שאמר לו הקב"ה אטייל עמך בגן עדן והוא שאל מי בראש, ואמר מרן, הרי אם מציעים לכל אדם משרה בכתה ח' ויכול לעשות מכך שטייגען יותר, והוא הולך ומעדיף להיות ר"מ בשיבה קטנה אף בפחות שטייגען רק מחמת הכבוד, הרי הוא דומה לירבעם בן נבט.

פרשת זכור תשע"א

נכנסתי עם אברך ת"ח מכולל פוניבז' ואמר שהוא מסיים אחרי עשר שנים כל מחזור הלימוד בכולל, ויש לו הצעה לכהן כר"מ בשיבה קטנה, ואמר מרן, שללמוד בכולל פוניבז' זהו גן עדן ממש, וצריך טעם אלים וחזק בכדי לעזוב מקום שלומדים בכזה חשק וכזו התמדה.

ח' אייר תשע"א

נכנסתי אליו עם בחור שהסתפק וביקש לברר לאיזו ישיבה קטנה ללכת, ודן עמו על כמה ישיבות, ואמר – מי אמר שצריך את הישיבה הקטנה הכי טובה, צריך לזכור שמרן החזו"א לא יצא מהישיבה קטנה הכי טובה, וכך הם רוב הת"ח הגדולים, ועיקר העיקרים הוא רק לזכור לנצל את הזמן. שאלתי, שזכור לי שמרן אמר בשם מרן הגראמ"מ שך, שברורנו עדיף שיהיה אדם ראש לשועלים ולא זנב לאריות, ואמר שבבחרים זה ודאי כך.

תמוז תשע"ב

שאלתי, שמחד גיסא מרן אומר שבגיל צעיר עדיף להיות ראש לשועלים, מאידך מדבר כל העת להיות כנוע ונרדף, ומהו האיזון הנכון. ואמר לי מרן – כל זמן שלא נוגע הדבר על חשבון מישור אחר, חשוב לתת לבחור חשיבות, ואם מגיע הדבר לבחור אחר, מיד עליו להיות כנוע ונרדף ולא להיות רוזף ח'.

תמוז תשס"ו

נכנסנו עם הגר"מ גרוס ר"י דרך התורה, עם בחור שטען שאין לו טעם בלימוד כלל ואינו מצליח בשיבה גדולה ורצה ללכת לצבא.

אמר לו מרן, אסור ללכת לצבא כי מתקלקלים שם, ואמר לו הבחור – כיום יש מסגרות שניתן לשמור תומ"צ גם במסגרת הצבא, וענה לו מרן – אין דבר כזה, בצבא תמיד מתקלקלים, וכשניסה הבחור להתווכח מעט, אמר לו מרן בעזו ודפק על שולחנו – "אני מבטיח לך שאם תלך לצבא, בכל מסגרת שהיא, אתה תצא גוי גמור..." הבחור נרתע וויתר על תכניותיו והמשיך ללמוד בשיבה וכיום הוא אברך ת"ח.

סיון תשס"ה

נכנסתי לשאול על בחור מצוין מבית הרוס שנמצא תחת ידו עיתונים טמאים, ובמקום תשובה סיפר מרן כי מנהל ת"ת אחד בא לפני מרן החזו"א לדרון עמו אם לזרוק ילד שנמשך לטומאה, ואז סיפר לו מרן החזו"א כי לפניו יצא ראש ישיבה שבא לבקש תיקון על חטאים מהסוג הלזה שעשה בנערותו, המנהל שאל למרן החזו"א מה לעשות למעשה, ומרן החזו"א הביט עליו בפליאה ואמר לו "לא הבנת?" וסיים מרן ואמר, "לבחור יש

דיבר בפניו הגאון הגדול ר"ד כהן שליט"א, ואמר שלפי הבנתו הטעם שקרא ראש הישיבה לשיבתו זו בשם רבו, כי הרי בעל ה'אמרי משה' היה תלמידו המובהק של מרן הגר"ח מברסק, ומרן הגר"ח במסורת מרביתו עד אדונינו הגר"א מוויילנא, ומרן כתלמידו של ה'אמרי משה' מנחיל התורה לתלמידיו ובכך בא לידי ביטוי שעולם הישיבות עוברת במסורת מדור לדור, לאחר שנכנס מרן לחדרו, נתבטא ואמר, שוודאי טעם נכון הוא מה שאמר הגאון הגדול ר"ד לקריאת השם 'אמרי משה', אולם אני עיקר כוונתי היתה שמו"ר ה'אמרי משה' הגיע לדרגתו הגבוהה בתורה אך ורק בזכות יגיעתו העצומה בתורה, ולא בזכות כשרונותיו, והוא מחייב כל בן ישיבה לידע ולהיוודע עד לאיזו דרגה גבוהה ניתן להגיע אם יגעים בתורה כדבעי.

אב תשע"ו

שאלתי לגבי סדר הכנה, האם לעשות דף מצולם מהקטעים מהספרים שאמורים להילמד מחר בשיעור כיוון שאין די ספרים בעבור כל בני הישיבה, וילמדו בהם בסדר הכנה, והשיב בשלילה ונימוקו עמו, לפי מה שאמר חז"ל בגמ' מגילה שאבימי שכת מימרא שאמר בשיעור, והלך לתלמידו ר"ח שיזכיר לו זאת המימרא, ומקשי' בגמ' מדוע לא קרא לר"ח אליו שיזכירו והרי תלמידו היה, ומתרגז' בגמ' סבר הכי קא מסתייעא טפי, ובפירוש רש"י משום יגיעה דיגעת ומצאת תאמין, הא קמן הוכיח מרן שיגיעת התורה היא אפילו הדרך כדי להשיג את דברי התורה כגון ההליכה לר"ח, וכך גם החיפוש באוצה"ס אחר הספר, ועיקר העניין הוא להרגיל את צעירי הצאן לזנוח את העצלות ולהתייגע בתורה בכל כוחם.

כ' תמוז תשע"ו

שאלני אם אני מכיר את היצה"ר, ואמרתי לו הלא מקרא מלא דיבר הכתוב כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ודרשו חכמינו משננער לצאת ממעי אמו, ואם כן הלא הוא נמצא עמי מאז שנולדתי והוא גם עושה עבודה מצוינת. והשיב ואמר, האמת שהוא עושה עבודה טובה אבל מדוע אתה משלם לו משכורת.

תשס"ה

פעם נכנסתי עם בחור שהיה עם משבר, ואמר אתה חושב שניתן להרוג את היצר הרע עם חרב, צריך לזכור שהוא עושה לכולם המוות ולא להיבהל ממנו. עוד הוסיף ואמר כי בחורים צריכים לדעת שתמיד יהיו בעיות, ורק בעוה"ב יהיה לנו גלאט, וניתן יהיה ללמוד בלי שום נסיונות, העזתי ואמרתי לפניו פי' הגר"מ קלירס, על המקרא 'מי גבר יחיה ולא יראה מות', שהולך על חיים רוחניים, וניתן לפרש בכוונת המקרא מי יכול להגיע לחיים רוחניים קודם שהיצה"ר עשה לו את המוות, ועל כך אמר לי שהדברים אמת.

חורף תשס"ד

נכנסתי לפניו במוצש"ק, וישבו בחדרו אאמו"ר והגר"ב שפירא שליט"א, ואמר להם מה יש למגיד שיעור בשיבה קטנה, הרי אין גן עדן גדול מזה ללמוד עם צעירים גמ' רש"י ותוס'...

ר"ח סיון תשע"ו

איך מקיימים חציו לכם בשבועות, ואמר הגן עדן האמיתי הוא לימוד גפ"ת, ומי שטעם לימוד תורה לא ייצא ידי חובה בשטיק'ל קוגעל.

שבט תשס"ו

אמרתי למרן לפני שבת ר"ח אדר, מה לומר לתלמידים איך לקיים הנאמר 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ואמר פשיטא

ב' תמוז תשע"ב

שלחוני לשאול, האם ללכת לישיבה רחוקה ולהחזיק חלק מהעול הכלכלי, וענה כי להגיד שיעור זהו אכן יותר טוב מלהיות משיב, ושווה את המרחק, אבל להגיד שיעור ולהתעסק בכסף, זה סתירה מיניה וביה, ויצא שכרו בהפסדו.

ג' בסלו תשע"ב

סיפרתי על בחורים שרוצים לעשות חבורה בינם לבין עצמם בליל שישי, שאלני אם כבר יודעים לומר חבורות, ואמרתי שהם מדמיינים, ואמר לי לא כדאי חבורות כך, ושאלתיו מה לענות לרצונם, ואמר לי שאם רוצים בדיוק, שיביאו משיב בישיבה שימסור להם חבורה על 'שמעתא' וזה מחרד השכל וישים לב שמבינים כי חלק לא יבינו וא"א להפלות ולדאוג שלפחות חלק יבינו כמו שצריך.

ידיעת התורה

ג' ב"ח חשוון תשע"ז

רבינו לא חש בטוב ולא היתה קבלת קהל, כשנכנסתי אליו היה בשינה, לפתע התעורר וראה שנמצאים בחדר, שאלו בקול מקורבו רבי איסר שוב שליט"א, האם הראש ישיבה חפץ לקום, וענה בשלילה, אלא רק תאמרו לי היכן נמצא הגמרא של הלכה חמורך טרפון, חיפשתי את התוס' בקירושין ב: שמביא זאת, וענינו בקול שבת מד: וחזר לישון בשינה עמוקה, וחשנו שהדבר רק הפריע לו באמצע השינה.

לאחר מכן התעורר ותוך כדי הדיבור אמר לנו שנחזור לו על קושיית התוס' של נצוק וקטפרס בגיטין, ואח"כ שאל היכן נמצאת הגמ' בחולין שלא ידענו, וביקשני לפתוח בדף מסוים שאקריא לו, ושאלתיו הרי לפנינו שהראש ישיבה זוכר על כל הש"ס, אמר – במקרא כתוב "אלוקים הבין דרכה והוא ידע מקומה", אני רק יודע מקומה, אבל את ה'הבין דרכה' אינני יודע.

ר"ח סיון תשע"ז

דיבר כי עוד מעט שבועות וקבלת התורה, ובשמים רוצים שאדע כל התורה כולה, ומה אומר בשמים שיראו שאינני יודע, ואמרתי לו, שהרי הוא זוכר הכל, כי חיבר ספרים על רוב מסכתות הש"ס, ואמר שהם מונחים בארון אבל לא בראש, "ואני זוכר כל השטויות ולא הלימוד".

דיברנו על הישיבה קטנה ואמרתי שהרב גרוס גר ברחובות, ואמר את זה אני זוכר, ואילו את התוס' אינני זוכר, ואז אמר בקול – "מי שלא זוכר יהיה בגיהנום, וגיהנום זה 'ביטער' [מר], ומי שידע ש"ס, אפילו אם לא יהיה צדיק לא יהיה בגיהנום, כמו אחר שהיה רשע אבל כיוון שידע את התורה, לא הנחו לו להיות בגיהנום", וביקש להוציא הגמ' בחגיגה טו: כי נח נפשיה דאחר אמרי, לא מידן לדייניניה משום דעסיק באורייתא.

ב' שבט תשע"ז

היו נכנסים והיה שואל עד כמה יש ידיעת התורה, ופעם שאלני אם אני יודע ש"ס, ואמרתי וכי לא מספיק הבזיונות שיהיו לי בעלמא דקשט שצריך להתחילם כבר עכשיו. וניגן ואמר – ולא יכלו אחיו לענות אותו? ורש"י אומר מפני הבושה, וצריך לזכור שכאן הם בושות קטנות ושם יהיו בושות נוראות, והמשיך ושאל – וחצי ש"ס אתה כן יודע, ואמרתי התשובה הקודמת, ואמר לפחות גיטין קידושין וג' בבות צריך לדעת בעל פה.

טעם בלימוד, המאור שבה מחזירים למוטב...

יום ה' לסדר חיי שרה, חשוון תשע"ג

היה צד לישיבת 'ארחות תורה' לפתוח לשנה הבאה ישיבה לצעירים, ודיברתי עם מרן בעניין, ואמר לי, יש הרבה יותר טרדות לראש ישיבה מאשר למגיד שיעור, וסיפר כי בהיותו בראשות הישיבה בכפר סבא, סיפרו לו ביום שישי אחד, כי אחד הבחורים עומד בפתח הישיבה עם אבנים כדי לזורקם על המשגיח, וסיפר "יצאתי מהישיבה, תפסתי לבחור בידו, והלכתי עמו את כל כפר סבא הלוך ושוב ג' פעמים עד שנרגע והניח האבנים", הנה לך טרדה השייכת רק לראש ישיבה...

ומצד שני אני עשיתי את עיקר ה'שטייגען' שלי כראש ישיבה, נופירט ואמר, בבריסק היתה מחלוקת גדולה אחרי פטירת ה'אמרי משה', ובשוויץ לא היתה ממש ישיבה).

ואמר לי שיש לו עצה, וביקש שאוציא את 'אילת השחר' בפרשת לך לך, ואמר שיש שם יסוד לכל חיי האדם בכל המצבים, שבו הוא מתרץ את קושיית הראשונים על המקרא "הנה נא ידעתי כי אישה יפת מראה את", שמקשים כולם מה היה עד עכשיו, וכותב בספרו, כי עד עתה היה בארץ כנען על פי ציווי ד', וכשנמצאים במקום על פי ד', אין צריך לירא מנסינות, אך כשירד למצרים היה זה מרצונו, מחמת ויהי רעב בארץ, ואז צריך לדאוג ולחפש עצות, וסיים ואמר, ככל שתהיה יותר כוונה לעשות רצון ד', כך לא יהיו נסינות.

חורף תש"ן

התחילו לבוא אנשים עסקנים להתייעץ בנושאים פוליטיים, [מרן נכנס אז למועצהגה"ת], ואנו הלכנו ללוותו בדרך מהשיעור הביתה, והגיעו כמה עסקנים נכבדים לשוחח עמו, ולכל אחד אמר בתורו "לך לרב שך", ואחר כך פנה אלינו ואמר, הם מדברים 'נערישקייטן' ואתם מדברים על תוספות, וכך החדיר לנו כי כל הממשלות, הכנסת, המפלגות הכלל הבל הבלים מול מילה אחת של תוס' של נער צעיר.

גדול מרבן שמו...

חורף תשס"ג

נכנסתי עם אאמו"ר שליט"א לבקש הסכמה על ספר ה'תומים' החדש שי"ל ע"י הרב זריהן, ואמר שאינו רוצה לכתוב בעצמו אלא רק להצטרף לזקני הדור, ושאל אאמו"ר האם ניתן להחשיב את מרן הגרי"ג לזקנים שברור, ואמר לו כשאומרים "על זקני עמך בית ישראל" על מי צריך לכוון אם לא על מרן הגרי"ג שליט"א.

אב תשנ"ה

שאלתי את מרן, כיוון שקיבלתי כרטיס לנסוע לאנגליה לחתונה של חבר האם ניתן לנסוע, ואמר לי, כיוון שאני תלמיד בישיבת פוניבז' עלי לשאול בעניין זה את מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א, ואשר יאמר כן אעשה. כשנכנסתי ואמרתי למרן הגרי"ג זאת, ענה לי – "איך ייתכן שאמר דבר זה, והרי זה מורה הלכה בפני רבו, כי יש בישיבה את מרן הגר"ד פוברסקי (שהיה צריך גם בפועל חתימת מרן הגר"ד לוועד הישיבות), וכנראה התכוון שאני אנסח את השאלה למרן הגר"ד..."

לאחר כמה ימים אמר לי מרן הגרי"ג כי אינו מוצא צדדים להציג לפני מרן הגר"ד את הצד למה כן לנסוע...

חזרתי לרבינו וסיפרתי את כל מה שהיה במו"מ עם מרן הגרי"ג והביע התפעלות מהחכמה והענווה של מרן הגרי"ג שליט"א.

אדר תשנ"ה

זכות גדולה היא לכל מי שלומד בישיבת פוניבז' שיכול הוא להידבק במרן הגרי"ג שליט"א, ומרן החזו"א זיע"א דיבר עליו בהפלגות גדולות.

חורף תשס"ג

סיפר כי היה יהודי שהיתה לו חנות ספרים כאן בבני ברק ופשט רגל, ואמר לי "וכי אתה חושב שברגע פושטים רגל, הרי בתחילה היו לו רק מעט חובות, ולאט לאט הצטברו יותר ועוד יותר, ואם היה פוגשו מאן שהוא חודש ימים קודם לכן, ושואלו מה המצב בעסקיו, ודאי היה אומר, אמנם יש מעט קשיים אבל בע"ה בקרוב תהיה השקעה כזאת וכזאת והכל יסתדר, וכמין מימרא מגיע אותו הרגע שהכל קורס, כמו כן כששואלים כל אחד מעמנו מהו מצבו הרוחני, הרי הוא בטוח שבסך הכל על אף החסרונות הקטנים הוא יאמר שהכל יסתדר ואמנם יש חסרון כאן או כאן, אבל עוד מעט אשלים ואלמד ש"ס ויהיה ת"ח, אבל לא יודע האדם את עתו, והוא יכול ברגע אחד להגיע לעולם העליון כפושט רגל רח"ל ומה יענה על כך".

ב' שבט תשע"ו

ותשחק ליום אחרון, אמרתי לו שאני לומד פרק הספינה בב"ב ויש הרבה חידושים מרבינו, ומיד אמר שהרי שם יש את התוס' של "וכי קניינים מצוות הם שצריך לעשות מן המובחר", כמה 'גישמאק' הוא. ושאלני על איזה ספרים יצא ספר 'אילת השחר', והקראתי לו כל המסכתות שיצא, ועל איזה דברים יצאו ב' או ג' כרכים, והיה שקט של שתי דקות, ולאחריהם אמר – "העוה"ז כל כך 'גישמאק' אם מנצלים אותו כמו שצריך".

ואמר לי "האם יש לך מושג מהו עוה"ז, יש מצוות שאמנם צריך ללמוד, אבל יש מצוות שאפילו בלי לעשות כלום אתה כל רגע מקיים מצווה כגון מצוות סוכה רק בתנאי שלא מדברים שם דברים אסורים".

יום ג' ו' אייר תשע"ד

הלך הד' אמות שלאחר הסעודה [מעט תפוז"א] כמנהגו תמיד, ונתתי לו ידי וזכיתי שישען עליה, ותוך כדי הליכה בחדר נעצר ואמר, כאן בעוה"ז ניתן לתפוס מיליארדים מצוות וזיכוי הרבים, ופתאום מגיע יום ו'גארנישט', שאינך יכול לעשות כלום, והוסיף, וב"ה שכעת היתה זיכוי הרבים של הגר"ש [אילת השחר] שיצאה בשנה זו! וחזרתי לו על המעשה של הגר"א מווילנא עם הציצית לפני פטירתו.

ב' שבט תשע"ו

סיפר לי שכשהיה בחדר קרא מאד 'גישמאק' את ההפטרות, "מרן הגרי"ז אמר לי שאקרא כסדר את ההפטרות ועי"כ אדע כל הנביא היטב, וה'אמרי משה' אמר שחבל על הזמן הזה ואלמד גמרא בזמן זה, ולבסוף לא יצא ממני לא נביא ולא גמרא". ביקשתיו ברכה שאזכה לא לדעת נביא וגמרא כמוהו. וחייך.

חינוך ומידות

שמחת תורה תשס"ו

שאלתי לאחר מנחה על דבר ידיד שיש לו בן שאיננו רוצה בשום אופן לילך לביה"כ להתפלל, כדת מה לעשות, והשיב, לא לעשות כלום ולחכות עד שירצה מעצמו. שאלתי, כי אותו אב ביקש להדגיש שהילד כבר הגיע לגיל חינוך, והשיב מרן מיניה וביה, אם כן ודאי לא לעשות כלום, כי 'להכריח' זה ההיפך מחינוך, והצעתי, שאולי האבא יציע לו פרסים וממתקים כל פעם שהולך ומתפלל, וענה מרן "זה אכן דרך טובה להמאס על הילד את התפילה, ולא כדאי לעשות כלום עד שירצה מעצמו".

ערב ראש חודש אלול תשע"ד

אמר הגאון רבי ישעיה כהן למרן, שכתוב בשם רבו של ה'קב הישר', שמי שמברך רעהו תמיד בלב שלם, ניצל מחיבוט הקבר, מיד שאל מרן, אם כך אז מה עושים כ"כ עסק מחיבוט הקבר, והרי יש עצה פשוטה להינצל, שאלתי למרן, וכי זה דבר קל לברך תמיד בלב שלם, ואמר בפליאה – "למה לא, וכי מה אכפת לי שהשני יהיה לו כל הטוב ויהיה ת"ח..."

(וכשלמדנו מיד אח"כ ב"ב והגענו לדף ב: שבו נאמר אסור לאדם לעמוד בשדה חברו כשהיא בקמותיה, כי קשה לאדם לראות בהצלחת זולתו ונותן עין הרע, ומרן ה'סבא' מקעלם דייק כי בכל אדם עסקינן, והרי נמצא מוכרח כי מרן הגיע לדרגת מלאך).

קיץ תשס"ט

שאלתי לגבי ילד שסיים ת"ת, האם להשאירו במכינה כדי שישתפשף יותר בלימוד, או להעבירו לישיבה קטנה כפי שיש העושים זאת.

וענה, לפעמים זה להתעקם בלימוד ולא להשתפשף בלימוד, ואמר לי ועיין ב'כתר ראש' בהדרכתו ללימוד, שאומר, שלא צריך ללמוד כל התוס', וכן במעשה רב מזכיר גמ' רש"י, ולא מזכיר התוס', ובוודאי כי בכיתה ח' יתרגל ללמוד גמ' רש"י כמו שצריך וזה העיקר.

תמוז תשע"ב

מרן מדבר תמיד שכח החינוך עיקרו בדוגמא אישית, מה יעשה אבא שאינו ת"ח, אבל מוקיר רבנו, וכי לא יוכל לגדל בן כמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ואמר לי שהאבא יחנך כמה

בין ביום.

חשון תשס"א

מוצאי שבת, נכנסתי לרבינו ולפתע אמר לי, ישב כאן קודם משהו ושיבח משהו אחר כי הוא 'ביקורת', ואמר מרן - "וכי שבח הוא זה, האם אותו פלוני ביקורתי גם על עצמו, ודאי שלא, רק על אחרים הוא ביקורתי, ואם כן הרי כולו מידות רעות ומה שבח בזה".

תמוז תשע"ב

נשלחתי ע"י קורס השתלמויות שע"י הסמינר החדש בירושלים העוסקים בענייני חינוך במשנתו של מרן, ורוצים להבין את מה שנתפרסם בשם מרן, ששאלוהו מה דעתו לגבי אמהות העובדות עד שעות מאוחרות בעבודתן, ויוצא כי בקושי נמצאות עם ילדיהן בבית. וענה מרן "כמה שפחות בבית ופחות מחנכות יותר טוב", ושאלתי - מה כוונת קדשו.

והשיב לי מרן כי כל כוונתו בזה היה לעורר את האחראים על חינוך, בין אם זה אמהות, בין שאר מחנכים, כי מלאכת החינוך אינה פשוטה, ונצרכת קודם תיקון המידות, והראה לי הגמרא בנדה סוף פ"ג, מפני מה האיש מקבל פיוס ואין האשה מקבלת פיוס, זה ממקום שנברא (עפר ונח ליבטל, רש"י) וזו ממקום שנבראת (עצמות קשין ואין נוחין ליבטל, רש"י), והרי מי שאינו מתפייס הוא מופקע מחינוך, כי הוא מערב כל הזמן חשבונות אישיים, ולכן רציתי לעורר בפרט את האמהות שצריך להיות גם נח לרצות כשבאים לחנך.

שלהי תש"ע

חמותי ע"ה חלתה במחלה הידועה, שאלתי מה לקבל על עצמם בני המשפחה, השיב מרן כי מחלה זו כבר נחשב גזר דין וצריך קבלה שבכוחה לקרוע גזר דין, ואין ברירה אלא לקבל על עצמם ויתור, והוסיף ואמר יש כל יום הזדמנויות לוותר בלי סוף.

אמרתי לו שזו קבלה קשה מאד, מאחר ששמעתי פעם שאמר לאאמו"ר כי מי שמוותר כשאינו בטוח במאת האחוזים שהוא צודק, זה לא ויתור, כי מניין לו שהצדק עמו, ורק כשבטוחים במאה אחוז שצודקים, ומ"מ מוותרים זה נחשב לויתור.

והשיב מרן, אמנם נכון שזו האמת, אך רואים במציאות שקשה מאד לוותר גם כשלא ברור מי הצודק, ואם כן תחילת עבודת המידות היא לוותר לפחות כשלא ברור מי צודק.

תשע"ד

יום אחד קיבלתי טלפון מרבי בצלאל פרידמן שכותב שיחותיו של הגרי"מ שכטר, שרבו לא יכול לישון כי פרסמו בשמו שדיבר כנגד הראש ישיבה, ואמר אני רועד ללכת לישון, אם מדברים בשמי שאני דיברתי כנגד 100 שנים של תורה וקדושה, אני רועד ללכת לישון עד שיבטיחו לי שיתקנו זאת בעיתון 'יתד נאמן' ויפרסמו שזהו שקר וכזב. ואכן הוכן נוסח שביקש לפרסמו. אכן אמרו מקורבי מרן וצוק"ל שאם לא התפרסם הדבר ברבים, אם יפרסמו זאת ברבים, רק ייצא נזק מכך, ולכן לא פרסמו המכתב.

ערב ר"ה תשנ"ב

אמר לי כי הקבלה צריכה להיות בענייני דיבור, ומאידך לקבל ולא לשמור זה יותר גרוע מלא לקבל, לכן כדאי קבלה של חלק קל, כגון להישמר מדיבור של ליצנות, וזה יעזור גם להתרחק מחברים שעושים ליצנות.

שיכול, והבן יראה בישיבה דוגמאות אישיות וכך יגדל, אבל בלי דוגמא אישית לא יוכל לצאת ת"ח.

י"ד חשון תשע"ב

בחור בשיעור ב' מעשן ולומדים ממנו, ושאלתי, האם לאיים בזריקה, והשיב, הרבה פעמים סיגריה מחפה על דברים יותר גרועים, עדיף להתעלם מכך.

תשס"ו

נכנסתי עם אחד מראשי ישיבות קטנות ששאל איך נותנים לבחור טעם בתפילה. שאלו רבינו - "אתה בטוח שלך יש טעם בתפילה, קודם שיהיה לך, אחרי זה תתבע מבחורים צעירים".

תשע"ב

שאלתי על בחור שיש לו נטייה לסלסל בשערו, ויש לו מעמד מחמת לימוד והוא יכול להיות דוגמא שלילית עבור אחרים, וענה, "אם אכן כל הבעיה היא שזה מודרני ואינו נוגד ההלכה, צריך לומר לו שלבחור במעמדו אינו מתאים ותראה שיקבל את הדברים בצורה זאת".

ובכלל הוה מרגלא בפומיה, כי כל מה שרגילים לכנות היום בחור 'פתוח' היינו בחור 'סתום', כי החיצוניות מעוותת וסותמת ליבו.

תשע"ד

שלח רבי משה אסחייק שליט"א בעל קונטרס 'מזקנים אתבונן', לשאול, כי רוצה להוציא קונטרס 'מזקנים אתבונן' על עבודת המידות, האם ניתן לכתוב בספר דרך לעבודת המידות שמי שרוצה לעבוד על עצמו שירגיל עצמו בשבירת המידות, שכל מה שרוצה לעשות יעשה הפוך, ואמר איך אפשר לכתוב זאת, הרי יש שו"ע על כל פעולה הנצרכת לעשות כן או לאו, ואמרתי לו ומה עם דברי רשות, ואמר שאין דבר כזה דברי רשות, אלא או שצריך לעשות או שאסור לעשות, וכך כל מחשבה וכל מעשה.

כ"ט אב תש"נ

לפני היכנסי לישיבה גדולה נכנסתי וביקשתי צידה לדרך, ענה ואמר לי, כל בחור ישיבה יכול לצמוח ולגדול בתורה, ורק ג' מפריעים המעכבים אותו, קנאה, תאוה וכבוד, ומטעם זה כולנו לא גדלים. וזו עבודה קשה מאד לעמוד כנגדם, ואלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו...

פורים תש"ן

הייתי עם עוד חברים, ואחד ביקש ברכה לזכות להיות 'חד בדרא', ענה רבינו, למה 'חד'... מה אכפת לך שיהיה עוד אחד ויהיה תרי בדרא...

חודש'מספח תשע"ה

נכנסתי עם המרא דאתרא הג"ר נפתלי קופשיץ שליט"א לרדן על מקרה מצער שכיבדו בשכונה מאן דהוא שהוא ראש הלוחמים כנגד רבותינו, ושאלנו האם להעביר מי שגרם לכך ממשרתו, כי כעת אינו מרוצה לקהל. מרן אמר לנו, אתם שואלים אם לעשות הלבנת פנים דהיינו לאכול חזיר, רק אתם אומרים שזה צורך, אני לא יכול לתת היתר לאכול חזיר.

שאל הגר"נ, אולי יעבירוהו ממשרתו לפרק זמן קצר של שבועות בודדים בכדי שילמדו מכך לקח. אמר מרן, הלא אמרתי שזה אכילת חזיר, וחצי שיעור אסור מן התורה... אח"כ שאל מרן אם כבר הגיע השקיעה, ושאלו הגר"נ האם ירא מדיני נפשות בלילה, והשיב מרן, אני ירא מדיני נפשות בין בלילה

חזון בן הישיבה של מרן זצ

בית הי

אמת היא כי הבקשה לשמוע מראשי הישיבות שליט"א על מרן ראש הישיבה זצוק"ל כראש הישיבה, מה שמעו, מה ראו, השאלה עצמה מעוררת אי נוחות מסוימת אצל כולם. זו לא שאלה – זו תשובה, הכל בכל מכל כל היה מרן ראש הישיבה זצוק"ל. הוא הרה גם ילד, הוא יסד, הוא קיים וטיפח, הוא לימד תורה ויראת שמים, הוא נשא בעול הישיבה ברוחניות ובגשמיות, הוא ניווט הספינה כולה מרישא ועד גמירא, הוא עמד בראש ממש, ההכרעות, סדרי הלימוד, התפילות, קבלת תלמידים, שאלות של יום יום וישיבות צוות נערכו על שולחנו והכל הוכרע על פיו ועל ידו. היה קשוב להאזין לתלמידים, כל תלמיד "ארחות תורה" זכה ויכול היה לשאול ולקבל עצה והדרכה, כל הורה יכול היה לשפוך ליבו אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל – השאלה מה ראו או מה שמעו כמוה כמו שנשאל בנים מה היה עבורכם אבא שלכם? בכל זאת, ביקשנו לשמוע מה עמד ביסוד הישיבות, כיצד ראה מרן ראש הישיבה זצוק"ל את שליחות ותפקיד 'ארחות תורה' כישיבות שלו? ומהיכן באה היוזמה לפתוח ישיבה חדשה?

המארח הגר"ח מישקובסקי שליט"א פתח בדבריו רקע על הקמת הישיבה: האמת כי מרן זצוק"ל חש בצורך גדול להאדיר ולחזק את דמות בן ישיבה כפי שהייתה מקדמת דנא. מרן זצוק"ל היה קשוב לדרישה זו שהגיעה אל שולחנו מפי הורים ותלמידים. היטב חרה לו למרן זצוק"ל כאשר שמע הורים, האזין לאברכים, ליבו האבהי והרחום נשא תלונות ומצוקות של ראשי כולל מול התמודדויות של אברכים ואל מול בעיות של שלום בית וכו' אשר שורש אחד לכולם, "דמותו של בן תורה" בכל המכלול של בן תורה בתורה ויראת שמים, במוסר ובבין אדם לחברו.

בן תורה לא יכול להיות בן תורה בתלמודו ולא במידותיו. בן תורה, למדן ככל שיהיה, לא יכול לזלזל בתפילה כמו שצריך, בן תורה צריך לאחוז במשקלות צדק כיצד יגרל ויחנך את צאצאיו, כיצד ינהג עם סביבתו, כיצד יהיה שקוע בד' אמות של הלכה ולא יפגע במשהו בבין אדם לחברו. בן תורה צריך להיות מוטרד לדעת ש"ס על בוריו, ואם לא יספיק הכל אז לפחות חלק, שישאף לכך, לניצול זמן, לדעת מהו עיקר ומהו טפל, מה חשוב בעולמו ומה לא חשוב, מה מותר ומה אסור, מהי חובה ומהי רשות. ולכל הדברים האלו הוא קרא "גדרות בתורה".

לפני קרוב לעשרים שנה הקים רשכבה"ג מרן זצוק"ל את ישיבת 'ארחות תורה'. במהלך השנים הוקמו לה שלוחות בכרמיאל, ביישוב עוצם ובאלעד, שתי ישיבות לצעירים וכוללי אברכים לבוגריה | לא היו אלו עוד ישיבות חדשות, אלא חזונו של רשכבה"ג מרן זצוק"ל איך צריך להיראות בן ישיבה, מהן השליכות בסולם עלייתו, מהן דרכי הלימוד ומה סוד שאיפותיו | בתוך ימי השבעה לעלייתו לשמי מרומים של רבנו הגדול קברניט עולם התורה מרן זצוק"ל, נועדנו לשיחת זיכרון מיוחדת עם ראשי הישיבות של 'ארחות תורה' תלמידיו מקורביו של מרן רשכבה"ג זצוק"ל. הגאונים: רבי איתמר גרבוז שליט"א, רבי ברוך דב דיסקין שליט"א, רבי יחיאל קלרמן שליט"א, רבי נחום לבה שליט"א, רבי יעקב סטפנסקי שליט"א, רבי אברהם סטוארט שליט"א, רבי יצחק זאב פיינשטיין שליט"א, רבי אליהו אליעזר ברוורמן שליט"א והמשגיח רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א שאירח במעונו את הכינוס המיוחד | חזון צורת בן התורה במשנת רבנו מרן זצוק"ל, ומימוש

וצר לבני תורה

להבחל"ח לרבי יעקב וורז'בינסקי להחזיק את הישיבה?
מרן זצוק"ל התפלא עליו ואמר: אני לא עוזר? אני הרי מתפלל
על הישיבה...

אחד הבחורים הראשונים סיפר, שאביו בהיותו במעונו של
מרן זצוק"ל בעניין כלשהו וכששמע ממנו כי יש לו בן בארחות
תורה, אמר לו רבינו בלב חם: "ארחות תורה זה הבן זקונים
שלי". אף כ"ק האדמו"ר מנובומינסק שליט"א – נשיא אגו"י
בארה"ב – שהגיע לביקור בארץ, "נלקח" ע"י רבינו זצוק"ל
בכבודו ובעצמו לביקור ב"שכיית חמדתו", כשרבינו מגיע
לישיבה הקד' פותח את דלת בית המדרש ומכניס את האדמו"ר
לביקור, תוך כדי שהוא מחוה בידו על בני הישיבה שיראה
בלימודם.

אבל אחזור שוב לקו שמרן זצוק"ל הנחה את הישיבה, תמיד
אמר לנו: הרבה פותחים ישיבה לשם שמים, אבל רגע אחרי
הפתיחה, זה שלי... זה צריך להיות מספר אחד... ב'ארחות תורה'
המבט הוא: מה ד' רוצה. מי אמר שד' רוצה שנהיה מספר אחד,
הקב"ה רוצה שנקרב בחור, שנעזר, שנשתדל. היה בחור בעבר
שהיה מאד קשה אתו, ומרן זצוק"ל פנה לאחד מרבני הישיבה
ואמר לו: קח אותו כבן שלך, והוא הצליח מאד.
האווירה הזו שהוא הנחה הולידה את התרחבות הישיבה ורוחו
ממשיכה בכל הישיבות והכוללים. אנו זוכרים שתמיד התבטא
'סי מיינ'ע ישיבה', ההרגשה כעת שרוחו הגדולה חופפת עלינו
להמשיך עם כל התנופה כפי שהוא כיוון אותנו.
תוכלו לתת דוגמא להנהיגות שהנחה בהנהגת הישיבה?

ואת זה בקש לייסד בישיבותיו. ישיבה שתצמיח גדולי תורה.
ואז, מרן זצוק"ל החליט לפתוח את הישיבה וקרא לגאונים
רבי איתמר גרבוז שליט"א ורבי ברוך דב דיסקין שליט"א
וביקש שיעמדו בראשה. המחזור הראשון היו מצויני ישיבת
פוניבז' לצעירים ועוד שנלוו עליהם.

הקו שמרן זצוק"ל הנחה היה: תורה, יראת שמים ומידות
טובות, והוא השקיע בישיבה במידות טובות דבר שב"ה ניכר
בישיבה עד היום ובכל סניפיה. מלבד זאת גם בין ראשי
הישיבה שליט"א חיים באהבה ואחוה כשרוחו הגדולה של מרן
זצוק"ל נוסכת עלינו. כולם משמשים בכתר אחד וכהוראתו, כל
צוות הישיבה מקבל את אותם כיבודים כשכל זה מהוראותיו,
לכבר אחד את השני.

לא נוכל לשכוח את אותה פתיחת זמן באלול, כשהגיע היישר
מהישיבה בכרמיאל להיכל הישיבה ואמר: אני פטור מתפילה,
אני בא מן הדרך, אני רק רוצה לומר לכם "באים בחורים
צעירים צריך לקרב אותם". ואכן, כל בני הישיבה מעידים על
כך שעם כניסתם לישיבה ניגשים אליהם המבוגרים ומעודדים
אותם ומקרבים, ועם חיוך.

הוא כיוון את דרכנו בהתמדה אבל ללא לחץ. ב"ה, היכל
הישיבה מלא גם בתפילות, בסדר מוסר ובשיחות המוסר, והכל
מזכותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל. הוא נשא אותנו על
כפיים ועל כולנה, פעם רבי יצחק לוונשטיין זכרוננו לברכה,
מקורבו הגדול שעזר וסייע רבות להקמת הישיבה, שאל את
מרן זצוק"ל הרי ראש הישיבה הוא המקום ולמה לא עוזר

הישיבה הכל הושת על פיו. לא הרשה להקל בהוצאת בחורים, ותמיד אמר: תחשוב אם זה היה הבן שלך מה היית עושה. הוא לא בסדר? גם אתה לא בסדר! הוא מבטיח ולא מקיים? גם אתה כל שנה בר"ה מבטיח להקב"ה ולא מקיים! הוא רצה שיעברו עם הבחורים ושיקרבו אותם וכשסיפרו לו שהצליחו לרומם בחור, איזו שמחה הייתה לו.

הוא גם כיוון את הישיבה בסדרי הלימוד. אלו מסכתות ללמוד. הוא הכניס במחזור הלימוד את מסכת שבועות והוציא את סנהדרין ופסחים. במקום פסחים אמר ללמוד פרק 'המפקיד'. הוא גם הוריד לגדל את הבחורים בישיבה בלימודים נוספים. שלא בשעת הסדרים לומדים מסכתות נוספות. כמעט בכל עת יש בישיבה סדרי לימוד. בימי שישי, במוצש"ק וגם לדברים שהם מחוץ לסדרי הישיבה כמו חבורות ל'מנחת חינוך' 'שב שמעתתא' וסדר טהרות.

בהמשך פתח מרן זצוק"ל סניף לישיבה 'רינה של תורה' בכרמיאל, במה התייחדה הישיבה?

הגר"א סטוארט: הישיבה בבני ברק גדלה והתרבו ספסלי בבי מדרשא והיה ביקוש של בחורים רבים, ניכר צורך בהקמת מקום תורה נוסף בדרך של ארחות תורה, לפי רוחו, מקום תורה בטהרתה. רצה שתהיה תורה בצפון. הוא הרגיש שבצפון חסרה תורה ורצה להילחם עם כוחות הטומאה שם ע"י הגברת הקדושה. מרן זצוק"ל התייחס לכך במעמד פתיחת הישיבה וכך אמר: "היום הזה הוא יום גדול מאד, מי יודע כמה שנים כבר לא היה במקום הזה מקום תורה, מי יודע, אולי מאות ואולי אלפי שנה, וברוך השם שעכשיו התורה חוזרת לאכסניה שלה, 'זכינו להקים ישיבה', שתהיה מבוססת כמו הישיבות שהיו בימי הז"ל. הקב"ה יוכנו שנוכח שיתרבו תלמידים, וכל הסביבה הזאת שעד עכשיו הייתה ריקה מתורה, כמו 'מדבר שממחה', מכאן והלאה הקב"ה יעשה שיתרבו כאן לומדי תורה, ותהיה מנוהלת בקדושה וטהרה כרצון הקב"ה".

המעניין הוא שדווקא בעיר כמו כרמיאל שביסוד העיר כתבו בתקנות המקום לא לפתוח בית כנסת, שם נפתחה ישיבה גדולה. היה שם מקום שפחדו ללכת, וכשסיפרו לו שאברכים גרים שם, כמה שמח. אנו מרגישים שכל הצלחת הישיבה זה מרווח.

למעשה, הרב הגרא"צ מרגלית שליט"א רצה הרבה שנים שתבוא ישיבה גדולה לכרמיאל, והיה משא ומתן עם עוד ישיבות, אבל מרן זצוק"ל לא הרשה לישיבות אחרות להגיע לכרמיאל הוא חשש מהעיר הזו ומהפריצות בעיר. רק ישיבה באווירה של 'ארחות תורה' הוא הסכים שתפתח, והקפיד שיהיה באותו סגנון של חינוך ותמיד הרגיש שזו ישיבה שלו. הרגשנו תמיד 'וממשלתו על הרחוקים' שרוחו הגדולה של מרן ראש הישיבה זצוק"ל השפיעה גם עלינו לעצב את הישיבה כמקום תורה נפלא ומקווים בס"ד להמשיך הלאה בדרך.

בימים אלו ממש לפני ארבע שנים זכה עולם התורה והתבשר שמרן זצוק"ל הקים את ישיבת 'תורה בתפארתה' באלעד.

הגר"י סטפנסקי: כולם זוכרים את מעמד הפתיחה כשמרן

הגר"נ לב: אחד היסודות של ישיבת 'ארחות תורה' זה כפי שהוזכר, בלי לחץ, וכמובן מידות טובות ואערלכקייט. פעם הייתה ישיבת צוות אצל מרן זצוק"ל שם שאלו על בחורים שלא מגיעים לתפילה. האם להעיר להם? ומרן אמר: ומה, אתם רוצים לעשות כמו בקוברין? וסיפר שכשלמד בישיבה בקוברין היה כל שבוע שלט: 'המאחר המצטיין'. המשגיה הגה"צ ר' יוסף לייב ננדיק זצוק"ל, חניך קלם, כך תבע מבחורים. אתם רוצים כך לעשות! הוא הביא דוגמא של תביעה שבחורים יכלו לעמוד בה, אבל היום לא יכולים להלחץ. ומאידך, זה לא פוטר אתכם מלשכנע ולהרבות בדיבורים אודות התפילה וחשיבות התפילה בישיבה. ובאמת, בזמני התפילות בית המדרש מלא.

הגר"א גרבוז: לי הוא אמר בהתחלה שהוא רוצה לפתוח ישיבה שיצאו ממנה גדולי תורה, ובעצמו דיבר על זה בפתיחה: אלף נכנסים למקרא ורוצה שיצאו עם גדלות בתורה בכל התחומים. נכון, יש הרבה מקומות אבל הוא רוצה כזה מקום, שימשיך מסירת התורה כטהרתה. רחבות בתורה, גדלות והיקף במקצועות התורה.

הגר"י קלרמן: אני חושב שעצם זה שזכינו שתהיה לנו כזו דמות מול העיניים, הוא בא לומר שיעורים ושיחות, לראות כזה אדם שלם, ההשפעה שהייתה היא פנימית. הרי לא הייתה אצלו חיצוניות, כולו פנים, והרדישה להיות לומדי תורה עם רצון לגדול בתורה, כשיודעים שנמצאים תחת ההכוונה שלו, זה ממילא מחייב את הבחור להתנהג אחרת. ממילא, מחייב להיות יותר מסורים לתורה ולדברים אמתיים ולהגיע לשלמות בקנייני התורה.

כמה מרבני הישיבה שליט"א מספרים שהיה נין של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שלמד בישיבה וכשהתייעץ עם מרן זצוק"ל לאן ללכת ללמוד אמר לו, לישיבה של הרב שטינמן. וכששאל, והרי מרן ראש הישיבה מגיע פעם בשבועיים, אמר, אפילו אם מגיע פעם בשנה זה שווה.

הגר"א גרבוז: הוא הגיע לישיבה ככל שיכול היה. אגב, שבוע אחרי פתיחת הישיבה, הבחורים יצאו מהשיעור למנחה וראו את מרן זצוק"ל שהגיע להתפלל עמם מנחה באומרו: התגעגעתי למקום...

בר"ה הראשון להקמת הישיבה הוא הגיע בער"ה לברך את הבחורים, פתאום בלילה השני התחילו מעריב ואחרי 'ברכו' הודיעו שהוא בדרך וחיכו לו. התברר שהוא ביקש רשות מהרבנית ע"ה ללכת כמעט ארבעים דקות. אנחנו לא העזנו לבקש אבל הוא אמר שרוצה לבוא שוב לישיבה. בשמחת תורה הגיע גם בלילה וגם בבוקר. בשבועות, שנים רבות היה מגיע אחה"צ ברגל לומר שיעור כללי והיה מגיע גם בערב שבועות בכניסת יו"ט. בפורים היה מגיע בליל פורים ולומד בסדר בישיבה ואחר כך אמר שיחה וליוו אותו הביתה. הבחורים תמיד חיו אותו. בסוף זמן, בהכוונתו, ועד היום עושים 'משמר' כל הלילה והוא היה מגיע להתפלל בנץ בישיבה. האש שלו להטה בישיבה.

בנוסף, כל הזמן שאלו. היו באים בקביעות רבני הישיבה על כל שאלה. האם לקבל בחור פלוני, האם להוציא בחור. בסדרי

הרב יעקב וירז'בינסקי שליט"א מנהל ישיבות 'ארחות תורה': הוא היה אב לתלמידים והם היו בניו

והתלמידים הרגישו שהוא אבא שלהם.
גם בגשמיות של הישיבה התעניין מרן
זצוק"ל?

בהחלט. כשהישיבה הוקמה הוא
הסתובב במטבח ובחדרים לראות כל
דבר. כשהפנימיה נבנתה היה בין הזמנים
ועלה למעלה שבע קומות ברגל והסתובב.
אמרתי לו אם ראש הישיבה כבר כאן
שיקבע מזוזה, ואמר, אני אבוא עוד פעם
כשכל הבחורים יהיו. הוא הבין שאלו בניו.
כשירד, הייתה התרגשות וראיתי שהזיל
דמעה מעיניו. הוא עמד בפתח הבניין
ואמר לי: 'כי במקלי עברתי...' הייתה
חשוב לו הישיבה, ואנחנו מרגישים כעת
את החלל שנוצר שצריך לראות איך
להתגבר עליו.

היה נותן לי הוראות איך לאסוף כסף.
היה מראה לי איך לבקש וממי לבקש.
היו מקומות שאסר עליי לבקש מבחינה
הלכתית. בשנים הראשונות הכנתי
חוברת, אמרתי לו שיחתום והסברתי לו
מה זה 'עזבונו' ואמר לי א"א לקחת אמר,
אין אדם שאין לו יורשים. אמרתי לו עדיף
שילך לתורה, אמר לי, זה לא עניינך, ולא
לוקחים מעזבונו.

באחת השנים פנה תורם שהכירו
אישית, הכניס ס"ת והבטיח שאם מרן
ראש הישיבה זצוק"ל יגיע הוא יתרום
סכום נכבד. הוא אמר: זו חנופה, אני לא
מגיע. הוא רצה רק כסף נקי שצריך להגיע
לישיבה ולא היה מוכן לוותר. הוא ידע
שאם זה כסף טהור, גם הלימוד יהיה אחר
וגם הבחורים יהיו אחרים.

ביקשתי ממנו לראות את המגרשים,
הוא בא לראות וכירך וגם על הבניין
שלא הספקנו לבנות בדרך. גם כשבנינו
את הפנימיה באגף השני ופחדתי
מהתחייבויות אמרתי לו: אין מקום ואני
פוחד להתחייב, אמר לי תתחייב ויהיה
בסדר. וכך עשינו, וב"ה.

עכשיו אנחנו פונים לכל מי שרוצה
להיות שותף עם רבנו הגדול מרן ראש
הישיבה זצוק"ל, שכולו היה נקי, להקים
את הבניין של הישיבה. יש הזדמנות
להיות שותף למפעל הגדול שלו שינציח
את שמו ועילוי לנשמתו הטהורה.

אומר לכם מה אמר מרן ראש הישיבה
זצוק"ל לפני הקמתה של הישיבה ומה
אמר בכל תחילת זמן. הוא ראה זאת
כשיבינה של כלל ישראל. כשהתחיל בשנה
הראשונה היו עשרים ותשעה תלמידים.
הגיע זמן הרישום, אמרו לו צריך רשם
כמקובל, אמר מרן: לא צריך. אם לא צריך
את הישיבה, שתיסגר הישיבה. הוא ראה
מה שכלל ישראל צריך והוא הרגיש כפי
שאמר: קיבלתי שנות חיים מהקב"ה כדי
להקים את הישיבה שתפקידה להעמיד
מקבלי תורה ומוסרי תורה בעם ישראל.
הוא ראה את עצמו אחראי להעביר מדור
לדור ובעשרים השנים האלו התחיל
את הנסיעות בכל העולם, הוא הבין את
האחריות שיש לו.

הדבר השני: כל פתיחת זמן, הדבר
הראשון התייחסות למידות, איך לקבל
בחור בשיעור א', תראו לו איפה המיטה,
איפה החדר, זה מושרש בישיבה. בחור
מרגיש חדש ומתרגש אבל קל לו להיקלט,
גם בחדר אוכל מתייחסים אליהם. הוא
תמיד דיבר על מידות ולימוד זה היה הכי
חשוב לו.

הוא בנה את הישיבה ולקח ראשי ישיבה
שליט"א כדמות שיהיה לבחורים למי
לשאוף. האהבה והאחוה שביניהם הם
משל ודוגמא גם לבחורים, וזה מה שרצה.
הוא רצה להעמיד דמות של בן ישיבה כפי
שהוא הבין למרות שאנחנו בדור הזה.

הוא טבע בישיבה את המושג של בן
תורה. כשהיה אומר: 'הישיבה שלי' –
ל'ארחות תורה' הייתה הכוונה. בגיל הזה
כבר כמעט לא מקימים והוא הקים, ועד
הרגע האחרון כל פעם שנכנסתי וסיפרתי
לו על הישיבה, עיניו ברקו משמחה. לא
פעם נכנסתי לבקש שייתן שיעור כללי
בתחילת הזמן עד שהוא הגיע. כשבאו
לבקש היה אומר שקשה לו ובשביל
מה צריך. אני זוכר שביקשתי שיבוא
למסיבות ואמר שקשה להכין, אמרתי לו:
בלי לדבר, הבחורים רוצים לראות את מרן
ראש הישיבה, זה ספר מוסר. היה מגיע
ומדבר ומברך, אם היה לו קצת כוח היה
מגיע לישיבה. בשנתיים האחרונות הגיע
במוצאי שמחת תורה ובמוצאי שבועות

זצוק"ל טרח ובא ודיבר שתורה צריכה
להיות בטהרה, כאשר אמר "אתם זוכים
היום לעשות דבר שמקווים מהקב"ה
שיהיה לנצח, להקים מקום תורה, שתזכו
ללמוד תורה בקדושתה ובטהרתה בלי שום
עקמומיות", ורכינו המשיך, "אתם זוכים
להיות בונים מקום תורה בתפארתה,
וזה עושר גדול שאדם יכול לזכות כל זמן
שהוא חי, אחרי זה אי אפשר לזכות, ואתם
זוכים לזה, יהי רצון שהקב"ה יברך כמו
שמשוה רבינו אמר יהי רצון שתשרה
שכינה במעשה ידיכם, ותזכו לאור
הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכול לזכות
לזה". והוא זה שחקק בה את השם 'תורה
בתפארתה'.

אני חושב דבר נוסף. זה לא סוד שהישיבה
פרחה למעלה מדרך הטבע תוך זמן קצר, וזה
גופא "מודיע חיבתן", אני מרגיש שהנסים
האלו מראים מן השמים שמעשיו של רבנו
מרן זצוק"ל רצויים והכל מכוח הערלכקייט
של רבנו הגדול מרן זצוק"ל.

אנחנו נמצאים בימי החנוכה. הרבה
מדברים על נס פך השמן שהרי טומאה
דחוייה בציבור ויכלו גם להדליק בשמן טמא,
אבל רצו להראות חיבתם של החשמונאים
הכהנים שמעשיהם רצויים. הצלחת הישיבה
ופריחתה למעלה מדרך הטבע מלמדת יותר
מכל שמעשי הכהן הגדול רצויין לפני בורא
עולם. ראינו בתקופת המלחמה שהישיבה
עברה לכמה שבועות לכרמיאל ותוך כמה
שעות ארגנו חדרים לכולם וישבו ולמדו
בהתמדה כאילו דבר לא קרה.

דבר נוסף, היסוד של הקמת ישיבה זה
'מסירות נפש'. מרן זצוק"ל לא אהב את צמד
המילים הזה אבל כשהוא הקים את הישיבה
זה היה עם כל כוחו ולכן כך הן התוצאות.

הגרא"א ברורמין: עד כמה כוחו של
יחיד שכל כוונתו לש"ש, לפני שנים
עסקתי בהבאת תלמידים לאחת הישיבות
בדרום וביקשתי ממרן זצוק"ל עזרה ואמר
לי שהישיבה ממוקמת רחוק ובחורים לא
יבואו כ"כ רחוק. אמרתי לו שתפרח יותר
רחוקה ומאות בחורים נוסעים לשם. אמר
לי: תפרח! בתפרח ישב הגאון רבי נחום
לסמן זצ"ל ועמל בתורה ובעבודת ד'.
היפלא כי כיום נושאת פירות? סיפרתי זאת
לראש הישיבה שם הגאון רבי יעקב פרידמן
שליט"א, הוא התרגש ואמר לי: אתה שומע

ערלכקייט, עדינות, ביקוש האמת, התמדה והכל כפי שידוע שהכל הולך אחרי הראש.

מה שראינו במרן זצוק"ל זה יהודי שמעולם לא שכח את המשנה: 'דע מאין באת ולאן אתה הולך', ולא נתן לאף אחד וגם לא ליצר הרע לבלבל אותו וזו הרוח שהשפיע בישיבה והרבר ניכר על פני כל תלמידי הישיבה. וכפי שהזכירו, עבודת המידות המיוחדת שמורגשת בישיבה ניתנת לציון באופן מיוחד, הוא הצליח לרומם אותנו מעל שפלות הרחוב ולעשות אותנו בני תורה מרוממים יותר.

כשיש אמת, נמשכים אליה, וכולנו, כל הדור כולו נמשך לאמת שלו, האמת זעקה מתוך גרונו והוא העביר לנו את רוח הישיבות של פעם לדורנו אנו.

בסיום הכינוס הגיע משיעורו הגרבי"ד דיסקין וביקשנו לשמוע על ייסודה של הישיבה כפי שהתבקש ממרן זצוק"ל. הוא הרי נתן את השם 'ארחות תורה' על כל המשתמע מכך, שכל ארחותיה של התורה ייראו בישיבה, זו האווירה שהוא נתן. הוא השקיע הכל בשיעור כללי לבחורים, ראו אמת, ואמר לנו פעם כי יותר קל לו לנסוע לאמריקה מלומר שיעור אחד. הוא לא שם את הישיבה מהצד, אלא הוא חי את הישיבה.

יש עוד משהו שראינו בתור צוות: איך להתייחס לכל בחור. היה בחור שלא רצינו לקבל, אמר לנו: תבררו טוב. ביררנו ושמענו את כל הבעיות ובאנו אליו ואמר כך: נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור, יודעים את הבעיות, אתם בוודאי תדעו להתמודד, בישיבה אחרת אף אחד לא יודע, כיצד יעזרו לו?

הוא נתן לנו מבט עליון על הישיבה, זה לא מוסד בשביל מוסד, אלא בשביל כל בחור שיכול להיות ת"ח צריך לגדל אותו. הוא הדריך אותנו תמיד שלא למהר לקבל בחור, אבל אחרי שקיבלנו אנו אחראים לגדל אותו.

הגרא"א ברוורמן: על האחריות על כל בחור ובחור, דיברתי פעם עם מרן ראש הישיבה זצוק"ל והביע התנגדות נחרצת לפעילות לרישום, וודאי שלא להוציא על כך כסף. "אתם יודעים מה זו אחריות על בחור שקיבלתם? באים בחורים צריך לקבל, אבל השתדלות כזו? ללחוץ? לשדל הורים?" ואז פנה אליי ושאל, "תגיד לי על מה מתפללים ראשי הישיבה, על הרבצת תורה? ואם יהיה לו יותר תלמידים זה יותר הרבצת תורה? הרי אח"כ צריך לטפל בכל בחור ובחור, ומי יודע?"

הגרבי"ד דיסקין: דבר נוסף שראינו, חז"ל אומרים על רבי חנינא: 'כל העולם ניוון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת'. בפתיחת הישיבה הדריך מרן זצוק"ל שידאגו שלבחרים יהיו תנאים טובים בלימודם מבחינת אוכל ופנימייה, אבל הבחורים לומדים מהנהגת רבי חנינא עצמו, די להם בקב חרובין. כשפתחו את 'נר זרח' ביישוב זרועה בדרום למדו בחום הנגב בלי מזגנים והיה עמל התורה מופלא. אלו ארחות הישיבה שהנחיל לנו מרן זצוק"ל ונקווה שנזכה להמשיך וללכת בדרכו הלאה.

אנו מקווים שהסייעתא דשמיא שליוותה עד היום תמשיך, ורמעותיו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל ימשיכו להיות המים הזכים המפכים ומגדלים את אילן הישיבה, ואנחנו נזכה אכן לגדול בתורה ויראה טהורה ומידות טובות כרצונו של בוננו בקודש, אשר כל שאיפתו להרבות כבוד שמים.

מה זו ראייה של אדם גדול. אדם אחד יושב במקום ומשפיע מתורתו על המקום, כוח של יחיד זוהי ההצלחה של המקום.

רבים שואלים: למה בישיבת 'ארחות תורה' יש שיעור אחד גדול ולא מחלקים?

הגר"ח מישקובסקי: כמובן שזה מהוראתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל. הוא אמר שהתחרות הורסת מאד ולכן התנגד. והייתה לו עוד סברא. תראו עד כמה היה כל כולו נתון להצלחת התלמידים! הוא אמר כי בדרך כלל הטובים סוחפים את הבינוניים ואת החלשים, כמו כן, מה שיותר טובים מרוכזים בשיעור כך יותר נסחפים, אם נחלק את השיעור כך שבכל שיעור יש גם טובים אבל הסחף יהיה פחות. תמיד הוא בא עם דברים שלא חשבת עליהם מראש. המחשבות שלו היו אחרות. **בהמשך השנים גם ישיבת 'נר זרח' בעוצם נכנסה תחת 'ארחות תורה'.**

הגרא"א ברוורמן: היה זה בימי גזרות על עולם התורה ומרן זצוק"ל ראה בכך כמלחמה על כוחות הרשע, הוא אמר הם נלחמים בישיבות עתה היא העת להקים עוד ישיבה, עכשיו צריך ישיבה בדרום. באתי וביקשתי ומרן זצוק"ל הסכים, כשהיינו אצלו, יחד עם הגרי"ז פיינשטיין שליט"א אמר העיקר שיהיה כמו ארחות תורה, וחזר ע"ז כמה פעמים "שיהיה כמו ארחות תורה". העזתי ושאלתי מה הכוונה כמו ארחות תורה? והשיב "התמדה, התמדה, התמדה". והרגיש בזה מ'ינע ישיבה'. ואכן בס"ד הישיבה עולה ומתפתחת באיכות ובכמות כרצונו הטהור של מרן זצוק"ל.

אגב, בהקשר לישיבות וראייתו של מרן זצוק"ל אספר לכם עוד כי בעבר שאלתי אותו בהקשר לישיבה אחרת שהייתה לי תביעה ממונית כדי להחזיק את הישיבה מה לעשות? האם לתבוע? והוא ענה לי בפסקנות: 'אם אתה יכול להחזיק את הישיבה בלי מחלוקת, מוטב, ואם לא, תסגור את הישיבה'. **הגרי"ז פיינשטיין:** זה ברור שלכל בחור שלומד באחת מיישיבות 'ארחות תורה' יש חותם ברור, זה סוג אחר של בן תורה,

שמן זית זך כתית - ישיבת 'גאון יעקב'

חדב"נ ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין שליט"א
בזכרונות מימי הקמת הישיבה ע"י חותנו הגדול - אבי בני הישיבות בכלל
ואבי ישיבת 'גאון יעקב' בפרט - מרן ראש הישיבה זצוק"ל

זצוק"ל שהישיבה טהורה בלי לקחת כסף מהמדינה. גם מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל שלח לי הרבה פעמים עם שלושה שליחים כסף בנפרד, כדי שאחד לא ידע מהשני, עד התקופה האחרונה שהחזיק כספי צדקה ותמך מאד בישיבה כשהוא שמח שיש ישיבה ליטאית אחת שלא נזקקת לכספי המדינה. מרן הרב שך זצוק"ל גם אמר לי כי כל ההיתר לקחת מהממשלה הוא בדיעבד שראשי הישיבות אומרים שלא יוכלו להחזיק מעמד.

"אחר כך אמר מו"ח מרן זצוק"ל שיעור כללי פעם בשבועיים, ובשנים מאוחרות יותר שנחלש ובמשך תקופה הפסיק למסור שיעורים כלליים, באו אליו הביתה מבני הישיבה ואמר להם שיעורים פעמיים שלוש בשבוע, כשהשיעורים המשיכו גם כשחזרו השיעורים כללים, כשאחרי השיעורים היתה לבחורים אפשרות לשאול אותו בכל נושא. עד החדשים האחרונים באו ללמוד אצלו."

"זה דבר שלא ידוע וכעת מותר לספר" אומר לנו הגאון רבי זאב שליט"א "שהוא שלח לי שליח שרוצה שיהיה לו זכות בישיבה ורוצה לתת לי את הלחם בישיבה. ביקש שיקנו לו את הלחם ורוצה לשלם מראש, ועד התקופה האחרונה כל חודש הממונה על המעשר בישיבה היה מקנה את הלחם על השם של מי שכתוב אצלי בפנקס, ואף אחד לא ידע במי מדובר, אבל ככה הלחם מידי חודש בחודשו הוא נתן כל חודש שיאכלו את הלחם שלו. וזה היה עד לאחרונה ממש."

"התייעצנו עמו בכל פרט על כל בחור, איך לקרב את הבחורים ולא לזרוק כמעט בשום מצב. היה אכפת לו מכל בחור והיו על לוח ליבו. כשהיה פעם בחור שירד קצת מהדרך והראש ישיבה זצוק"ל התפלל עליו ושאל אותי יומיום עליו אם הוא מתקדם ושהאבא של הבחור נכנס אחרי שנה וחצי אמר לו מרן זצוק"ל אני מתפלל עליו יומיום."

"אגב, היו שלושה בחורים שהגיעו לקיבוץ והתארסו בתוך תקופה קצרה. אמרתי למרן הגראמ"מ שך זצוק"ל שאמרו שיש סגולה חדשה להתארס במקום לבנות את הסוכה של ראש הישיבה, לבוא ל'גאון יעקב', והוא אמר לי: "מה אתה מדבר? לבנות סוכה זו עזרה לרבנית וסגולה שלה, אבל בחור שבא לבנות ישיבה ולפתח מקום תורה, וראי שיכנה בית במהרה."

"מו"ח מרן ראש הישיבה זצוק"ל, מיומה הראשון של הישיבה הגיע לתפילות בישיבה ויותר על הוותיקין ואחר כך כשהשיעור הראשון הגיעו לשיעור ב' הוא אמר שיעור יומי ופעם בשבוע אמר שיעור כללי. פעם בשבועיים אמר שיחות, ויהודים חשובים כמו הגאון רבי יוסף ליס זצ"ל ועוד מחשובי הת"ח מבני ברק הגיעו לשמוע את השיחות בחושך ואם הדליקו בעזרת נשים אור כבר לא היה יכול לדבר. היה אומר, "האם אני יאמר לאנשים מוסר."

"בהמשך באו אליו אברכים וביקשו שיאמר שיחה אחת לשבוע, והוא אמר להם: "להכין שיחה הרבה יותר קשה מלהכין שיעור כללי". והיו שיחות נפלאות שיצאו בספרים 'עוזי ומגיני' 'מפיקודיך אתבונן'. ומערכות שלמים במוסר הוא אמר. השיחות היו בנויות כמו שיעור בביאורי אגרות חז"ל."

"אגב, בישיבת 'גאון יעקב' מיום קומה ועד היום לא נהנים מתקציבים ממשלתיים כשהדבר היה על דעתו של מו"ח מרן ראש הישיבה זצוק"ל. בהקמת הישיבה אמר מו"ח מרן זצוק"ל באחת משיחותיו, "למה למנוה צריך שמן כתית ולמנחות לא צריך שמן כתית, כי מנוה מרמזת לתורה ומנחות מרמז על פרנסה וכנגד פרנסה אפשר גם כתית לא זך, אבל מנוה, להחזיק את התורה צריך להיות טהור להיות בלי שום תערובת." כמה שמח מרן ראש הישיבה

בקיץ תשל"ח שלח מרן ראש הישיבה זצוק"ל מכתב בכתב ידו למרן ה'קהילות יעקב' זצוק"ל: "בזמן האחרון הורגש מאד הצורך ביסוד ישיבה למסיימי ישיבות קטנות וכפי שמסר לנו... שכבר דיבר עם כבוד מרן שליט"א מזה. ומכיוון שלא השגנו מקום אחר באנו בדברים עם הגר"ש לנגבורט נ"י לייסד הישיבה בס"ד בבניין ישיבת וואלוז'ין ואחרי משא ומתן הוסכם לקרוא שם הישיבה 'גאון יעקב' ע"ש הגאון רבי יעקב שפירא אב"ד ור"מ דוואלוז'ין זצ"ל."

כעת הננו לפני חתימת ההסכם, באם יש בדעת מרן להעיר לעשות או להימנע מלעשות. באם לייסד נחלה נא פני כבוד מרן להתפלל להצלחת העניין להגדיל תורה ולהאדירה להרבות כבוד שמים ע"י זה."

"עוד לפני כן דיבר עם בן דודי הגרמ"צ ברלין שליט"א באריכות על הדרך בה רוצה להעמיד את הישיבה כשהגרמ"צ שליט"א הצטרף לייסוד הישיבה."

וכך מספר לנו חתנא דביה נשיאה הגאון רבי זאב ברלין שליט"א ראש הישיבה: "בקיץ תשל"ח הוא קרא לי שרוצה להקים ישיבה ואמר לי את כל התשתית של ההנהגה, וכל דבר קטן וגדול היה אצלו בבית. הוא הלך למרן ה'סטייפלער' זצוק"ל לבקש אם להקים ואמר לו מרן ה'סטייפלער' ששיבות זה מעל לדרך הטבע. הנה פלוני אלמוני ראש ישיבה גדול ולא הולך לו ופלוני אלמוני כן הולך לו. צריך לעשות השתדלות."

"כשהקימו את הישיבה היו צריכים לעשות 'קיבוץ' של מבוגרים, הרה"ג רבי יאיר ישראלי שליט"א דיבר עם הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל שהביא בחורים מסלבודקה וש"ב הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א הביא כמה בחורים טובים מכפר חסידים וכך הקימו את הקיבוץ ואותה קבוצה היו מתמידים שישבו ולמדו מבוקר עד ערב וזה נתן רוח חזקה לישיבה."

ואותנו השאיר לאנחות

ב. ראם

"שיטת תורה מתוך הדחק": בונה

אבי "חברת הלו

רבבות אברכים יושבים כיום ולומדים בהיכלי הכוללים. לרבים מהם אין מושג עד כמה הם חלק ממהפכה | כל כך הרבה כוללים בכל כך הרבה מקומות הוקמו נוסדו בתמיכה צמודה של מרן זצוק"ל אביהן ורבן של כל בני התורה שישב בדירתו הצנועה בבני ברק ומשם לימד דעת את העם כי אין לנו בזמנינו עניין המבטיח שלא תשתכח תורה בישראל יותר ממוסדות הכוללים | רבבות אברכים, מהצפון ועד הדרום. זה לא גידול טבעי. זו שיטה ויש קברניט שניווט את הספינה | הגאון רבי שלום בער סורוצקין שליט"א ראש מוסדות התורה 'עטרת שלמה' והגאון רבי אלחנן ויסבורד שליט"א ראש רשת הכוללים 'יששכר באהלך' על המהפך ו"המהפכן"

גדולתו ומי יתאר קדושתו. דברים אלו כצורתם, שח לנו ת"ח מופלג שליט"א ניתנים להיאמר על רשכבה"ג מרן זצוק"ל שהיה ה'מי גרם' להקמת הכוללים בכל ארץ ישראל. רבבות אברכים יושבים כיום ולומדים בהיכלי הכוללים, לרבים מהם אין מושג עד כמה מעבר למהפכה עצמה ולשינוי הסטטוס של הכוללים ולומדיהם, כל כך הרבה כוללים בכל כך הרבה מקומות הוקמו נוסדו בתמיכה צמודה של מרן זצוק"ל אביהן ורבן של כל בני התורה די בכל אתר ואתר שישב בדירתו הצנועה בבני ברק ומשם לימד דעת את העם כי אין לנו בזמנינו עניין המבטיח שלא תשתכח תורה בישראל יותר ממוסדות הכוללים. ולא זו בלבד אלא התופעה שכיום מהצפון ועד הדרום אין מקום ישוב שאין בו כולל ושיש אלפי ורבבות אברכים השוקדים על תלמודם זה לא גידול טבעי, אלא יש קברניט שניווט את ספינת הכוללים.

שנפטר מרן הסבא מסלובודקא זצוק"ל הספירו בהיכל הישיבה דחברון מרן המשגיח הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל ודיבר על מאמר חז"ל שמשנה רבנו ביקש רחמים על עצמותיו של יהודה ואמר: 'מי גרם לראובן שיודה, יהודה'. כדי להעלות את יהודה מדרגה אחר מדרגה הזכיר משה רבנו את זכותו שגרם לראובן שיודה. עצם זה שיהודה הודה לא מהווה זכות אבל שהזכיר 'מי גרם' זה הועיל להעלותו מדרגה אחר מדרגה. ואז הרעים רבי לייב בקולו ואמר: 'האדם הגדול הזה (מרן האלמער) שכל חייו היו מסורים ל'מי גרם', שהעמיד תלמידים לאלפים בכל קצווי ארץ, והם גם גורמים ומשפיעים ותורתו תיזכר לדורות, תעשה נפשות לתורה ויראה, הוא ה'מי גרם' הראשון - מי ישער זכויותיו ומי יעריך

זוללי האלפים

מזדים

הספר 'עמלה של תורה'

כשמרן החזון איש זצוק"ל החל לבסס את הרעיון כי באופן אוטומטי כל בן ישיבה אחרי נישואיו ימשיך את לימודיו במסגרת 'כולל', היה זה דבר של 'חידים' בלבד. ת"ח מפורסמים למדו בכולל חזון איש באותם שנים, כשמטרת הקמת הכולל (כפי שמפורט במסמכים מימי ראשית הקמת הכולל) היה לדאוג לאותם צעירים מצוינים לגדול כתלמידי חכמים מובהקים ומרביצי תורה כמטרת הקמת כולל קובנא בשעתו ע"י מרנא אור ישראל מסלנט זצוק"ל.

בשנות התש"כ למשל, המושג 'אברך' לא היה בהכרח תואר כבוד. מלבד כולל חזון"א וכולל פוניבז' שהיו הכוללים הגדולים בבני ברק, כולל מיר בירושלים, היה גם כמה כוללים ותיקים כמו 'היכל התלמוד ו'בית יהודה' ו'שבט מיהודה' בתל אביב, תורת א"י בפ"ת (כשבאתי לארה"ק שח פעם מרן זצוק"ל לא חשבתי על זה בכלל שאוכל להיות בכולל ובכלל שאתקבל לכולל. אחרי כמה שבועות בא אלי רבי ועלול אידלמן זצ"ל ואמר לי יש כולל בשבילך הוא הכולל בפ"ת. ממש היה פלא בעיני כל העניין שאני אזכה להיות בכולל) וכולל חברון בירושלים, בכל אחד מהם למדו עשרות בודדות של אברכים ותו לא. היו גם כוללי דיינות שנועדו להשתלם בדיינות אבל זו לא הייתה משאת נפשו של כל צעיר בן ישיבה שנישא להמשיך לשקוד בכולל. בפוניבז' הוקם באותם ימים איגוד חניכי הישיבה לאחר יחדיו את חניכי הישיבה שלא זכו להמשיך בכולל לשיחות מוסריות מפעם בפעם וכינוסים תורניים שונים.

מי שהביט במציאות הזו ככאב היה רבנו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל: לא יתכן שלא יבינו שאברך זוהי הפסגה

אליה יכול יהודי ירא שמים להגיע ויביטו על זה כתפקיד לא מכובד. הוא נכנס לבית מרן הסטייפלר זצוק"ל וזכה לתמיכה רבה בקידום הרעיון. הוחלט על הוצאה לאור של ספר שיכריז בגאון על חשיבות הכוללים והלומדים בהם.

מי שכתב את הספר שיצא אז במתכונת ראשונה כספר דק' ונקרא 'עמלה של תורה' היה הגה"צ רבי שלמה ברעווה זצוק"ל ונושא הספר הוא: 'דברים המלחיבים את לב האדם לעסוק בתורה ולא זולתה ונכללו בו כמה מכתבים על דבר הכוללים הקדושים לאברכים שתורתם אומנותם'.

מי שעובר על ה'עמלה של תורה' ומכיר את סגנון הכתיבה הייחודי מעטו המבורכת של הגר"ש ברעווה זצוק"ל מבחין שההקדמה לספר היא לא בנוסח שלו. מי שכתב את ההקדמה היה רבנו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל שמבטא את משנתו על עולם הכוללים.

הכוללים הקדושים עניין ציבורי

בהתחלה הוא כתב על ייסוד הכוללים הראשונים: 'חששו גדולי הדור ז"ל שלא תשתכח תורה מישראל כי מלבד זה שאברכים מצוינים הוכרחו תיכף ביציאתם מהישיבות להכניס צווארם בעול הפרנסה ועל ידי זה להפסיק עלייתם בתורה ויראת שמים, עוד חששו פן ישפיע הדבר על בחורי הישיבות עצמם, לכן התעוררו אז גדולי הדור להעיר אהבת התורה בקרב העם שיקדישו איש כפי נדבת ליבו להחזיק אברכים מופלגים המסוגלים להיות גדולי תורה, עמודי ההוראה בשקידתם על התורה... ולמטרה זו ייסדו את מוסדות הכוללים'. ואז עבר מרן זצוק"ל לפרט את המהפכה

המעשית שאמורה להיות בהקשר לכוללים בדורנו: 'והנה בדורות שלפנינו זכו המצוינים למלא את כרסם ברוב ש"ס ופוסקים טרם נשאו בעול אישה ובנים ולכן בימי בחרותם כבר הכירו היטב את המצוינים המסוגלים לעלות להיות גאוני ומאורי ישראל ועבור אלה ייסדו אזוקיימו את הכוללים, אמנם כעת כאשר נתרבו הניסיונות המקיפים את צעירי עמנו ממל שחרותם והמסיתים אותם להמיר דרכי חיים בדרכי מוות רח"ל, נתמעטו הלבבות על ידי זה באופן ניכר מאד ולכן נמצאים כהיום הרבה מאלה שרחיים כבר על צווארם ואמנם עדין ארוכה הדרך לפניהם לקנות ידיעה מקיפה... ובהכרח נשתנה והוכפל תפקידם של הכוללים בימינו אלה. מילים אלו משנות את התמונה כולה. נשתנה תפקידם של הכוללים.

השורות הבאות מסבירות את החזון הגדול: 'הדאגה הנצחית שתתקיים תורה בישראל סבבה שהכוללים לא יהיו מקום רק עבור מצוינים מובהקים שעתידים כגאוני ישראל כבר ניכר מראש, אלא גם מקום הממלא את תפקיד שבדורות הקודמים מלאו הישיבות - אשר מי שרצונו עז לעסוק בתורת ד' בכל כוחו השערים פתוחים עבורו, וכשם שהישיבות אינם עניין של יחיד סגולה אלא עניין ציבורי, כן גם עתה בהכרח נהיו הכוללים הקדושים עניין ציבורי ובהם מתפתחים צעירי האברכים בתורה איש איש כפי כוחו. ומכיוון שהכוללים בימינו משלימים גם את תפקידם של הישיבות, אין לנו בזמנינו עניין המבטיח שלא תשתכח תורה בישראל יותר ממוסדות הכוללים'.

והוא ממשיך וכותב: 'בחמלת ד' יתברך על עמו זכינו בשנים האחרונות להתעוררות בין בני הישיבות

כולל פוניבז' – אדם גדול

ועוד. בכל יום מרן זצוק"ל היה מגיע אחה"צ לכולל עד מעריב, ורבי בן ציון פלמן היה בא אליו עם רשימה של שאלות ודברו כל יום זמן רב בלימוד, כשרבים מבני החבורה מסובבים אותם לשמוע את הדברים.

במשך שנים רבות היה מגיע בלילות שבת ללמוד בהיכל הכולל עד תפילת ותיקין. וכך שנים ארוכות מסר שיעור שבועי במשניות סדר טהרות. גם את האילת השחר' על זבחים שנכתב בגיל מופלג היה זה אחרי שלמדו בכולל וזבחים. אחד מהדברים האהובים על מרן זצוק"ל היה הוצאתם של חיבורי האברכים. במכתבים שהוא כותב לכרכי 'שלמי יוסף' שיוצאים ע"י בני הכולל הוא מקטין עצמו מולם: 'בקשוני בתור זקן שבחבורה לבוא בכמה מילים'.

מרן ראש הישיבה שניהן כראש הכולל מיום היווסדו ע"י מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל

בשביעי של פסח תשכ"ה ניגש מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל למרן זצוק"ל וביקש ממנו לכהן כראש כולל פוניבז' כשהוא אומר לו: "אתה מתאים יותר למבוגרים! מתכונת כולל פוניבז' עד אז הייתה, שטובי לומדי הישיבה אחרי נישואיהם המשיכו ללמוד בישיבה והיו מקבלים מלגה, ביניהם היו: הגאונים רבי יוסף ישראלזון זצ"ל, רבי פנחס שרייבר זצ"ל, רבי בן ציון פלמן זצ"ל ועוד ממופלגי לומדי הישיבה וכשהעמידו עטרה בראשם את מרן זצוק"ל הוא מסר שיעור קבוע לאברכים גאוני התורה, כשהוא מביט בהם בהערצה ובאהבת אמת.

הכולל התחלק לשתי קבוצות. הייתה קבוצה שלמדה את המסכת בצורה ישיבתית ולמדו בה האברכים המתאימים לסגנון זה כמו הגר"ב פינס זצ"ל ועוד. קבוצה שנייה למדה את המסכת בצורה יותר הלכתית ובקבוצה זו היה הגר"מ זכריש זצ"ל הגר"ב פלמן זצ"ל

עם מרן הרב מפוניבז' הגר"ש בהנמן זצוק"ל

נשאלו אם יש במקום כולל. אם אין כסף להחזיק את הכולל, אני אשלים לכם כל חדש ומיד נפתח כולל שגרר בעקבותיו קהילה שלמה. במכתב שכתב עבור כולל אחר בצפת הוא כותב: "לכל אחד יהיה זכות בלימוד התורה וההשפעה הרוחנית של העיר בגליל שבימי הבי"ו והאר"י וכל החבורה הקדושה שכנו ועבדו שם את אלוקינו במדרגות הכי נעלות".

כל קהילה שרצתה להתפתח במקום יישוב כשבאה לפני מרן זצוק"ל, השאלה הראשונה היא אם קיים כולל במקום, לא אם יש ת"ת במקום או 'בית יעקב', המוסד התורני הראשון שצריך להיות במקום הוא כולל והוא יביא את האברכים וממילא יקומו שאר המוסדות. בעפולה למשל, לפני כשמונה שנים הוקמה קהילת אברכים, הגיע למקום בהוראת מרן זצוק"ל הרה"ג משה יהודה ביגל זצ"ל לכהן כראש כולל ומסביבו התאגדה הקהילה. 'עפולה - אמר מרן זצוק"ל לרבי אלחנן ויסבורד שליט"א לפני שהוקם שם סניף של 'ששכר באהליך', תהיה מקום תורה, כמוכח בזכות הכולל שיוקם במקום. קהילת האברכים ב'הר יונה' שהוקמה גם נשאלה אם יש לה כולל.

בהמשך המטרה היה להגדיל את הכוללים ברשתות כולל שונות כמו 'עטרת שלמה' 'ששכר באהליך' ועוד שעמדו תחת חסותו גם כולל האברכים הגדול של ישיבת מיר בירושלים שמיד אחרי פטירת הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל נטל מרן

מחוץ לירושלים ולבני ברק כמעט ולא היה קיים המושג של כוללים בצורתו הנוכחית. בשנות התש"מ החלו לקום עוד מעט כוללים כך זה נמשך עד בערך שנות התש"נ ואז הגיע רוח הסערה כשמרן זצוק"ל עמל ויגע שהמושג 'כולל' יהפוך לנחלת הכלל.

הוא הכניס והחדיר בציבור את הרעיון ש'אברך' הוא הפסגה הנחשקת של בן תורה. כלל ישראל צריך את מפעל הכוללים כחמצן לקיומו ויש ליצור את האפשרות שבכל מצב ובכל מקום יוכל כל אחד, אם ירצה, להיכנס לכולל וללמוד. ויתירה מכך, כשם שברור לכל אשר בשם בן תורה יכונה ולא משנה אם הוא חניך חברון או פוניבז' מיר או באר יעקב או סאטמר או ויז'ניץ או פורת יוסף, כמו שיש ישיבות, כך ישנם גם כוללים וזו המסגרת הטבעית שאמורים להמשיך בה עם תום שנות הלימוד בישיבה.

רבי אלחנן ויסבורד שליט"א: 'עפולה, תהיה מקום תורה!'

כשבאו יהודים מערים רחוקות, מהפריפריה או ממקומות שעדיין לא נוסדה קהילה חרדית, הדבר שהכי היה חשוב למרן זצוק"ל שיהיה במקום כולל. שגם אברך בודד, אם יעבור למקום שכזה, ידע שיש לו כולל שאליו הוא יכול להגיע וללמוד.

בצפת למשל, הגיעו רבני הקהילה להתיעץ עמו בענייני הקהילה ומיד

ונתווספו כמה ספסלים בתוך כתלי הכוללים הקדושים וכמו כן זכינו בחמלתו ית' להתעוררות בין בנות ישראל היקרות המבקשות לעצמן את התכלית האמתית, אשר על כן מה מאד צריכים לחזק תדיר את בני הישיבות בעניין תכליתם האמתית להתמסר לעמלה של תורה בלי שום בקשת תכלית, אשר בשביל זה נברא האדם... לעומת זה מתגברים ומתחדשים ניסיונות שונים עד שמושג זה של יושב אהל ותורתו אומנותו אשר הוא רוח אפנו ויסוד קיומנו יש לחזקו ולסעדו שלא ימוט חס ושלום'.

באייר תשכ"ג יצא לאור הספר לראשונה והוא נחטף מהמדפים במהירות ועבר מיד ליד בהיכלי התורה ואחרי שנה הוא יצא במהדורה נוספת והורפסו שוב ושוב מהדורות עם הוספות. אט אט החלו הכוללים להפוך לנושא מדובר לא רק בציבור חניכי הישיבות אלא גם בציבור בני עדות המזרח ובציבור החסידי. (באותם שנים נסע מרן זצוק"ל עם עוד כמה ת"ח למרן הגאון מטשעבין זצוק"ל לדבר עמו על פתיחת כוללים לציבור החסידי אבל לא אסתיעצא מילתא).

כותב: 'ומצאו כר נרחב להראות חילם הגדול שנלחמים כאריות במלחמתה של תורה לנים בעומקם של הסוגיות ומבררים דברים, וכבר כתב מרן הגראמ"מ שך (שליט"א) בהסכמתו על הספרים שהם גדולי תורה ועדיין לגאונים ועתידיים לברכה לעם ישראל, ומה יש לנו להוסיף'. ידוע מה שאמר תמיד מרן זצוק"ל, כי "כולל פוניבו" הוא 'אדם גדול', שבכוח הקיבוץ של האריות נעשים הסוגיות מחוורים כהלכה". שם הספר הראשון שיצא - שהיה על מסכת בכורות - ניתן לנו עפ"י רעיון של מרן, מספר לנו הגרי"א דינר שליט"א והוא נתן את השם "מתנות כהונה". כך גם בספר שיצא על מסכת עבודה זרה הוא נתן את השם "עבודת מתנה". אחר כך העיר חברי הכולל שצריך לתת שם אחד לכל וניתן השם 'שלמי יוסף' ע"ש מרן הרב זצוק"ל.

רציניים ויראי שמים הוא נראה אחרת. אם הזכרתי את הנקודה של לכבד את האברך, זה לא רק במה שנוגע לשמירת סדרים וכדומה. לפני עשרים ואחת שנה לאברך היה קשה מאוד למצוא כולל, היו מסתובבים אברכים ומחפשים כולל. ומלבד הביטול תורה נוצרה בעיה של שלום בית כשהרעה הצעירה שמעה כל הזמן שבעלה חשוב מאד, ופתאום היא רואה שהוא לא מוצא כולל ואם אין לו בית מדרש מסודר הוא גם לא מוצא את עצמו וכל השלום בית נהרס. למרן ראש הישיבה זצוק"ל היה אכפת מזה כי זה הצלה של כל הבית. גם מבחינה רוחנית שאברך נמצא בתוך מסגרת ויש לו שלוות נפש. לכן קינה מיוחדת בתוך כלל ישראל בימים אלו יש לאברכי הכוללים 'על מרן זצוק"ל' בכו המלבישכם שני בעדי זהב' מי כמוהו ידע לכבד אברכים. איך אתם מסבירים את התופעה הזו? הגרש"ב סורוצקין: כוח התורה! יהודי שישב ולמד קרוב למאה שנה תורה ביגיעה, כל מילה שלו הקימה כוללים ומילה שלו הביאה תמיכה של מיליונים בסדר גודל שלא הכרנו קודם. בפרט בתשס"ג כשהיו גזרות קשות וקוצצו תקציבי האברכים, ההוראה הייתה להגדיל להכפיל ולשלש בעוד כמויות של אברכים וזה מוסיף זכויות. יש שיאמרו שאני חברה'מן ויודע לגייס כספים, אתם רוצים ראייה שהכול נבע מכוחו של רבנו הגדול מרן זצוק"ל,

הגרש"ב סורוצקין: קשה לומר את זה, אבל לפעמים הייתה תופעה של ראשי כוללים עומדים בתשע בבוקר בכניסה לכולל עם דקדוק הזמן זה מונע את שלוות הנפש של אברך. מה שאני קבלתי לאורך השנים ממרן זצוק"ל לדאוג מאד לשלוות נפש לאברך שמירת סדרים לא מדוקדקת ולתת כבוד לאברך שהוא נזר הבריאה והעולם עומד עליו. לאורך כל השנים הוא דחף להגדיל את הכוללים. כשהיו לי מאתיים וחמישים אברכים שאלתי את מרן זצוק"ל אם להגדיל והוא הורה לי להוסיף עוד 100 ואמר לכל אברך נכתב פרנסה בראש השנה ובשמים מעבירים את הצינור דרך ראש הכולל אבל צריך להיות ראוי וזכאי לכמות אברכים. מה שמיוחד ברשת של כוללים שאברך יכול להרגיש בבית מה גם שבכל הכוללים לומדים אותה מסכת ואם אברך מירושלים נפגש עם אברך מקרית ספר או עם אברך מצפת הם יכולים לדבר באותה מסכת. הוא דחף אותנו להקים כולל בכל עיר ומקום ישוב שהיה חסר. היה תקופה שחשב שאולי כדאי לשפץ דירות בערי פיתוח כדי שאברכים יבואו להתגורר במקום ויהיו בסיס לקהילה חדשה ולבסוף לא אסתייעא מילתא. באותם מקומות מרוחקים שהקמנו תמיד הורה לנו מרן זצוק"ל לדאוג שהמקום יהיה 'פרומע פלאץ' ולשמור על טהרת המקום, כי מקום שנבנה עם אברכים

זצוק"ל את עול ביסוס ממלכת התורה על שכמו. למעשה, גם רשתות כוללים גדולות אחרות שקיימות כיום כמו 'צלו של היכל' בעיר העתיקה בירושלים, 'נחלת משה' בבני ברק, בגבעתיים, באופקים, בחיפה ובהר יונה או 'קול רינה' בנתיבות הכולל מכוח אותה תודעה שמוכרח שיהיה כולל וזהו ההמשך הטבעי של בני הישיבות.

'עטרת שלמה' התחיל ככולל קטן אחד

רשת הכוללים 'עטרת שלמה', התחילה ככולל קטן אחד בבית שמש, והיום יש בירושלים, ב"ב, מודיעין עילית, אלעד, פ"ת, צפת, רכסים, ירוחם, נתיבות, בית מאיר, חיפה, יסודות, טבריה, בית חלקיה, אופקים ועוד. למה לא מספיק כולל של עשרים אברכים שאלנו את הגאון רבי שלום בער סורוצקין שליט"א ראש מוסדות התורה 'עטרת שלמה'? הגרש"ב סורוצקין: עד לפני עשרים שנה מצב הכוללים היה שיכלו להיות כוללים המונים עשרה אברכים וכוללים גדולים לא היו מלבד כמה בודדים בב"ב ובירושלים. כולל קטן זה משהו אחר. אחד חולה ואחר עסוק עם ילדיו וכל עמל התורה נראה אחרת. כשיש ביהמ"ד גדול לכולל המציאות היא אחרת ה'שטייגן' הוא אחר ושמירת הסדרים היא אחרת וגם שלוות הנפש היא אחרת. מה הכוונה שלוות הנפש?

עם הוודע החלטת
הבג"צ המתנבלת
לבני הישיבות
פריץ מרץ רח"י
בבכ"י כך לאורך
אותו הזמן

קבלנו אז עוד מס' גדול של אברכים וב"ה נפתחו צינורות חדשים שלא כדרך הטבע. מה שאני יכול לומר, אומר בצניעות הרב וייסבורד שליט"א, יסוד חשוב ביותר בבניית מוסדות תורה ובעצם בכל דבר בחיים היהודיים שלאורך כל השנים הוכיח את עצמו "כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל" על כל דבר, אם להגדיל או לעצור, אם לנסוע לחו"ל או לא, אין דבר שלא שאלנו תמיד וזה יסוד ההצלחה זה הבטחה מחז"ל ש'אינו נכשל' בזכות עמוד האש שלפני המחנה שליווה אותנו עד אתמול, בהדרכה בעצה ובתושייה הגענו עד הלום.

אבל לא רק אותי מרן זצוק"ל כוון, אלא גם את הגבירים. הוא היה מדבר איתם בשפה שהם לא מכירים. כמובן שהמדובר על גבירים שהם חניכי הישיבות והוא היה מדבר איתם בשפה של עולם הבא וללא שום קשר לרמת העשירות. מעשר וחומש זה עניין של צדקה היה תמיד אומר, אבל להחזקת תורה אין שיעור. מה תיקחו אתכם למעלה? הרי הכסף לא ילך אתכם? פעם אחד טען שיש לו יורשים ומרן זצוק"ל ענה לו: "אתה רוצה שהילדים שלך לא ידברו אחד עם השני?... יום אחד הכול יגמר ואתה יכול לצבור כל כך הרבה זכויות, הוא היה מדבר לנשמה שלהם."

אלו הוראות שמעתם ממנו בייחם לאברכים עצמם?

הגר"א וייסבורד: כששאלתי על גידול והרחבת הכוללים, ברוב הפעמים ההוראה היה להרבות את ספסלי בית המדרש אבל גם לעמוד על קבלת אברכים טובים שיושבים ולומדים בהתמדה, נקודה

שב"ה רמת הלימוד וההתמדה גבוהה גם כשנכנסים אברכים שמעט חלשים יותר, הם משתלבים ופורחים בתורה וזה פתרון להרבה אברכים.

אני לא 'מאן דאמר' לומר דעות, אבל ישנם בציבור בעלי יכולות שהיו יכולים לפתוח עוד רשת כוללים ויש ביקוש רב של עוד מאות אברכים הממתינים להיכנס לכולל.

האם אתם לא חוששים ממתחרים...
הגר"א וייסבורד: אדרבה זה מה שהנחיל לנו מרן זצוק"ל במשך השנים. לדעתי ניתן לראות זאת כצוואתו, עד כמה שלא החשיב כלל את עניני השררה, זה לא 'שררה' זה 'עבדות', עבדות נעימה אמנם של מצוות החזקת תורה, אבל היינו שומעים ממנו תמיד מה שבוודאי שמעתם גם מעוד ראשי כוללים, שלכל אברך נגזר בר"ה כמה יקבל והקב"ה מחליט מי הצינור שיעביר לו זאת, אם אנחנו 'נוכה' וזה מה שהוא היה מרגיש כל הזמן, שזה עניין של זכויות להחזיק עוד אברכים, אם נחליט לקבל עוד אברכים יהיו אצלנו עוד והכסף כבר יגיע ואם לא אז אחרים יזכו ואדרבה שיהיו עוד שעושים.

לפני כשנתיים, הייתה תקופה קשה שלא שלמתי כמה חדשים ושאלתי את מרן זצוק"ל האם גם הפעם להתחיל עם רישום לזמן החדש ואז אמר לי: "פרעה גזר על הזכרים לזרוק את כולם ליאור, אם המיילדות היו שומעות בקולו, משה רבנו לא היה נולד ולא הייתה מגיעה גאולה לעם ישראל, אתה צריך לקבל עוד אברכים ודווקא מזה תצמח לך הישועה."

תראו את הרה"ג ר' אלחנן וייסבורד שליט"א יהודי שכולו מסירות נפש וחי את עולמם של האברכים ובזכות כוח התורה של מרן זצוק"ל מחזיק רשת כוללים מוצלחת וגדולה מאוד. והדבר המפליא שמרן זצוק"ל מעולם לא אמר לגביר כמה לתת ולא ביקש רק מסביר להם כמה חשוב להחזיק תורה ובמיוחד אברכים ואנחנו רואים בזה נסים גלויים. יש לנו גם כוללים חסידיים שהקמנו בהכוונה של מרן זצוק"ל שהורה לנו גם לקחת ראשי כוללים חסידיים כי המטרה היא להעמיד עוד ועוד אברכי כוללים ללא שינוי מגזר והכל היה בנקיות מופלגת. לאחת מנסיעות החיזוק לארה"ב רציתי להצטרף ומרן זצוק"ל לא הסכים כי אמר שאם אני יבוא יאמרו שהוא נסע בשביל כסף.

כל אברך הוא צדיק!

בעקבות דברי הרב סורוצקין פנינו לרב אלחנן וייסבורד שליט"א ראש רשת הכוללים 'יששכר באהלך' הפרושה בסניפים רבים בכל רחבי הארץ ושאלנו על ההכוונה התמידית שקיבל ממרן זצוק"ל ברשת הכוללים?
הגר"א וייסבורד: מרן זצוק"ל (כמה קשה לומר בלשון עבר) היה אומר מדי פעם בהאי לישנא: 'כל אברך שלומד אצלך לא משנה מי הוא ומה הוא, הוא צדיק! אברך שמוותר על דברים בסיסיים ויושב ולומד הוא צדיק! ההוראה הייתה תמיד להקפיד על אברכים רציניים שיושבים ולומדים, כי אם יש תורה, יש קמת. ואדרבה, בגלל שמדובר ברשת כוללים למרות

עם הגאונים
הגדולים רב"מ
אזרחי שליט"א
(מימין) ורב"ה
דורש שליט"א

אברכים והחזקת כוללי האברכים כפי ששח פעם מרן זצוק"ל לנכדו חביבו הרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א: 'ומה אתה חושב מה הייתי עושה אם היו נותנים לי עשרה מיליון דולר? הייתי מחזיק את הכוללים כמה שנים'.

מרן זצוק"ל פנה לעשירים ואמר להם: "מה אתם חושבים לאיפה הכסף ילך אתכם? לקבר? תתנו חצי מהרווחים לתורה. מי שרוצה לעשות שותפות עם הקב"ה יחזיק אברכים מנכסיו ובוה נעשה שותף עם הקב"ה". ופעם כתב במכתב עבור גביר שתורם הרבה צדקה אבל לא להחזקת תורה: "ואילו ידעו בני אדם גודל יקרת החזקת בן תורה אחד, היו נותנים כל ממונם עבור כך".

הדבר הכי חשוב בכלל ישראל

היה זה אחרי אחת ממערכות הבחירות, נכנסו למעונו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל ארבעה ראשי מוסדות לנוער נושר שמתייעצים אתו בקביעות ובקשו שמרן זצוק"ל ישוחח עם שלוחי דרבנן הרב אברהם רביץ זצ"ל ולהבחל"ח הרב משה גפני שיבקשו בהסכם הקואליציוני תקציב מוגבר עבור המוסדות מסוג זה כדי שיוכלו לקיים את פעילותם. מרן שמע את הדברים ולא הגיב. כשהם תלו עיניים תמהות הוא הסביר להם: "אתם מטפלים בנוער ומחזיקים אותם במוסד תורני שזה דבר טוב מאד. אבל, כלל ישראל גם יכול להתקיים בלי זה. בלי כוללים, למשיח לא יהיה למי לבוא! עיקר הדאגה של שלוחי דרבנן צריכה המשך בעמוד 64

הישיבה זצוק"ל לאי השתייכות קהילתית או עדתית אבל, אברכים רציניים ובני תורה הבאים ללמוד ברצינות ולהעמיד מקומות תורה.

מה הייתי עושה אם היו נותנים לי עשרה מיליון דולר?

כותב השורות הזדמן לפני כמה שנים בערב ראש חודש לתפילת 'יום כיפור קטן' ומנחה במעונו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל. כשהסתיימה התפילה הבחנתי שהכניסה לבית עמוסה בראשי כוללים מוכרים מבני ברק ומירושלים ומכאלו שפחות מוכרים מהצפון ומהדרום ומשאר ערי הפריפריה. מאחד מבני הבית שמעתי שכל ערב ראש חודש מגיעים ראשי הכוללים לקבל עזרה ותמיכה לכולל ממרן זצוק"ל. (בשנים האחרונות החלוקה נעשתה ע"י הרה"ג ר' יצחק רונגרטן שליט"א). מאין באות התמיכות לראשי הכוללים? גם בזה התחדש במשנתו של מרן זצוק"ל בחשיבות הכוללים.

גם גבירים גדולים ומפורסמים שבשנים עברו הזילו מהונם עבור הישיבות מעולם לא פתחו את ליבם עבור האברכים. בראשם של הגבירים היה זה כדבר מיותר 'שיצאו לעבוד ולהתפרנס' היו אומרים. לישיבות הגדולות שהיו בתוכם אברכים היה יותר קל, כי הם קבלו בשביל הישיבות, אבל לכוללים פרטיים הייתה פעמים רבות דלת חסומה אצל אותם נדיבי עם.

מה שהתחדש הוא, כי כל גביר שדרך על מפתן בית מרן זצוק"ל ידע כי הנתנה הרוממה ביותר היא עבור

נוספת היה אצל מרן זצוק"ל לתת לאברכים כסדר את ההרגשה הנעימה ולהשתתף איתם בנשיאה בעול לסייע ולהיטיב להם ככל יכולתנו. לכבד ולרומם אותם. הוא היה אומר אברך הוא לא 'קניין' של ראש כולל. אברך הוא מכובד בפני עצמו ולנו יש את הזכות להחזיק אותו. זה שפותחים עוד כולל, זה לא בשביל משרה, אלא כדי להרבות זכויות שנוכל להחזיק עוד אברכים.

מרן זצוק"ל היה מבין לנפש העוסקים בצרכי ציבור את הדקויות ואת הקשיים האדירים בהחזקת מוסדות תורה ורשתות כוללים היה מדרבן אותנו בדברי חיזוק עידוד וגיבוי שלא להישבר כשגם את זה היה כורך תמיד במחשבה שיש עולם הבא ושמגיע יום שכל אחד יגיד לעצמו למה נשברתי מדברים שוליים, למה לא עשיתי ופעלתי בעוד מצוות!!

ראשי הרשתות זכו לקבל בקביעות הוראות חדות וברורות ממרן ראש

ואותנו השאיר לאנחות

הרב א. הכהן

לא רב כן

שו"ת אילת השחר

כשהגאון הגדול רבי
יצחק זילברשטיין
שליט"א שאל ומרן
זצוק"ל השיב

רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
היה איש הלכה מובהק. אף
שסרב לענות כי "אינני רב",
הוא השיב במשך שנים גם
בענייני שולחן ערוך | במשך
השנים, נכנס חבר מועצה"ת
הגאון הגדול רבי יצחק
זילברשטיין שליט"א רבה
של רמת אלחנן רבות למעונו
של מרן ראש הישיבה זצוק"ל
והציג בפניו שאלות הלכתיות
כשהוא זוכה להכרעה הלכתית
מרבנו זצוק"ל | למחרת עליית
רבנו בסערה השמימה עמוד
האש ההולך לפני המחנה,
מסר לנו הגאון הגדול שליט"א
כמה מהשאלות ההלכתיות עם
פסקיו של מרן זצוק"ל

פוסק

גאון הגדול רבי יצחק שליט"א פותח ואומר: "יש אלפים של דברים שאמר מרן רבנו הגדול זצוק"ל. במשך השנים, הלכות נוראיות שמעתי ממנו, בשאלות הלכתיות. תדעו לכם, הוא היה אדם מטבעו טוב ומטיב. מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל אמר לי כמה פעמים בהתפעלות: 'רבי אהרן לייב גאר אריינער' – הוא נקי ולא נדבק בו אבק, לא אבק גזל לא חשש גזל לא כבוד, הוא נקי! לא יודע למה הוא אמר לי זאת, אבל חזר על כך כמה פעמים."

האם להדליק החנוכייה על ה'מעקה הגבוה?

שאלה: אדם הגר בקומה ראשונה ויש לו מרפסת עם מעקה בגובה כשבעה טפחים ומהמרפסת יש לו דלת כניסה לסלון הבית והוא מסתפק היכן ידליק נרות החנוכה. שאם יניחם על המעקה במרפסת יהיה לו מעלה שמדליק למטה מעשרה ונר חנוכה מצווה להניחה בתוך עשרה אך אין לו את המעלה של המדליק משמאל לפתח שהוא מסובב במצוות. מצד שני יכול להדליק בפתח הכניסה לסלון אך המעקה של המרפסת מסתיר את הנרות ולכן צריך להניחם בגובה למעלה מהמעקה ואז מרוויח את המעלה שהוא מסובב במצוות אך מפסיד את המעלה של ההדלקה למטה מעשרה היכן ידליק את החנוכייה?

תשובה: לכאורה היה נראה שידליק על המעקה במרפסת למטה מעשרה, והטעם שהרי כתב השו"ע: מניחו למעלה מג' טפחים ומצווה להניחו למטה מ' טפחים ואם הניחו למעלה מ' טפחים יצא, וכתב המשנ"ב ס"ק כז דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כ"כ למטה וא"כ ההדלקה למטה מעשרה היא מעלה בעצם ההדלקה משא"כ כאשר מדליק בפתח משמאל מרוויח מעלה חיצונית שהוא מסובב במצוות אבל אינו מעלה בעצם ההדלקה. אולם ייתכן שעדיף שידליק בפתח הסלון ולא על המעקה במרפסת והטעם שהרי כתב הבית יוסף סימן תרעא שהרי"ף והרמב"ם השמיטו את דברי הגמרא שמצווה להניחה למטה מעשרה משמע שהם סוברים שאין ההלכה כך וסיים הב"י שלעניין מעשה נראה שצריך להניחה בתוך עשרה כיון שלחלק מהראשונים מצוותה בתוך עשרה ולהרי"ף והרמב"ם

מצוותה בין בתוך עשרה בין למעלה מעשרה הילכך למיעבד כמצוותה אליבא דכולי עלמא עדיף דהיינו בתוך עשרה. לאור זאת נראה כיון שמעלה זו שלמטה מעשרה היא מחלוקת הראשונים ומאידך המעלה שלהניחה משמאל לפתח כדי שיהא מסובב במצוות היא מעלה הכתובה בגמרא ואין עליה חולקים, אולי עדיף שיניחנה שם.

ושאלנו את מרן בעל "אילת השחר" זצוק"ל למעשה איך לנהוג בזה ואמר שהוא נוהג להדליק בפתח הפונה לחדרו ולא על המעקה כי כן היה נוהג מרן החזו"א זצוק"ל שלא הניח את נר החנוכה על המעקה אלא הניחו על פתח חדרו מעל המעקה.

להודיע לילד מאומץ על הוריו

שאלה: ילד מאומץ שלא יודע מי הם הוריו אך יודע שהם יהודים כשרים וגם הוא כשר לחיתון וטוב לו אצל הוריו מאמציו, האם ראוי לו בהגיעו לגיל עשרים שאפשר לו אז לגלות את הוריו לגלותם בפנקסי הממשלה כדי שיוכל לקיים מצות כיבוד אב ואם?

תשובה: נאמר בברכות דף לה: בא וראה שלא כדורות הראשונים הדורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, הרי ששבח גדול הוא לאדם המשתדל להיכנס לחיוב במצוות הגם שיוכל להפטר מהם וא"כ בענייננו ראוי שיחפשם כדי לקיים מצות כיבוד אב ואם, אלא שאם הדבר יבלבל אותו וכעת טוב לו אינו חייב כי לא חייבים לבזבז יותר מחומש עבור קיום מצוות עשה, ובפרט שכעת הוא פטור ממנה ובפרט שהם הרחיקוהו, אבל אם לא יבולבל וגם למאמציו זה לא אכפת מסתבר שמצווה עליו לגלותם כדי שיוכל לקיים מצוות כיבוד אב ואם והוא חייב גם מהתורה לכבד את מאמציו בתור הכרת הטוב. ואם הוריו מאמציו מתנגדים צ"ע.

ומרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצוק"ל הוסיף שאפילו אם הבן לא יתבלבל גם אז העצה הטובה היא לא לגלות מי הם הוריו, מאחר ונאמר במסכת קידושין דף לא ע"ב אמר ר' יוחנן אשרי מי שלא חמאן ופרש"י אשרי מי שלא חמאן שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם, אם כן בן זה שלא מכיר את הוריו אשרי לו ומה לו להיות חכם יותר מר' יוחנן, וכיון שהוא מעיר שאי

אפשר לקיים כבודם והוא יענש עליהם
למה לו לגלותם, עדיף יותר להישאר
במצב שאינו יודע מי הם שלא יענש.

להיות לוכד נחשים או לא?

שאלה: לוכד נחשים הוזעק ע"י דיירי
בניין ללכוד נחש שחדר לחצר ביתם.
הלוכד הגיע ותפס את הנחש שהיה
ארסי במיוחד הניחו בתוך קופסא
סגורה ולקחו עמו במכוניתו כדרך לוכדי
הנחשים שמחזיקים בביתם את הנחש
כדי לחלוב את ארסו ולהפיק ממנו את
תרופת הנסיוב. כשהגיע לביתו ורצה
לקחת עמו את הנחש נוכח שהנחש
אינו בקופסא והבין שכנראה במהלך
הנסיעה הנחש הצליח להשתחרר
מהקופסא ונמצא אי שם במכונית
מכיוון שהשעה הייתה מאוחרת
והלוכד היה עייף נעל את המכונית
ופנה לביתו לשינת הלילה. לפנות בוקר
העירו צלצול הטלפון כאשר מעבר לקו
מדברים מבית חולים ומידעים אותו
שמכוניתו נגנבה הלילה והגנב הוכש
ע"י הנחש אשר נמלט מהקופסא
ודורשים מהלוכד שיודיע איזה סוג
נחש זה כיוון שהגנב נמצא בסכנת
חיים ויש לתת את התרופה הנגדית
המתאימה. כששמעה על כך אמו של
לוכד הנחשים ציוותה עליו שיחדול
ממקצוע מסוכן זה האם צריך לשמוע
בקולה למרות שזו פרנסתו או לאו?

תשובה: נאמר במסכת שבת דף קכא:
נזדמנו לו נחשים ועקרבם, הרגן בידוע
שנזדמנו לו להורגן, ופירש רש"י לכך
באו לידו שזימן לו המקום לאברן לפי
שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על
ידי זכאי, לא הרגן בידוע שנזדמנו
להורגו ונעשה לו נס מן השמים –
ופירש רש"י הראה לו הקדוש ברוך
הוא שחטא אלא שנעשה לו נס.

יש לעיין האם המגלגלין זכות שייך
גם לגבי לוכד נחשים, לכאורה מהלשון
נזדמנו לו משמע שנפגש עם הנחש
בדרך אקראי ולא בלוכד נחשים שמזמין
את עצמו למקום המצאו של הנחש כדי
ללכודו, או דילמא אף זה בכלל נזדמנו
לו, שהרי אין מקצוע הלוכד לחפש
נחשים אלא כאשר נמצא נחש מזעיקים
אותו ללכודו וא"כ עצם הימצאותו של
הנחש אשר גרמה להזעיק את לוכד
הנחשים אף זה בכלל נזדמנו לו?

למעשה הצענו את הספק לפני מרן
הגאון בעל "אילת השחר" זצוק"ל

להישאר בצוותא עם אישה גלמודה
המבקשת זאת, והרי התורה אמרה:
"כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה
תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי
שמוע אשמע צעקתו" והרי מידה
טובה מרובה ממידת פורענות ומכלל
לאו אתה שומע הן ששכר טוב וחיים
טובים שמורים למי שמשכיל להרגין
לב אלמנה ומצילה מיגון ופחד ונאמן
הוא בעל הגמול דיין אלמנות שישלם
שכרו של השכן בכל טוב.

אולם אם השכנים לא מסוגלים
להתגבר על פחדם אינם חייבים להישאר
מאחר ופחד גדול יש בו חשש סכנה
ונאמר במגן אברהם סימן קנו: בשבת
אמרינן נשים דעתן קלות דלמא מצערי
להו ומגלי לן אזלו טשו במערתא, משמע
שמותר לו לברוח כשיש סכנת נפשות
אע"פ שמתוך זה גורם צער לחברו ואם
כן כל שכן בענייננו שלכן נראה שאם
השכנים נתקפים בפחד גדול אין עליהם
חוב להישאר, אך אם ישכילו להתגבר
על פחדם נאמר עליהם: "אשרי משכיל
אל דל ביום רעה ימלטהו ד".

צא ולמד למה זכתה רות המואביה
כשלא השאירה את חמותה לנפשה
אלא גמלה עמה חסד ונשארה עמה
ושכר מעין זה צפון לכל מי שהולך
בדרך זו לא גורם צער בחיוב לשכנתו
אלא שלא עוזר לה.

וגאון אחר שליט"א השיב כי הדבר
תלוי במידת הביטחון של השואל.
אם הוא בעל דרגה גבוהה של אמונה
וביטחון יישאר עם האלמנה, אך אם
אינו בדרגה הזו יכול לעזוב את המקום.

ולכאורה יש לזה סמך מדברי מרן החזון
איש בהלכות שבת או"ח סימן נו אות ד
שכתב וז"ל: ובזמננו שמצוי מאד חלאים

והורה שצריך לחדול מעיסוקו ויעוין
בספר חסידים שכתב אם האב והאם
מתענים והבן חושב איך לבטל מהם
העינויים והבן מתענה או מדבר אני
מתענה אם אתם מתענים, והבן יודע
שאביו ואמו עצבים על שמסגף נפשו
אסור לו לענות נפשו ממה שאביו ואמו
מצטערים בתעניותיו.

ובשו"ת תורה לשמה דן לגבי מי
שציווה לבנו שלא ילך במקום סכנה אם
מותר לבן להפליג בים לצורך פרנסתו
ומסיק שם שבזמנים שיש סכנה בים
אסור לו להפליג בים מפני ציווי
אביו ומשמע שיש חיוב לשמוע בקול
ההורים שלא להיכנס לסכנה אפילו
כשיפסיד פרנסתו מחמת כך ויעוין
עוד בשו"ת שרגא המאיר ח"ד סימן לד.

האם לברוח בשעת מלחמה?

שאלה: בשעת מלחמה כאשר אויבנו
יורים על חלק מערי ישראל חצי מוות
ורבים מהתושבים עוזבים את בתיהם
מתוך פחד ואימה ונוודים למקומות
אחרים שקטים יותר. והנה בבניין בו דרים
עשר משפחות, החלו בעלי הדירות לנטוש
את הבניין זה אחר זה עד שנותרו שם רק
אלמנה זקנה ועוד משפחה אחת. והנה
מבחינה האלמנה כי שכניה האחרונים
מתארגנים לקראת עזיבת המקום פנתה
האלמנה אל בעל הדירה בתחנונים: "אנא
אל תעזבני לבדי אני פוחדת להישאר
בודדה ויחידה בבניין ובפרט בשעת
האזעקות וירי הטילים", האם המשפחה
יכולה לעזוב כדי להציל את נפשם שהרי
חיך קודמים או שמא מוטל עליה להיעתר
לתחינת האלמנה ולהישאר עמה?

תשובה: טוב יעשו שכני האלמנה
אם יישארו עמה כי צדקה תציל
ממוות ואין לך צדקה גדולה מזו

את מי להפריש קודם מהחטא?

שאלה: עומדים לפניו שני אנשים שהולכים לאכול חמץ בפסח במזיד ר"ל לאחד מהם יש ילדים והשני רווק ויכול להפריש רק את אחד מהם מהחטא, את מי יפריש?

תשובה: מבואר בתוס' ביבמות דף ב ע"א ד"ה אשת אחיו שנחלקו רבותינו הראשונים בכל האיסורים שבתורה שהם בעונש כרת האם רק הוא נכרת או גם זרעו דעת רש"י שבכל מקום שיש כרת אף זרעו נכרת וזהו החילוק שיש בין עונש כרת לעונש מיתה בידי שמים ואילו דעת ריב"א היא שרק בכרת של עונשי עריות זרעו נכרת ולא שאר האיסורים שיש בהם כרת.

נמצא שלשיתת רש"י שבכל איסור שיש בו כרת זרעו נכרת אף האוכל חמץ בפסח זרעו נכרת ולפי זה אם עומדים לפניו שני אנשים שהולכים לאכול חמץ בפסח רח"ל ויכול להפריש אחד מהם ולאחר מהם יש ילדים ולשני אין ילדים יקדים להפריש מחטא את זה שיש לו ילדים כדי להציל אף את זרעו. והנה במנחת חינוך מצווה רלט כתב שבכל מצוות תוכחה יש גם מצווה של 'לא תעמוד על דם רעך' דלא גרע מטובע בנהר שעובר על לא תעמוד וגם והשבות לרבות אברת גופו עאכו"כ דאם יכול להציל מן העבירה דהוא אברת נפשו וגופו רח"ל בוודאי חייב להחזירו למוטב ולהצילו יעו"ש, נמצא שאם יש כאן אחד שיש לו כמה ילדים וגנור עליהם שיכרתו יש מצווה של לא תעמוד על דם רעך להציל את כולם מעונש זה, ויתכן שהוא קודם להצלה לפני אחד שיש לו פחות ילדים וכן לפי שיטת הריב"א אם רואה שני אנשים שהולכים לחטוא בעריות ויכול להפריש רק אחד מהם יפריש את זה שיש לו ילדים ואם רואה שני אנשים אחד הולך לאכול חמץ ואחד הולך לחטוא בעריות, בכל מקרה יש למנוע את זה שהולך לחטוא בעריות שהרי בעריות ישנם שני חוטאים האיש והאישה, משא"כ בחמץ.

הצעתי את דברי לפני מרן רבינו בעל "אילת השחר" זצוק"ל שאולי יש להעדיף את מי שיש לו ילדים ולא קיבל את דברי ואמר: "דהנה מצינו

ארבעה הטיל עליו השוטר עוד קנס עבור הסעת נוסעים מעל המותר. כעת תובע הנהג מהמשפחה לשלם את הקנס על הסעת נוסעים מעל המותר כפי שהתחייבו והמשפחה טוענת שהם פטורים כי לולי שנסעת במהירות מעל המותר לא היו תופסים אותך?

תשובה: אבי המשפחה שאל את השאלה את מרן בעל "אילת השחר" זצוק"ל והשיב לו שמסתבר שלא צריכים לשלם מאחר והוא זה שהזיק לעצמו ע"י הנסיעה המהירה ואילו היה נוסע במהירות המותרת לא היה נתפס. והביא כעין ראיה לכך ממסכת בבא מציעא דף צג ע"ב שם נאמר רועה שהתגרה בליסטים מזוין ועקב כך בא הליסטים וגנב ממנו חייב לשלם ואע"פ שרועה הוא כשומר שכר שפטור על גניבת לסטים בכל זאת חייב כי הרי זה כמי שהובילם למקום גרודי חיות כך גם בענייננו הנהג הוא שגרם במעשיו להוביל את המונית למקום שנמצאים שוטרים שהרי הם מגלים ע"י מצלמות את מהירות הנוסע ועל ידי כן גילו את מספר הנוסעים שהם יותר מהמותר ולכן הם פטורים.

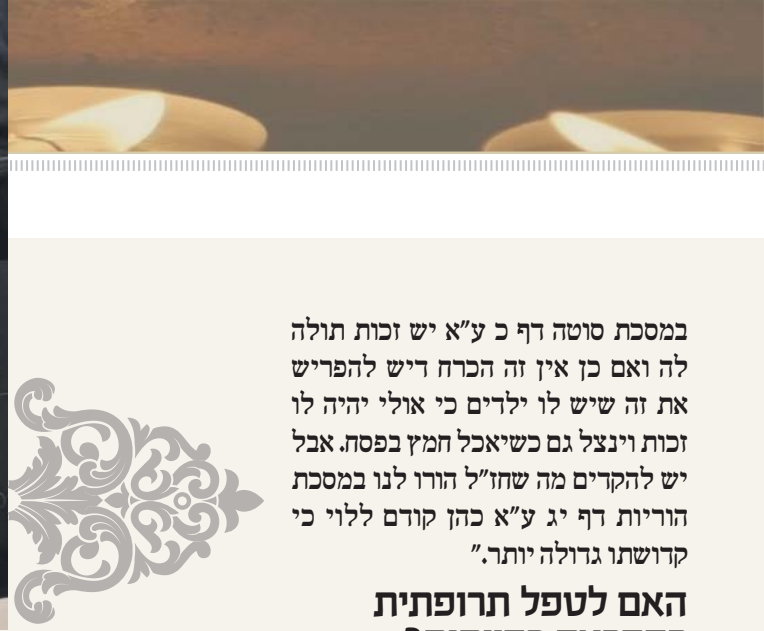
ובכל זאת יתכן דבריו שמים חייב כי הוא פיתה את הנהג ועל ידו שילם קנס, כעין מה שנאמר במסכת ב"ב דף כב ע"א שלא טוב לאדם שע"י יענש פלוני כך גם בענייננו ואולי צריכים לפצותו על ההפסד כדי שלא יענשו. ויעוין גם בשבת דף קמט ע"א כל מי שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה ויעוין גם בקצות החושן סימן לב סק"א שיש כמה מיני גרסא שנפטר מתשלומין אפילו בדיני שמים ואילו עונש ודאי אית ליה אפילו בגורם דגורם והוא פשוט.

מתרגשות בתינוקות נראה דכל שיש ספק שיגרם לו קלקול מעיים לעצור או לשלשל או גרם כאב מעיים הוא בכלל ספק סכנה שכל קלקול אפשר שיגרם חולי וכל חולי ספק סכנה ובזמננו הוי חסרון התבשיל גורם לקלקול מעיים ואם יודעים בניסיון או על פי הרופאים שגורם קלקול במעיים יש לחשבו לספק סכנה ומי שמיקל בדבר אין מזניחין אותו ומי שבוטח בד' וקובע מזונות בנו באופן שאין מבשלין בשבילו בשבת וכבר הורגלו בכך אין מזניחין אותו עכ"ד.

ומרן הגאון בעל "אילת השחר" זצוק"ל השיב: "אם בנו היה צריך להישאר במקום הזה והיה נשאר עמו כדי שלא ישאר לבד מותר לו גם להישאר בשביל האלמנה. והוסיף שלמרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד היה דרכו לצאת מגיא ההריגה אלא שבנו המצוין רבי נפתלי בונם שכר את רגלו והחליט רבי אלחנן שלא לברוח ולהשאיר את בנו לבד ונספה על קידוש ד', הרי שמותר לאדם להישאר במקום סכנה נורא ולא להשאיר בנו לבד. כן מותר לנהוג כך גם ביחס לאלמנה."

כשקיבל קנס על נסיעה במהירות

שאלה: משפחה עצרה מונית ובקשה שתסיע אותה למקום פלוני אמר הנהג יש כאן נוסע אחד מעל המותר ואיני מוכן להסיע אתכם. אמרו לו בני המשפחה אם יתפסו אותך שוטרים ויקנסו אותך אנחנו נשלם את סכום הקנס, הנהג הסכים ונסע. במהלך הנסיעה עבר הנהג על המהירות המותרת ועקב כך עצרו שוטר השוטר הטיל עליו קנס עבור הנסיעה המהירה. לאחר הטלת הקנס הבחין השוטר שהוא מסייע חמישה אנשים במקום

במסכת סוטה דף כ ע"א יש זכות תולה לה ואם כן אין זה הכרח דיש להפריש את זה שיש לו ילדים כי אולי יהיה לו זכות וינצל גם כשיאכל חמץ בפסח. אבל יש להקדים מה שחז"ל הורו לנו במסכת הוריות דף יג ע"א כהן קודם ללוי כי קדושתו גדולה יותר."

האם לטפל תרופתית בהפרעה כפייתית?

שאלה: בחור צעיר סובל מהפרעה כפייתית טורדנית הקשור לנושאים דתיים הלכתיים: כשרות, צניעות, תפילה וכו' שמעסיק אותו כל הזמן ומתקשר לרבו באופן מופרז לברר מה מותר ומה אסור. הבחור מטופל על ידי פסיכולוג והרופא לאחר בדיקה ממושכת החליט שאין מנוס אלא להתחיל בטיפול תרופתי. הרב של המטופל המעורב בכל שלבי הטיפול הביע דאגה שאם המטופל ייקח תרופה נגד הכפייתיות שלו הדבר עלול לגרום לו להשתחרר לגמרי ולעזוב את הדת. הרופא אינו שולל את הדברים אלא טוען שהבחור חולה וצריך כעת לטפל בו במחלתו על אף שהוא עלול לעזוב את הדת. ויש לשאול במקום שיש חשש כזה האם ראוי לתת לחולה טיפול תרופתי שעלול על ידי כן לעזוב לגמרי את הדת או שמא במקרה זה שב ואל תעשה עדיף?

תשובה: נראה שאסור לרפאות אדם ממחלה כשברור לנו שעקב כך יעזוב את התורה ומצוותיה משום שכשם שהרואה חולה שיכול לרפאותו ומעלים עין ממחלתו עובר על 'לא תעמוד על דם רעך' כך גם הרואה אדם שפורק מעצמו עול תורה ומצוות ויכול לעזור לו שישמור תורה ומצוות ומתעלם ממנו גם הוא עובר על 'לא תעמוד על דם רעך', כמבואר במנחת חינוך מצווה רלט ולפי זה המרפא אדם ממחלה ועקב כך ברור לנו שיפרוק מעצמו עול תורה ומצוות ויחטא, מה הועיל הרופא הוא הוביל אותו מהפח אל הפחת, כי על ידי חטאיו הוא יאבד בין את העולם הזה ובין את העולם הבא והרופא נחשב כעובר על חטא של 'לפני עיוור לא תתן מכשול', כי הוא בריפוי שלו שם לפניו מכשול ואין זה דומה לחזקיהו המלך שאמר לו הנביא שעליו לשאת אישה ולא להתחשב בזה שיוליד בן רשע משום דחזקיהו חייב במצוות פרו ורבו וזוהי מצווה שאין בה

במדרשיה היו פחות לומדים

שאלה: עשיר אחד התלהב מהמדרשיות האוספות בחורים רחוקים מתורה, ולקרבו לתורה על ידי הלימוד במדרשיה. פנה העשיר אל פעיל קירוב שהתברך בכושר שכנוע, ואמר לו: "על כל בחור שתצליח לאסוף מהרחוב, ולהביאו למדרשיה, אתן לך אלף שקל! לאחר שיירשם הבחור ויימנה על לומדי המדרשיה, תפנה אל השליח שלי בארץ, והוא ייתן לך את הסכום". חלפה כחצי שנה מפתחת המדרשיה, הצליח הרכז לרשום למדרשיה שישים בחורים! כשעל כל בחור, קיבל משלוחו של העשיר אלף שקל. ביום מן הימים הגיע העשיר הנדיב לארץ, וביקש לבקר במדרשיה הנוער. נכנס אחר כבוד להיכל המדרשיה, והופתע לגלות, שנוכחים במקום רק מחצית ממניין הלומדים, שלושים נערים בלבד. תמה בפני עמיתו הרכז: "והיכן השלושים הנוספים?". "היו כאן שישים נרשמים - השיב הרכז - לא כולם 'שרדו'. חצי מהנערים חזרו לסורן, זה אחר שבוע-שבועיים, זה אחר חודש...". למה רימתיני, כיצד בקשת שכר על שישים תלמידים, הרי לא הייתה כוונתי לתת אלף שקל לכל בחור שיקפוץ לביקור של יום או יומיים במדרשיה: טוען הרכז: "לא סיכמנו כמה זמן יצטרך התלמיד להישאר, וכי אני צריך לאחוז כל תלמיד באזניו שישאר במדרשיה, סיכמנו רק על הבאת התלמיד למדרשיה. ועוד, וכי לימוד תורה של כמה ימים ושבועות, או שמירת שבת אחת קלה היא בעיניך?!...". הצדק עם מי?

תשובה: על מי שהיה במדרשיה שלושה חרשים אין הרכז צריך להשיב את הכסף, ועל מי שהיה רק זמן קצר מאד, צריך הרכז להשיב את הכסף, ומי שהיה זמן ביניים עדיין יש לשקול את הדברים. מדוע?

דופי, אלא שמכוח מצוה זו יתגלגל המצב שיוולד בן שאנו יודעים ע"פ נבואה שיהיה רשע, בזה אנו אומרים בהדי כבשא דרחמנא למה לך כלומר אדם חייב לעשות מצוותו ולא לחוש לתוצאות של בנים רשעים, אבל בשאלתנו עצם הריפוי אסור כי מצד אחד מרפא מחלת הגוף ומצד שני החולה יעזוב את התורה ומצוותיה, נמצא שעצם הריפוי הוא חטא וכבר אמרו חז"ל מעקביא בן מהללאל מוטב לי להיקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום. כל דברנו אמורים באופן שברור לנו שעל ידי הריפוי יחטא, אבל אם הדבר רק בגדר של חשש יש להשתדל לרואג לכך שלא יצא לחטא ולא יפרוק עול וגם לרפאותו.

כעין זה שמענו מרבנו הגאון הגדול מרן בעל "אילת השחר" וצוק"ל בדבר ילד חרש אילם שאמו בקשה ממוסד לחרשים בחו"ל שילמדוהו לדבר ולהבין שפת שפתיים. אך האמא אמרה, שאחרי שילמד במוסד דיבור ויצירת קשר עם העולם, היא תוציא אותו ממסגרת תורנית זו ותכניס אותו למסגרת חילונית. ורבנו וצוק"ל אסר עליהם ללמדו כי אמר כעת הוא חרש והוא פטור מתורה ומצוות אולם לאחר שילמדוהו ליצור קשר בדיבור ושמיעה יהיה כפקח ויתחייב במצוות אך לא יקיימם, אם כן אנחנו מכשילים את הילד ואסור ללמדו שמיעה ודיבור ולהפכו לפיקח.

לסיכום: אסור לרפאות את החולה במקרה וברור לנו שיפרוק עול לאחר שיתרפא. אך אם הדבר בגדר חשש בעלמא מצווה עלינו לרפאותו רפואת הגוף ורפואת הנפש שיתרפא וגם ישמור תורה ומצוות.

הייתה 'תלמיד' שירשם למדרשה', ברור שלא התכוון לכל 'בר' בי רב דחד יומא'. ואמנם גם בכך יש זכות עצומה, אבל לא עבור זכות זו התכוון העשיר לשלם כל כך הרבה.

מן השמים יקבל הפעיל שכר עצום על כל נער שהביא למדרשת הקירוב, ולו לזמן מועט בלבד. ואף אם בסוף יחזור הנער לסורו, אמנם, את הכסף שקיבל עבור בחורים שלמדו לפרק זמן קצר במדרשה, עליו להשיב לעשיר: כי העשיר שילם את הכסף על מנת שישארו, ולא כדי שיבואו לזמן קצר, ולאחר מכן יחזרו לסורם.

כשהובאו דברים אלו לפני מרן ראש הישיבה בעל 'אילת השחר' זצוק"ל, ראשית שיבח מאד את הגביר, שנדבה רוחו להוזיל מכספו לקרב לבבות ישראל לאבינו שבשמים, ובעיקר שיש לו "השגה להבין להוזיל ממון רב על דבר כזה". והוסיף ואמר שלכאורה אברהם אבינו הצילם מעבודה זרה, שזה לא כל כך שייך בזמננו, אך חילול שבת חשוב כעבודה זרה. לגבי עצם הדין תורה אמו, שהרכז לא צריך להשיב את הכסף, כי לו יצויר, שהיו חוזרים לסורן לאחר עשרה דורות, האם היה תובע את הכסף? בוודאי שלא. גם כאן אפילו אחר כמה שבועות, לא צריך להשיב את הכסף, וכלשוננו: "ער האט זיי געראטעוועט, און נאכער זענן זיי אוועק, האט דאס נישט מיט איהם". [הוא הרי הצילם, ומה שעזבו לאחר מכן, אין זה נוגע אליו]. והוסיף, למשל, אם אחד הציל אדם שנטבע בים, ולמחרת חזר ונטבע ומת, האם לא נחשב מה שהצילו בתחילה?!

שלבסוף הלומדים שם התקלקלו רח"ל. תגובת מרן הגרי"ז הייתה: "הרי בזמן שלמדו, הם קראו קריאת שמע, שמרו שבת, למדו תורה, אז בוודאי שיש בזה רווח."

לאור הדברים, היה מקום לטעון גם בשאלתנו, שצודקים דברי הרכז, משתי סיבות: א. שאכן זכה להביא נערים רחוקים למדרשה לזמן מה, ובזמן זה שמרו תורה ומצוות [ברמה מסוימת], והגם שהדבר לא החזיק מעמד זמן רב, מכל מקום כבר למדנו שאף בזה יש רווח ותועלת! ב. הרכז לא התחייב 'לשמור' על הנערים במדרשה, אלא רק לרשמשם למדרשה, והרי עשה את כל המוטל עליו, כידוע זה לא פשוט בכלל לשאוב נער מהרחוב ולרשמו למדרשה.

היה נראה שמדברי רבינו בעל "אילת השחר" זצוק"ל, אין ראייה, כי אמנם קיימת מעלה עצומה בעשיית נפשות, ולו לזמן מועט, אף אם לבסוף יחזרו חלילה לסורן כפי שראינו שמשבחת התורה את אברהם אבינו על כך. כל זה לגבי קבלת שכר בשמים, ובוודאי אדם שישכור רכז להביא נערים, ויחשוב לעשות את המצווה, ולבסוף נאנס לגבי דיני ממונות אין העשיר צריך לשלם לו אפילו פרוטה אחת. יש הבדל בין 'שכר שמים' לבין 'התחייבות ממונית', כי בהתחייבות ממונית, עלינו להתחקות תמיד אחר כוונת המתחייב, וודאי שכוונת העשיר הייתה להתחייב בתשלום גדול כל כך, דווקא עבור הבאת תלמידים שילמדו בדרך קבע במדרשה, לפרק זמן סביר, בו ייחשב הנער כתלמיד ואף שלשון העשיר

בעל 'מפעל התשובה' הגדול ביותר בעולם, היה אברהם אבינו ע"ה שכפי המבואר ברמב"ם קיבץ אליו אלפים ורביבאות ומה קרה לבסוף עם כל הגרים, והלא מצינו שיעקב אבינו ירד למצרים עם שבעים נפש, ולא מצינו שהיו עוד יהודים חוץ מבני יעקב? בפרקי דרבי אליעזר כ' שאותן הגרים שהכניס אברהם אבינו תחת כנפי השכינה, כולם חזרו לסורן. אם בסופו של דבר לא יצא כלום מכל אותם הגרים, למה בכלל מזכירה זאת התורה, והרי כל מעלת אברהם אבינו היה שעשה חסד עם האורחים, ובינתיים לימדם אמונה, ומכל אותם גרים, לא נשאר כלום?

תירץ מרן רבנו ראש הישיבה זצוק"ל ב"אילת השחר" (פרשת לך) שהתורה באה ללמד כאן לימוד השכל גדול, שיהודי שעמל על מצווה, ולבסוף לא יצא מזה כלום, אינו צריך להצטער עמלתי, כי הוא עשה מה שצריך, וכמו שאברהם אבינו עמל כל ימיו להחזיר אנשים תחת כנפי השכינה ולבסוף לא יצא מזה כלום, אף על פי כן אינו צריך להצטער.

אמרו בשם מרן הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל: "אאיד דארף טעהן, נישט אויפטעהן", יהודי צריך לעשות לא לפעול. כלומר אין הקב"ה מבקש מיהודי תוצאות, אלא מעשים, שיעשה מצוות, שיעשה מעשים טובים, גם אם אינו רואה מזה תוצאות, כי זה לא תפקידו.

והוסיף מרן ראש הישיבה זצוק"ל לספר: "שמעתי שבאו למרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל, וסיפרו לו על מוסד שעסק בלימוד לתלמידים 'קשים',

האיר על המזרח

תוך רבבות עמך בית ישראל עולם התורה ובני הישיבות האבלים ודווים אחר מיטתו של מרן רשכבה"ג רבנו ראש הישיבה זצוק"ל, אופפת תחושת היתמות הנוראה את כל קהילות הקודש בארץ ישראל ומחוצה לה. כל קהילה ועדה הרגישו את מרן זצוק"ל כאילו הוא אביהם הפרטי, שכן מלבד משא הדור כולו שהיה מונח על כתפיו הצנומות, הוא נשא על לוח ליבו הקדוש והטהור משאו של כל יחיד וציבור. כל השאלות והספקות היו עולות על שולחנו הטהור ומלשכת הגזית הצנועה הזו התלבנו הדברים ויצאו ההוראות הברורות לרבבות עמך בית ישראל אשר צעדו לאורו. זכינו ובימינו של מרן רבנו זצוק"ל נתגדל ציבור בני התורה הספרדים הצועד תחת הנהגתו ותחת עידודו והוראתו, ובשעה של קורת רוח מרובה שח בהתפעלות: כשעליתי לא"י ניתן היה למנות את אותו ציבור מיוחד כמעט על יד אחת והיום מי יספרם, בלעה"ר.

ביקשנו לשמוע דברים מפיהם של אלו המשרתים בקודש, מרביצי התורה והיראה, שזכו להקים עולה של תורה בשנים האחרונות בקרב בני התורה, לשמוע על החשיבות המיוחדת שרחש ליבו של מלך לציבור ההולך ע"פ הוראותיו והנהגותיו. לא קל לרבותינו ראשי הישיבות שליט"א להתבטא ובפרט בשעת חימום, שעות ספורות לאחר אשכבתיה דרבי וסתימת הגולל, אך לאור החשיבות המיוחדת ולמען יעמדו הדברים לימים רבים ויחזקו עלי גיליון נאותו ראשי הישיבות שליט"א מעתיקי השמועה לפתוח את אשר על ליבם ולבטא במילים ספורות וכאובות את הנמצא בחדרי הלב, ולמסור ל"תד נאמן" את אשר ראו שמעו וקיבלו, ובוודאי יהיה זה לזכות לנשמתו הטהורה.

בראגתו התמידית להנהגת עולם התורה ראה מרן רבנו זצוק"ל חשיבות מיוחדת לדומם ולגל את בני התורה הספרדים. ראשי הישיבות היו סמוכים תדיר על שולחנו. כשעמדה על הפרק הרחבתה של מועצת גדולי התורה חפץ היה מאוד לראות את הגאון הגדול רבי ניסים טולדנו זצוק"ל, ראש ישיבת "שארי יוסף", מכהן כחבר במועצה"ת. מכיוון שהעריך מראש שהוא יסרב, שלח מרן זצוק"ל לקרוא לו וביקש שלא יאמרו לו לשם מה. הגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל, שהיה כולו תורה במסירות

בכתרו של מלך היו יהלומים רבים. כל אחד ואחד וכל קהילה וקהילה, ידע שהם יהלום יחיד אשר בלעדיו אין הכתר שלם | יהלום יקר שובץ בכתרו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל מלוטש בדמותן של קהילות בני התורה הספרדים ציבור חניכי הישיבות | מאז נתייחד הציבור החשוב הזה, הוא עודדו ללא הרף תוך שהוא נכנס לעובי הקורה בכל השאלות והספקות שעמדו על הפרק, החל משאלות כבדות משקל ועד לדברים שנראים היו פעוטים - אך אצלו לא היה חשוב מהם | רבן של כל בני הגלויות

עם הגר"א שלום שליט"א
בחיבת ישיבת אור התורה

כשהרה"ג ר' יצחק זצ"ל סיפר את זה למרן זצוק"ל, התפשטה קורת רוח מרובה על פניו באומרו: "כולם באים ומתעכבים ובגלל בין אדם לחברו אני לא אומר כלום..." גם הגאון רבי גבריאל טולדנו זצוק"ל, ראש ישיבת "אור ברוך", התבטל התבטלות עצומה בפני מרן רבנו זצוק"ל. ידוע ומפורסם מכתבו המיוחד שבו הוא טרח והרגיש שכלל ציבור בני התורה הספרדים כפופים להנהגתו של מרן רבנו זצוק"ל, חתנו הגר"ש ביטאן שליט"א אומר: "זכיתי ללוות אותו לביתו של מרן רבנו זצוק"ל לפני חצי יובל שנים והגאון רבי גבריאל זצוק"ל אמר לו: "אני מקבל עליי את הנהגתו ללא כחל ושרק". בכל השאלות החשובות שעמדו על הפרק בהנהגת הציבור שלח הגאון רבי גבריאל זצוק"ל לקבל את הכרעתו של מרן רבנו זצוק"ל.

השאלה האחרונה שהגאון רבי גבריאל זצוק"ל התעסק בה טרם נפל למשכבו האחרון, הייתה הוראה שקיבל ממרן רבנו זצוק"ל שכמובן טרח ליישמה ולקיימה. בשנת תשנ"ו כשהיה נרמה שמרן רבנו זצוק"ל לא נחה דעתו באיזו דרך מסוימת שהורו בה ראשי הישיבות, טרחו למענו הגאונים הגדולים רבי ניסים זצוק"ל ורבי גבריאל זצוק"ל, כל אחד בנפרד, כשמרן רבנו זצוק"ל מקדיש לכך זמן ניכר מזמנו המדוקדק ומפרט באריכות מדוע חשב אחרת ומדוע אין בליבו כלום.

באחת השבתות התפלל מרן בבית המדרש, הסמוך לביתו, של ציבור חניכי הישיבות הספרדים. לאחר התפילה טרח והביע בפני רבני בית הכנסת את קורת הרוח שהייתה לו מהתפילה הנעימה, מהמנגינה המיוחדת ומקולו הערב של השליח-ציבור. אחד מאנשי הקרובים ביותר אמר לו פעם שנראה לו שעם הציבור הספרדי צריכים לשוחח בצורה אחרת, יותר בחום ובכרות, מרן זצוק"ל כדרכו שתק ולא הגיב. למחרת, כשנכנס אותו מקורב לביתו פנה אליו מרן זצוק"ל בחביבות ושעה ארוכה שאל אותו מה שלומו ואיך הוא מרגיש וכו', ולאחר מכן שאל אותו - האם לזה התכוונת? האם כך נראה לך שצריך לשוחח?

ובאמת, למרן רבנו זצוק"ל הייתה גישה מיוחדת לכל אחד ואחד שבא וחילה את פניו. היה זה מדהים לראות איך הוא מוצא כל פעם את המילה הנכונה והמשפט המדויק שכל אחד צריך לשמוע. גם אנשים רחוקים היה מצליח למצוא מסילות

נפש עצומה, הפציר במרן רבנו זצוק"ל שיפטור אותו מחובה זו, הוא לא הבין כלל מה לו ולהנהגת הדור. מרן רבנו זצוק"ל התעקש ואמר לו: "אם הבעיה זה הזמן של הביטול תורה, אז אני מבקש שתצטרפו ואני מתחייב שרק אם תהיה ישיבה חשובה ביותר אקרא לכם להשתתף". חשוב היה לו למרן זצוק"ל שהגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל ייחשב לחבר המועצה גם אם הוא לא בהכרח יוכל להגיע ולהשתתף בכל הישיבות. בישיבות שהורה מרן זצוק"ל שיש בהם חשיבות מיוחדת הופיע בהם הגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל במלוא הדרו, אך כמעט שלא פצה פיו כל הישיבה ורק ישב בצד השולחן והביט בפניו של מרן רבנו זצוק"ל, באומרו "מי אני שאפתח את פי בפניו".

מרן רבנו זצוק"ל העריך עד מאוד את הגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל ואמר לחתנו שליט"א מספר פעמים, שהוא ראש הישיבה הגדול ביותר שקם לציבור הספרדי. לפני כחצי יובל שנים הדפיסו חוברת שבה הובאו מדברי תורתם של רבותינו ראשי הישיבות. החוברת הייתה מונחת על שולחנו של מרן רבנו זצוק"ל, ולאחר שטרח ועבר על כל הנכתב בה התבטא, שדבריו של הגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל היו הברורים והבהירים ביותר. הוא שאל את חתנו שליט"א, למה חותנו לא מדבר יותר, וחתנו השיב שמכיוון שרבי ניסים זצוק"ל חשובה לו כל מילה וכל משפט שיצא בצורה הטובה והברורה ביותר, אזי כל פעם שצריך לשאת דברים הוא פשוט נהיה "חולה" מכך. השיב לו מיד מרן זצוק"ל בפיקחותו הרבה: "אז אתה מבין למה דבריו הכי ברורים".

בכל חג ומועד היה מקפיד הגאון הגדול רבי ניסים זצוק"ל לחלות את פניו של מרן זצוק"ל, והמחזה היה חוזר על עצמו בכל פעם. רבי ניסים זצוק"ל היה נכנס לחדרו של מרן זצוק"ל, מנשק את ידו בהכנעה ואומר "חג שמח", מבקש את ברכתו של מרן זצוק"ל ומיד יוצא החוצה. נאמנו של מרן, הרב הגאון רבי יצחק לוויןשטיין זצ"ל לא התאפק ואמר לגאון הגדול זצוק"ל: אני כל פעם מתאמץ כ"כ כדי שתוכלו להיכנס לברכת החג ואתם לא מנצלים את זה מספיק. כולם באים, יושבים ומשוחחים עם מרן זצוק"ל ואתם רק מסתפקים בברכת חג!! ענה לו הגאון הגדול זצוק"ל: מי אני שאטיריד אותו בכלל, והוסיף בחיוך: "ובלאו הכי יש לי תפיסה מהירה..."

תלמידו מעל ליוכל שנים הגאון רבי בצלאל פנחסי שליט"א, ראש ישיבת "ברכת אפרים" אומר בכאב: "זכיתי להיות תלמידו עוד מימי הבחורות בישיבה לצעירים ובכל השנים שאח"כ זכינו לקרבתו המיוחדת". כמי שזכה להיות סמוך על שולחנו של מרן רבנו זצוק"ל, בפרט בנושאים רבים הקשורים לפריחתו של עולם התורה הספרדי בשנים האחרונות, ביקשנו לשמוע ולהבין על דרכי ההנהגה בשנים אלו.

"כל בניין הציבור הספרדי בשנים האחרונות היה בזכות ההנהגה המיוחדת של מרן רבנו זצוק"ל. בתחילת שנות ההנהגה שלו הבאנו לשולחנו את מצבם של ציבור חניכי הישיבות הספרדים אשר גדל וגדל ב"ה מחד אך מאידך גיסא חש שאין לו גב ותמיכה. אברכים צעירים שזה עתה נישאו נאלצו לשכור בכספם הדל דירה בשביל לפתוח בית כנסת ובית מדרש. מרן רבנו זצוק"ל כאב את כאבו של הציבור. הוא חזר כל הזמן על המשפט שגם שמענו אותו מיתר ראשי הישיבות 'אתם חייבים לבנות את עצמכם בכל הכוח'.

"הוא עודד ודרבן לפתוח עוד מוסדות ועוד ישיבות והייתה חשובה לו ביותר תחושת השייכות של הציבור שלנו. גם כשעמד על הפרק שילוב של בני התורה במוסדות החינוך, הוא שענינו רואות למרחקים אמר לנו 'הרי בסוף כבר לא יוכלו לשלב את כולם כי הציבור גדל, ולכן כבר כעת תקימו מוסדות, תפתחו תלמודי תורה, תקימו ישיבות ובתי כנסת'. מכאן גם ליווה את ההתפתחות. היום, לאחר שנים ארוכות, בהחלט ניתן לזקוף לזכותו את הקמת ובניין עולם התורה הזה בכל רחבי הארץ, קהילות גדולות וחשובות המפיצות את אור התורה על כל סביבתם.

"לפני ארבע-עשרה שנה עמדה על הפרק שאלת הייצוג של ציבור בני התורה הספרדים במערכות העירוניות. מרן רבנו זצוק"ל ישב על המדוכה והורה והכריע בדיוק כיצד לפעול. הוא פרש את חסותו על בני התורה ולאחר ההצלחה שזכינו לה בברכתו הוא שלח לשאול אותי אם אני שמח ומרוצה מהתוצאה, עד כדי כך היה אכפת וחשוב לו לרומם את קרנם של בני התורה.

"זכורני שביקשתי ממנו להשתתף בשמחת הכנסת ס"ת לבית כנסת חניכי הישיבות באלעד. היה לי קשה מאוד להטריח אותו אבל אמרתי לו שיש כאן קהילה חדשה שהוקמה ובואו של מרן רבנו זצוק"ל תצליח לרומם את ציבור האברכים. הוא הסכים והטריח את עצמו למעמד והייתה כזו תחושה מרוממת והתרגשות אדירה בקהל כשהוא נכנס, כשהציבור הגדול שהיה שם שר לכבודו שעה ארוכה. היה זה עת רצון והעזתי ושאלתי אותו – איך הוא מרגיש למשמע השירה הזו? בעונותיו המרובה הוא ענה לי: 'זכי הם שרים לכבוד? הם שרים בשביל עצמם. הם מקבלים חיזוק מכך, מתווספת להם אהבת תורה. זו המטרה של השירה הזו'. אני זוכר איך התפעלתי כ"כ מהתשובה שלו, איך הוא בכלל לא מסתכל על עצמו, לא חושב בכלל שיכול להיות מצב ששרים לכבודו אלא הכול זה רק לחיזוק ואהבת התורה". מלבד הנהגת הכלל של עולם התורה מרן רבנו זצוק"ל היה אבא פרטי של כל ישיבה וישיבה. הגאון רבי רפאל אלקריף שליט"א, ראש ישיבת "דרך חיים", מדבר בכאב רב על מסירות

לליבם ומקרבם לאביהם שבשמים. משגיח באחת הישיבות החשובות הספרדיות הגיע לביתו עם יהודי שאמנם היה חם למסורת, כרבים מיוצאי צפון אפריקה, אך בחייו האישיים לא הקפיד על שמירת מצוות. היה מדובר שיתרום תרומה לישיבה, והמילים ששמע ממרן רבנו זצוק"ל גרמו לו להכפיל ולשלש את תרומתו ולתרום בניין שלם.

בעקבות הגידול העצום של ציבור בני התורה הספרדים הוראתו הייתה תמיד ברורה וחדה, "הציבור הספרדי חייב לבנות את עצמו". הוא עודד בלי הרף לפתוח עוד ועוד מוסדות לבני התורה כשהוא כמלאך העומד על קודקודם של מנהלי וראשי המוסדות ומייעץ ומורה להם על כל שאלותיהם. כשנפתחו מוסדות התורה הרבים הובאה לשולחנו ההכרעה כיצד לגרום לציבור האברכים לשלוח את ילדיהם דווקא למוסדות אלו, כשמרן זצוק"ל מעורב בכל פרט ופרט.

"הרגשנו כל הזמן שמסתובב בינינו מלאך ולא בן אדם", שח בכאב הגאון רבי אברהם סלים שליט"א, ראש ישיבת "מאור התורה". הוא היה פרוש מכל העולם, ללא שום נגיעות, וזו הגדרה של מלאך כמו שמובא בחובת הלכות והזכרנו את זה הרבה בשיחות בישיבה בתקופה האחרונה. מי שרגליו מוצקות בארץ אבל כל כולו נמצא בעולם אחר ללא שום שייכות לגוף שלו, רק לראות את הפשטות הזו איך שהוא יושב על המיטה הצנועה בחדרו וממנה מייעץ לכל העולם, ומצד שני היה מעורבן בהכל כששום פרט לא נעלם ממנו.

זכינו, ובכל השנים האחרונות כל מה שעשינו בעניינים הפרטיים בענייני הישיבה היה על פי עצתו והדרכתו. הוא היה חכימא דיהודאי, פיקח ברמה שאין שני לו, נכנס לעובי הקורה בכל שאלה ושאלה ומכריע בפשטות בצורה הברורה ביותר. גם כשהיינו צריכים לבחור אנשי צוות לישיבה הוא היה בוחן את הדברים לעומק, מי ראוי ומי מתאים ללמד את צעירי הצאן דעת, וכשהייתה הכרעה את מי לקחת הוא הציע את עצמו שיציע את המשרה באומרו: "הוא צריך היום לבוא אליי ואשוחח אתו כבר".

זכינו שהוא אף ביקר בישיבה מספר פעמים, ובמעמד הנחת אבן הפינה לבניין הישיבה טרח להגיע ונשא דברים זמן ארוך במיוחד. הרגשנו שאנו זוכים אצלו לחביבות מיוחדת, ברוב חכמתו ופיקחותו הוא נזהר שלא לומר או להתבטא בצורה שהוא חשש שאם הדברים יצאו החוצה הם יתפרשו לא בצורה המדויקת ביותר שהוא מעוניין, ולכן גם בשאלות כבדות משקל היו פעמים שהוא נתן לנו להבין את דבריו מבלי שאמר זאת בפירוש. לאחר שיצאנו מחדרו ביררנו עם בני הבית האם באמת כך כוונתו.

מרבוב החביבות שלו לישיבה, היו פונים אלינו לא פעם שאנחנו לא מספיק מנצלים את הקשר אתו בשביל לסייע בענייני תרומות ונדריים. אולי באמת לא ביקשנו הרבה ואולי חששנו להטריח, אבל בפעמים שכן ביקשנו הוא לא היסס וטרח להתקשר ולפעול. גם בענייני הנהגה היה חשוב לו מאוד לראות את ראשי הישיבות שיהיו בקדמת ההנהגה ויישאו בעול הציבור, והיה שולח לבקש שנישאו דברים ככנסים הציבוריים, בשנים האחרונות.

התעקש שרק אם יש מקום להרחיב לכמה מאות. גם כשהכנו את תוכניות ההרחבה הייתה מצוקה כספית והורה לנו בריוק איך להרחיב בכל שנה קומה נוספת.

"הייתה אז מצוקה כספית גדולה אצל התורמים בחו"ל ומדינות באירופה הכבירו את העול והחוקים על הכספים. שאלתי אותי מה לעשות, וענה לי מאין יבוא עזרי' – וברכתו התקיימה במלואה – ה'דינר' שקיימנו באותה תקופה הצליח מעל ומעבר.

"כל פעם שהגיע לישיבה הוא כ"כ נהנה ואף טרח להרגיש זאת. הרגשנו בחוש שאנחנו זוכים לסייעתא דשמיא מיוחדת בזכותו, שהרי הוא זה שייסד את הישיבה והיה כמו אבא שלנו. ראינו שבאמת כל הישיבות שהקים בשנים האחרונות זכו להצלחה מיוחדת, וגם אנחנו זכינו להיות חלק מהס"ד הזה".

המשגיח באחת הישיבות הגדולות מספר גם על דאגתו המיוחדת של מרן רבנו זצוק"ל להקמת עוד ועוד מוסדות לבני התורה, שבעצם הוא היה הרוחף, המעורר והמכריע בכל השאלות עד הקטנות ביותר.

כל ראשי הישיבות שהיו סמוכים על שולחנו מעידים על הזהירות הגדולה והמיוחדת שלו כיצד יצאו הדברים בשמו, וכאשר חשש שדבריו לא יובנו העדיף לשתוק ולא לומר. גם כאשר נרמה היה שהוא סובל משתיקה זו הוא גרס שהיא עדיפה עשרת מונים מהאפשרות שדבריו יצאו בצורה לא מובנת.

בשעת חימום כאשר הלב מתקשה לעכל את העובדה העצובה והמצערת שמרן רשכבה"ג רבנו ראש הישיבה זצוק"ל כבר לא אתנו, אין מי שיורה דעה ויבין שמועה, ועולם התורה ובני הישיבות הם כספינה המיטלטלת בלב ים, ננסה לאחוז בקרונות המזבח, בקצות דרכיו והנהגתו, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה. ובמהרה בימינו נזכה להבטחת הנביא, ובלע המוות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר, ונשמתו הטהורה תהיה צרורה בצרור החיים עד אשר יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו.

הנפש המיוחדת למען הישיבות בתקנות המיוחדות שתיקן ובהוראות הברורות על כל צעד ושעל. "לפעמים כשהיה צורך וחשבנו להוציא בחור מהישיבה, כשהיינו באים לשאול הוא היה בוחן את הדברים לעומקם מכל הצדדים. הרגשנו שהוא אפילו מכביר עלינו בכך, אבל הוא הרגיש שוב ושוב שיש כאן סכנת נפשות אמיתית וצריך לבחון את הדברים עד הסוף.

"זכינו שהגיע לישיבה כמה פעמים. דבריו בפני התלמידים היו עם כזו מתיקות וענווה שהיו מצליחים להשפיע על כולם. כשהגיע לישיבה לא רצינו להטריח אותו שיעלה שלוש קומות לאולם בית המדרש אבל בשבילו זה כלל לא היה שיקול, ובגילו המופלג טיפס ועלה לבניין הישיבה וחיוק אותנו.

"הייתה לו שימת לב ואכפתיות מיוחדת בכל פרט ופרט, כשהוא היה נושא דברים בכינוסים הרבים של רבני 'קופת העיר' וכדרכו דיבר ביידיש, המקורבים אליו היו אומרים לו בשקט ש'הרב אלקריף נמצא'. מיד הוא היה עובר לדבר בעברית, אפילו שהייתי רק אחד מבין רבים, כ"כ היה חשוב לו הכבוד האישי של כל אחד, ושיצליח להבין את דבריו.

"הגיע בחור גר צדק להתקבל לישיבה וחששנו מלקבלו. נכנסנו ושאלנו. הוא בכלל לא הבין מה השאלה 'הרי כתוב ואהבתם את הגר'. שאלנו, אולי זה ישפיע במשהו על הבחורים או הישיבה, והוא חזר ואמר 'אהבתם את הגר. אין ממה לחשוש'. ואכן, הבחור למד בישיבה והתעלה בה מאוד".

"הייתי אברך בכולל פוניבז', כשיום אחד קורא לי מרן רבנו זצוק"ל ומורה לי לפתוח ישיבה, אומר הגאון רבי שלום ביטאן שליט"א, ראש ישיבת 'דעת חיים'. יש ציבור ספרדי שגדל וצריך להקים ישיבה. בעצם הוא יזם את הקמת הישיבה, הוא רצה שתהיה ישיבה מצוינת לספרדים. כנס היסוד של הישיבה היה אצלו בבית והמחזורים הראשונים הגיעו לביתו לקבל את ברכתו.

"גם בהמשך הוא ליווה את הישיבה בכל צעד. היינו באים אליו על כל שאלה כשהוא מקדיש עבורנו בכל פעם יותר

משעה, מברך, שואל ומכריע. גם בחירת הצוות של הישיבה היה על פי הוראות כשהוא בורר בעצמו ומכריע מי יהיו מגידי השיעורים, שהם כולם תלמידיו. בשעתו הייתה לנו הצעה לרכוש בניין לישיבה כשישיבה נוספת גם רצתה לרכוש את אותו בניין, והכריע עבור הישיבה השנייה. שאלתי אותו 'מה אתנו?' וענה לי: 'אל תדאג, לכם יש בניין בירושלים'. לא הכנתי כלום, אבל אחרי תקופה קצרה אותו תורם הגיע ורכש עבורנו את הבניין בירושלים.

"גם כשרכשנו את הבניין הוא לא הסכים מיד שנקנה אותו. הוא שאל כמה מקומות יש בהיכל בית המדרש. 'אתם צריכים מקום לכמה מאות בחורים' פסק. אמרתי לו, אבל יש היום רק מאה ושלושים בחורים בישיבה, אבל הוא

עם הגר"ש ביטאן שליט"א בדיון ישיבת דעת חיים

ואותנו השאיר לאנחות

הרב גרשון טברסקי

מי יעמוד בסוד קדושים ועדה / הצצה לתוך ד' אמות ש

יראת שמי יראת חט

האברך הצעיר לנסות לנוס על נפשו אל עמקי חביון עזו, אך הגילוי כבר נותר צוואה לתלמידי מרן ה"חזון איש" במידת הכבוד המופלג וההתבטלות למרן ראש הישיבה זצוק"ל.

הרה"ג רבי איסר שוב שליט"א מנאמני ביתו ומקורביו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל אשר יצק מים עלי ידיו, מעלה כאן טפח מאותן הנהגות פלא.

וזאת למודעי, שלא כל אחד יכול לנסות לחקות את ההנהגות האלו שכן רק מי שזיכך גופו עד שנעשה ממש חטיבה אחת של שעבוד לעבודת השם יתברך יכול לעלות בהר ד' ולהתייבב במקום קדשו, וכל קפיצה של דרגות עלולה להביא שיצא שכרו בהפסדו חס וחלילה.

ולמו הטמיר של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, נועד מלכתחילה להישמר מאחורי מנעול וברית, שום הנהגה לא נועדה שעין כלשהי תשזפנה. להיפך היא הוסתרה הסתרה שבתוך הסתרה. קרוב לוודאי שאם העת האחרונה לא הייתה נותנת דריסת רגל לבני הבית, נאמניו ומשמשים בקודש פנימה, לא היינו יודעים לעולם על אותן הנהגות של סלסול ורקדוק הלכה על כל צעד ושעל. ניתן להבין על נקל שעל כל אותן הנהגות שנודעו היו עוד רבות שכמותן שנותרו עמוק מעבר לחומות ההסתרה.

לכל אורך השנים נהג בהם מרן זצוק"ל מתוך שאיפה להסתתר, כפי שטבע בצוואה שהלכה והחמירה בציפורן קולמוסו לאורך השנים, במעין תהליך נגדי שכלל שמדרגות העלייה עלו והשתרגו כלפי מעלה כך עומק ההסתרה הלך וגבר. בני הבית ומקורביו מצאו עצמם מיטלטלים בין פסגות רמות של הנהגה של שרפי מעלה לבין מידת השתוות שתעתעה בחושיהם ואפשרה להם להרוס לעלות בהר ואף לנגוע בקצהו.

עולם זה של פרישות הלכתית דרשה כיבוש מוחלט של כל החושים וכניעה לשולחן ערוך, היא לא יכולה הייתה בשום אופן להיות קניין זמני. אין זה אלא סולם שהוצב אי שם לפני קרוב לתשעים ויותר, של עלייה בלתי פוסקת, של שבירה מוחלטת של המידות הטבעיות, של תכונות אנוש. אין זה פלא שעינו הבוחנת של מרן ה"חזון איש" זצוק"ל גילתה את הסוד המבעבע בעומק המעיין, וזו הייתה סיבה עבור

ל דקדוקי הלכה מופלגים

גילויים מעולמו הטמיר של מרן ראש הישיבה זצוק"ל בסלסול ודקדוק הלכה מתוך שיחת זיכרונות עם מקורבו ונאמן ביתו הגאון רבי איסר שוב שליט"א שמעלה טפח מזהירותו המופלגת ויראת החטא שלו | על טיפולי שיניים ללא הרדמה, על חלב העיזים שלא היה בתפריט, על החשש מגילוי אפילו לרגע קל, על הגרב שהוסרה באמצע הרחוב והחשכה שגרמה להעברת המנין | שורת הדין

מקורביו הרי כבר נודע שאין בו חשש יין וחמץ, השיב להם מרן זצוק"ל 'אבל עשרת ימי תשובה עתה וייסורים הם טובים לכפרה'...

'לא לאכול מדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים כלל'

מרן זיע"א הייתה סעודתו כשמונים גרם של פירורי לחם בלבד שהיו מבושלים היטב כדי שיאבד מהם 'צורתא דנהמא' ודינם יהא בברכת מזונות. פעם כשנחלש הפצירו בו שיוסיפו עוד עשרים גרם פירורי לחם, הלין 'מען שטאפט מיר ווי א גענז' - 'מאביסים אותי כמו אווז מפוטם'...

הזיר עצמו ממאכלים רבים בסלסולי הלכה של חומרות, והיה מרגלא בפומיה בשם מורו הגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצוק"ל הדיין של בריסק בשם הרא"ש ש'המורה הלכה יקל לאחרים ויחמיר לעצמו'. ומרן זיע"א נהג שכל מאכל שיש בו מחלוקת הפוסקים לעניין הברכה גם אם הוכרע כדעת המיקל הוא חשש ולא אכל ממנו בשום אופן.

החלב שלא היה בתפריט...

בעת שסבל קשות מ'אפטות' - פצעי הפה והחייך, המליצו לו לשתות חלב עיזים. שניים ממקורביו התאמצו להשיג יוגורט מיוחד שעשוי מחלב עיזים כשר למהדרין ובהכשר מסוים בלבד כדרישתו, לאחר שעלה בידם, הביאו למרן זיע"א, הוא הודה להם נטל את החלב עיזים בידו. מיותר לומר שלא היה זה 'מעדן' משופר בלשון המעטה, והנה עודו אווזו את חלב התרופה, בטרם

טיפול שיניים ללא הרדמה

במשך עשרות שנים בעת שנדרש מרן זצוק"ל לטיפול שיניים דרש שיעשו זאת ללא הרדמה, היות שחשש שהסם המרדים מכיל אלכוהול שמופק מענבים ויש בכך חשש יין נסך וכן כטבעו של אלכוהול העשוי גם מחיטה, חשש מחמץ שעבר עליו הפסח. מיותר לומר אילו כאבים כרוכים בטיפול שורש ללא סם המרדים. רק בשנים האחרונות כאשר הרב חנניה צ'ולק שליט"א אמר לו על סמך בירור שהאלכוהול מופק מתירס, הסכים מרן זצוק"ל לטיפול שיניים עם הרדמה. אירע שנדרש לטיפול שיניים בעשרת ימי תשובה, שוב סירב מרן זצוק"ל להרדמה. שאלוהו

ה'עבודה' של נטילת ידיים

אופן נטילת ידיים אצלו הייתה עבודה ממש. תחילה היה מרטיב מעט את הידיים כדי שמי הנטילה יזובו על כל היר, אחר כך היה מנגב את הידיים, נוטל יד אחת שתי פעמים, מנענע את היר ומגביה אותה כדי שהמים לא יחזרו, מניח מגבת על היר תופס את הספל עם המגבת מעביר ליד השנייה ונוטלה בסדר הראשון. כך בכל נטילה ונטילה כל ימיו.

חשש בגדר שותה 'לצמאו'

מרן זצוק"ל היה חושש למה שאמרו שהשותה מים לצמאו מברך ואם לאו אינו מברך, ולא היה ברור לו מהו הגדר של 'לצמאו' לכן לא רצה לעולם לברך על משקה, (בפרט בשנים במאחרות שלא חש בצמא כלל) ורצה לפטור את המשקה במאכל אחר. על סוכר לא רצה לברך היות שיש בסוכר מחלוקת מה ברכתו האם דווקא בסוכר הנעשה מקנה סוכר או גם בהפקה מסלק, לכן היה מטביל את הקצה השני של הכפית בדבש (ועליה הייתה עולה כמות מינימלית של דבש), היה מברך שהכול טועם ושותה מיד את המשקה ופוטור עצמו בברכה על הדבש גם את המים.

רק בשבת קודש בסעודה לא היה רוצה לברך על הדבש שכן חשש שמא הוא מהדברים הבאים מחמת הסעודה, ואם היה רוצה לשתות היה סומך על הנפסק שהסוכר ברכתו שהכל. מרן זצוק"ל היה מסתפק האם מה שאמרו שיעור עיכול הוא גם במשקה או רק באוכלין, ולכן היה מקפיד מיד שסיים לשתות לברך ברכת בורא נפשות. לפעמים היה יושב בשולחן עם אחרים וכיוון ששתה ביקש סליחה ובירך מיד ברכה אחרונה.

מאה ברכות בכל יום

היה מקפיד מאד לחשב את המאה ברכות בכל יום, במיוחד היה בא חשבון בשבת קודש שכידוע חסרות בו ברכות של שמונה עשרה. היה אוכל בסדר כזה שלא יפטור את השני כדי להרבות בברכות. כך היה למשל מברך על כוס תה, לוגם, ומשאיר את הכוס מכוסה, הולך לתפילת מנחה ושב ומברך על התה ולוגם. כך כמה וכמה פעמים עם הפסקות של ביניים. כך נהג גם עם תפוח שחתכו לכמה חלקים ובכל פעם היה מברך ואוכל מעט, מפסיק לזמן מה ושוב מברך ואוכל מעט עד שהיה משלים את כל המאה ברכות.

ביום הכיפורים הייתה הבעיה קשה יותר שכן כל ברכות האכילה חסרות. והנה מרן גאב"ד בריסק זיע"א היה נוהג בכל שבת לקבל עליית מפטיר כדי להשלים את המאה ברכות, אבל ביום הכיפורים היה עולה לעלייה רגילה היות שסבר כלשון הרמב"ם שמאה ברכות בדווקא ואם בין כך לא יכול להגיע למאה אין עניין מיוחד להוסיף בברכות. אמנם מרן ראש הישיבה זיע"א דייק בדברי הטור שהמכוון הוא להוסיף בברכות ולא דווקא מאה ולכן היה מבקש לעלות גם למפטיר בשחרית וגם למפטיר במנחה כדי להוסיף בברכות ככל הניתן.

הגרב נשארה ברשות הרבים

ביום הכפורים היה הולך רק בגרביים, שנה אחת בעת שחזר מהתפילה בישיבת 'גאון יעקב' הרגיש שהרגל דרכה על רטיבות של מי מזגן, מיד עמד על מקומו שלף את הגרב באחת והשליכו, מחשש לסוחט. הוא חשב להמשיך ללכת לביתו יחף, אבל בסיעתא דשמיא אחד מבני הישיבה שליווהו לבש שני גרביים זה על זה כדי להקל על ההליכה, מיד הוציא גרב והציע למרן זצוק"ל. הוא גרב את הגרב והמשיך לביתו, ומיד בבואו פשט את הגרב והחזירו לבחור.

בירך, הרהר לרגע קט, הניח בחזרה את הכוס על השולחן כשהוא אומר: 'ניין, איך וועל נישט טרינקען' - 'לא, אני לא אשתה'. הוא פנה אל אותם שניים ואמר להם: 'אני מבקש ממכם מחילה על הטרחה שלכם, אבל אבקש שתבינו אותי. מעולם לא הוספתי שום מאכל נוסף מעבר לכמה מאכלים שהורגלתי בהם. כמעט מילדותי לא אכלתי עוגה ושאר מגדנות ומיני 'מזונות'. אם עד גיל הזה לא הזדקקתי להוסיף שום מאכל נוסף, אינני רוצה דווקא עכשיו להוסיף. אני מקווה שהפעמים בפה יעברו גם ללא זה, הנני מודה לכם מאד על הטרחה שלכם, אבל תבינו אותי'...

החשש מגילוי אפילו לרגע קל

מרן זיע"א היה חושש מאד מדין גילוי באוכלים ומשקים, ואף על פי שבשולחן ערוך נפסק שבזמננו אין לחוש לכך אבל היות שהגר"א היה חושש מכך, נהג מרן זיע"א בחומרה יתרה. אם הוכנה כוס תה ויצאו מהחדר שוב לא הייתה לו תקנה אלא שפיכה. פעם נודע לו שבתהליך ייצור הדבש מניחים אותו מגולה במשך לילה כדי להפריד בין הפסולת של חלת הדבש לדבש עצמו. כששמע, אמר שיחדל מלאכול דבש. בני ביתו באו בדברים עם מכוורות שונות ובמכוורת פויכטינגר נראות לייצר כמות מסוימת ללא גילוי הדבש. מאז היו בני הבית חולקים תור כדי להשגיח על תהליך ייצור הדבש, פעמים במשך יום שלם ופעמים חצי יום. קופסאות הדבש בבית היו תחת התווית של 'השגחת הנכד הרה"ג רבי נח נ"י'. ולשם מה היה נצרך דבש בבית? על כך בקטע דלהלן.

צונעמן, איך האב פארגעסן עפעס נישט צונעמען. במשחך תיבות אלו אמר לי 'לא שכחתי משהו לקחת אלא שכחתי לא לקחת משהו', הוא חזר הוריד את הכיפה ויצא רק עם הכובע. פעם בעת שנסעו בטיסה במוצאי שבת, עלה למטוס ללא הכיפה כי הותיר אותה בבית, כך שהיה צריך להישאר עם הכובע כל הטיסה. הייתה סייעתא דשמיא ולאחר הנוסעים הייתה כיפה נוספת, הוא נתן אותה למרן זצוק"ל והייתה זה הפעם היחידה שחבש כיפת קטיפה. היה יושב רוב הזמן עם הכובע, כנראה הסיבה לכך משום יראת שמים. בעת שבירך ברכת המזון היה מקפיד תמיד להיות בחליפה וכובע.

קביעת זמן עטיפת הטלית

מרן זיע"א היה אומר שבדרך ומצא שזמן עטיפת הטלית - משיכיר את חברו בריחוק ד' אמות, הוא ארבעים וחמש דקות קודם הנץ, וכך הורה לבתי הכנסת ב'קריית ספר'. לימים אמרו לו שמרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל נוהג בעטיפת הטלית חצי שעה קודם הנץ, מרן זיע"א לא נטה לקבל ושלח לשאול את מרן הגרי"ש זצוק"ל. הוא השיב שאמנם הוא נוהג להחמיר חצי שעה אבל לאחרים, אפילו בניו, הוא מניח לעטוף כבר בארבעים וחמש. כיוון שמרן ראש הישיבה זצוק"ל שמע כך, היה מחמיר על עצמו להמתין עד חצי שעה. הדבר הביא לכך שבשבת לא היה יכול להתעטף קודם שיתחילו פסוקי דזמרה והיה מתעטף בין ישתבח ליוצר אור.

מוצאי שבת ויום הכיפורים

- שתי שעות זמניות

מרן זיע"א היה מקפיד לצאת מן השבת רק לאחר שתי שעות זמניות לאחר השקיעה. כך גם במוצאי יום הכיפורים לא היה טועם עד שיעברו שתי שעות זמניות. במשך שנים רבות היה משמיע בהיכל ישיבת 'גאון יעקב' שיחת מוסר לאחר סעודה שלישית, והיות שבני הישיבה כבר יצאו משבת לחול היה מטמינים טייפ להקליט את השיחה. בעת שמרן זצוק"ל היה אומר את השיחה היה חושך באולם. שבת אחת, מרן זצוק"ל הפסיק פתאום באמצע השיחה, עברו כמה דקות ולא אמר מילה, מבעד לחושך גם הבחינו שלא נע ולא זע. הציבור נבהל, מאן דהו הלך והדליק את האור, ומרן זצוק"ל החווה לבחור על טייפ שהיה חבוי בסטנדר. המנגנון אז היה שבעת ההקלטה היה נדלקת נורה אדומה, מרן זצוק"ל הבחין בחשיכה שכשהוא מדבר נדלקת נורה, ומיד הפסיק שהרי הוא עדיין לא הוציא את השבת, וגם לא רצה לזוז שמא הקול ידליק את הנורה. רק כשהדליקו את האור יכול היה להצביע על הטייפ. לגופו של דבר הורה שמותר לשמוע את ההקלטה היות שהמפעיל כבר הוציא את השבת והמדבר לא ידע מההקלטה ממילא אין כאן איסור של מעשה שבת. מה שאין כן אלו שמניחים טייפ שיקליט בימים נוראים, אמר שאסור לשמוע את זה שכן אלו שהניחו גם מצווים בשביתה בעת ההדלקה ממילא זה נחשב סוג של מעשה שבת.

המשך בעמוד 63

למה נוסד המניין בביתו?

במשך תקופה ארוכה היה מרן זצוק"ל מתפלל בשבתות בבית הכנסת 'איצקוביץ' כוותיקין, לפתע הפסיק והחל להתפלל בביתו ומיד התקבץ שם מניין קבוע. הוא הסביר את הסיבה לכך שהפסיק להתפלל בבית הכנסת, היות שהוא מקפיד מאד שלא להשתמש בחשמל של חברת החשמל בשבת. מרן ה"חזון איש" המשיל לו פעם שהמשתמש בחשמל הוא כמי שיושב ואוכל סעודת שבת ויהודי אחד עומד ומדליק לו גפרור אחר גפרור כדי שיוכל לאכול... ואכן בביתו לא השתמש בחשמל כלל, עתה - אמר היות שהראייה שלי נחלשה, וכדי שלא אפול בפחתים ובורות בדרך ובחץ עדיין חשוך, עליי להסתמך על תאורת הרחוב שהיא מהמאור של חברת החשמל, על כן הפסיק ללכת לבית הכנסת וכך התגבש המניין בביתו.

ד' אמות אחר האכילה

על אף שאכילתו הייתה מועטת ביותר, היה מקפיד מאד על מה שאמר שמואל שמי שאינו הולך ד' אמות לאחר האכילה אין לו רפואה. פעמים היה ממש קופץ ממיטתו ואומר ששכח לילך ד' אמות, היה קם פוסע וחוזר למיטתו. גם בעת זקנותו ממש היה נשען על מלווי ופוסע ארבע אמות ורק אחר כך הולך לשכב. זה היה חלק מהמציאות בביתו.

הטיסה שחושבה לפי ברכת כוהנים

כאשר התקיימו מסעות החיזוק לחוץ לארץ, היה מתנה את בואו לכל מקום רק אם יהיה שם מניין ספרדי שנוהג בברכת כוהנים בכל יום, שכן כידוע מנהג אשכנזי בחו"ל שלא לעלות לדוכן רק בימים טובים. ואכן בכל מקום שהגיעו בכל קצוות תבל דאגו שיהא שני מניינים סמוכים ומרן זצוק"ל היה נכנס לשמוע ברכת כוהנים במניין הספרדי.

מרן זיע"א מאד לא היה נוחא ליה שמקיימים מניין תפילה במטוס, ולכן היה מתנה שיתאמצו לקיים את התפילה בתחנות ביניים של הטיסה. פעם אירע שהתפללו במטוס, והשאלה הייתה איך לנהוג בברכת כוהנים שהרי אין במטוס דין של 'מנהג המקום' והיות שדעת הגר"א לברך בכל יום גם בחוץ לארץ היה מסתבר שאפשר יהיה לברך ברכת כוהנים במטוס גם אם הוא המריא או נחת בחו"ל, אבל מרן זיע"א אמר שהיות שהכהן שהצטרף לטיסה הוא בן חו"ל שלא יעלה לדוכן.

קפידא נוספת הייתה למרן זיע"א בעת שקבעו את הנסיעה בימות החורף שלא להגיע למצב שבו בארץ ישראל כבר החלו לבקש טל ומטר ובחץ לארץ עדיין לא, היות שהוא יבוא לידי ספק כיצד להזכיר בתפילה.

הפעם היחידה שחבש כיפת קטיפה

מרן זיע"א היה חושש לדעה שאסור לצאת בשבת עם שני כיסויים, לכן בצאתו היה משאיר את הכיפה בבית וחובש רק את הכובע וכשחזר היה מהפך. פעם בשבת יצא מן הבית ופתאום נעצר במדרגות, חשבתי ששכח דבר מה והצעתי שאחזור להביא, הוא השיב לי 'איך האב נישט פארגעסן עפעס

ואותנו השאיר לאנחות

שמואל בראון

"מרגלא בפומיה דרבינו זצוק"ל: "המנוצח הוא המנצח

מסכת מידות

**"הקב"ה חפץ יותר במצוות
שיעשה בהם גם רצון הבריות"**

היה רגיל רבינו זצוק"ל בכל הזדמנויות והזדמנויות לצטט את לשון המשנה במסכת פאה אותה אומרים כל יום: "ותלמוד תורה כנגד כולם", כשהוא מרחיב ומגדיל בגודל חיוב תלמוד

סכת שלמה של חיים, ומסכת שלמה של קניינים בעמל וביגיעה, יחד עם התעמקות וחידושים, יסד מרן רשכבה"ג זצוק"ל בכל הנוגע לחלק של בין אדם לחברו. אמנם לא ייחדו לנו חז"ל על חלק זה של התורה מסכתות מיוחדות, אך עניינים אלו מלאים ושזורים בכל חלק מחלקי התורה.

במסכת זו הגה והעמיק עד אין חקר, יחד עם כל עמקות התורה המופלאה והגדירה המיוחדת לו, והעמיד אותה לדור באור יקרות, לומר זוהי הדרך לכו בה. לא אחת יצא במאמרים מיוחדים ובאגרות לציבור בחיזוק ענייני בין אדם לחברו, עליהם הטיל דגש מיוחד לחתור לשלמות ולהיזהר בהלכותיה, פרטיה ודקדוקיה עד קצה הגבול.

והיה רבינו הגדול בעצמו נאה דורש ונאה מקיים, בהוותו דוגמה לדור שלם, בבחינת כזה ראה וקדש, עד היכן צריך אדם להשלים את עצמו בענייני בין אדם לחברו כחד משרפי מעלה, להרגיש את צרכי השני, ולא לגרום לו שום צער ופגיעה. הוראותיו לרבים וליחידים בנושא זה, היו תביעה לשלמות עד בלי די, בכל הנוגע לחלק זה של התורה.

מסכת זו, לא ניתנת לפריסה ביריעה אחת, שכן מסכת חיים של מעל מאה שנה של יגיעה ועמל בלתי פוסקים במסכת מיוחדת זו של בין אדם לחברו, שבאה לאחר וביחד עם לימוד כל מסכתות הש"ס וענייניהן בעומק העיון, אינה ניתנת לסיכום ביריעה ארוכה ככל שתהיה.

אולם כל זה אינו פוטר אותנו מלהציץ לאותה מסכת רחבה מיני ים, שבה חידש והרחיב והעמיק רבינו נתיבות אורה, והעמידה על מקומה הראוי לה, בהיותה בגדר מת מצווה שאין רבים דורשים לה, והפך אותה בדורנו לנחלת הכלל כולו, ביסודות מוצקים ואיתנים החוזרים ונשנים בכל אתר ואתר בשמו של רבינו הגדול זצוק"ל.

רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל הדגיש תדיר כי בסיני ניתנו שני לוחות. הדברות שעל הלוח השני נחרטו כלאווים של "בין אדם לחברו" | עבורו הייתה זו אחת מאבני המסד של משנתו והוא עמל להטמיע את הזהירות במצוות שבין אדם לחברו אותה ראה כמהות של בני התורה, לא כ"צדקות" | היסודות, הלכות, הליכות, עובדות מסמרות שיער, במסכת חיים בסוגיות העמוקות של "בין אדם לחברו" | הרב הדומה למלאך

א) על עוון בית עלי שאינו מתכפר בזבח ומנחה, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, ואמרו שם שרבא שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואב"י שעסק גם בתורה וגם בגמילות חסדים חי שישים שנה. והקשה, הרי בזמן שאב"י עסק בגמילות חסדים, רבא למד ועסק בתורה שהיא כנגד כולם, והיא חשובה יותר מגמילות חסדים, ומה איפוא הטענה על רבא?

ביאר זאת מרן בדרך משל. מה יותר מזין, בשר או מים? ודאי שבשר, אך ללא מים לא ניתן לבשל כלל את הבשר, בלא מים אין שום שימוש בבשר. כך הוא גם בזה, ודאי תורה חשובה יותר מגמילות חסדים, אבל כדי לקיים מצוות לימוד תורה כראוי, צריכים לעסוק גם בגמילות חסדים. גמילות חסדים זהו המים שבו מבשלים את הבשר ואפשר להיות נזונים בו.

הוא היה אומר וחוזר ואומר, כי החסד הכי גדול שבו יכול כל אחד לעסוק, ובפרט בני ישיבות, הוא החסד הרוחני, לכל אדם הנמצא בתוך צבור יש אפשרות להציל הצלה רוחנית, ובפרט אצל בחורים אם יש מי שיכול לעזור לחבירו ברוחניות זה יכול להיות הצלה לכל החיים, ועל חסד כזה אפשר לזכות לדורי דורות, ועל זה מתאים הנאמר ברא"ש שהקב"ה חפץ שיעשו מצוות שיש בהם גם רצון הבריות.

(ימלא פי תהלתך תורה עמ' שט, ועוד)

על דברים אלו היה מרבה לחזור בשיחות בפתחת זמן אלול בהיכל הישיבה, כשהיה מדרבן ומעודד את הבחורים המבוגרים לקרב את הבחורים הצעירים הבאים בשערי הישיבה, ובד בכר היה מעוררם אף לנהוג כבוד בעובדי הישיבה ולא לצערם.

"רוב הצרות על עניינים שבין אדם לחברו"

באחת משיחותיו בהיכל הישיבה הקדושה (י"ב בחשוון תשס"ד) אמר רבינו מרן זצוק"ל בפתח השיחה: "כולם יודעים שיש בתורה חלק של בין אדם למקום וחלק של בין אדם לחברו, ובגמרא בשבת (לא, א) מובא על נכרי אחד שרצה להתגייר כשעומד על רגל אחת, והלל אמר לו "דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור". הרי אמר לו דברים של בין אדם לחברו ולא דברים של בין אדם למקום וכגון שמירת שבת וכדו', ויתכן כיון שחלק זה קשה יותר לקיים..."

בהמשך הוסיף מרן זצוק"ל דברים נוראים ומחרידים בנושא זה, וכך היו דבריו: "רואים גם במציאות מעשים בכל יום, שאדם המצער אנשים נענש יותר מאשר העובר עבירות של

תורה אשר חיובה ושכרה של כל מילה ומילה בה הוא נצח נצחים אשר כל חפצך חפצי שמים לא ישוו לה. אך יחד עם זאת היה מרבה גם להביא את לשון הרא"ש על אותה משנה עצמה, הכותב "כי הקדוש ברוך הוא חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצוות שבין אדם לקונו". והיה מרן זצוק"ל אומר, כי מי שבענייני בין אדם לחברו בסדר, יש סיכויים גדולים שגם בבין אדם למקום יהיה בסדר, כי הרי חז"ל אומרים שכל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, ויוצא שגם אדם שרוח הבריות נוחה הימנו דהיינו שהוא מתוקן בענייני בין אדם לחברו בוודאי יבוא לידי כך שרוח המקום תהיה נוחה הימנו בעבודת ד' אמיתית. כי כל זמן שאדם הוא עם מדות רעות, אינו יכול להיות עובד ד' אמיתי, והמפתח ללב טהור הוא להתחיל בבין אדם לחברו. באחת משיחותיו עמד מרן זצוק"ל על האמור בגמרא ר"ה (יח,

עם ב"ק האדמו"ר מגור שליט"א

לא תמיד אפשר לתקן

מעשה נורא התרחש בשנת תשע"ו, כאשר בא אדם לבקש עצה כדת מה לעשות על מצוקה גדולה שהיה שרוי בה, ובמבוכתו עמד בחוץ וביקש מת"ח מופלג ממודעי מרן זצוק"ל, שיציג את הנושא לפני רבינו הגדול זצוק"ל. וכך הייתה השאלה, כיוון שבביתו ישנם כמה ילדים שהגיעו לפרקם ואינם מוצאים את זיווגם, ופשפש במעשיו ועלה כי הייתה בשכנותם אלמנה אחת שהתנגדה לבנייה והרחבה שהם עשו והדבר היווה לה הפרעה, והם בנו וציערו אותה ומאז כבר הסתלקה לבית עולמה. כעת הם שואלים אם עליהם לעלות לקברה ולבקש מחילה בפיוס כדון, ובאם הדבר יוכל להועיל להם להסיר את הצרה מעליהם.

רבינו זצוק"ל שמע את השאלה והחל להיאנח בקול גדול "אוי וויי, צער של אלמנה, ד' ירחם", כשהוא חוזר על זה מספר פעמים. כשחזר הת"ח שהציג את השאלה ושאל מה לומר להם לעשות למעשה, חזר שוב מרן זצוק"ל, שלצער אלמנה זה אש אוכלת ולא תמיד אפשר לתקן. אותו ת"ח יצא משם חיוור כסיד, בלא יכולת לענות לשואל את התשובה המרה.

בהזדמנות אחרת ניגש בחור לשאול את מרן זצוק"ל, היות וביטל פגישה עם המדוברת שעתיים לפני מועד הפגישה, בגלל שלא הסכימו הצדדים על כסף, האם יש לחשוש לקפידא. מרן זצוק"ל ענה, מסתמא יש קפידא, וצריך לראות לפייסם, והוסיף משפט מצמרר: "בתקווה שזה יעזור..."

וכבר הסתפק מרן זצוק"ל וחקר והעלה זאת ב"אילת השחר" על התורה, על שאמרו חז"ל בירושלמי דמאי שרבי פנחס בן יאיר אמר בעת שעבר את נהר גינאי, שכל מי שידרע שלא פגע ביהודי מעולם יוכל לעבור, וכיוצא בדבר במה שאמר מרן החזון איש זצוק"ל שתפקידו של אדם הוא לעבור את העולם בלא לפגוע בזולתו, אם כן הוא גם במי שנכשל פעם בדבר זה, ועשה על כך תשובה כראוי בפיוס כדון, האם נחשב לו כמי שלא פגע מעולם, והסיק שלמרות שעשה תשובה, יש דברים שאפילו אחרי שעשו תשובה לא חוזרים לדרגה שהיו לפני החטא... נורא הוא למתבונן.

בין אדם למקום, רואים אנשים שהקפידו על איזה דבר ואח"כ אותו אדם סבל מאוד, ובדברים של בין אדם למקום לא רואים כל כך, רואים שאנשים נענשים מאוד ע"י קפידא של אנשים אחרים שציערום, ובדברים של בין אדם למקום לא רואים את זה כ"כ, ואע"פ שהקב"ה לא סולח סתם, וכמו שאמרו חז"ל בבב"ק (נ, א) כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותר חייו, אבל יש קפידא גדולה אם מצער אנשים. לפני שהמשיך רבינו במשאו, הקדים ואמר עוד שורה אחת שמתמצת את כל משנתו בנושא בבהירות: ואע"פ שבוודאי צריך לדבר על תורה ותפילה, וכל אחד יודע שבלי לימוד תורה לא מתחיל כלום, אבל נראה בעת בחלק הנוגע לבין אדם לחברו.

רבינו הגדול זצוק"ל התבטא לא אחת, כי "אנשים עושים צרות לעצמם, הן במחלוקת וכדומה, וכן מה שפוגעים אחד בשני, ועל ידי זה נענשים". בהזדמנות אחרת אמר ברורות: "אני חושב שרוב הצרות באות על עניינים שבין אדם לחברו!", אך הוסיף נקודה חשובה נוספת, "אדם יכול לעשות חסד, וגם לצער את השני".

כשאמרו למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א את דברי מרן זצוק"ל על כך שרוב הצרות באות על עניינים שבין אדם לחברו, אמר שסברא יש בדבר, שכן החטא של בין אדם לחברו נעשה כלפי זולתו כאן בעולם הזה, ואילו חטא של בין אדם למקום שהחטא כלפי מעלה, מסתבר אם כן שאף העונש על כך הוא שם, בעוד העונשים על חטא בין אדם לחברו ח"ו ניכרים בעולם הזה.

אמנם, מרן ראש הישיבה זצוק"ל בספרו "אילת השחר" על התורה בפרשת וישב כותב בתוך הדברים: "והנה יש שני חלקים שהתורה מתיחסת אליהם וקבעה משום זה דינים ומשפטים, חלק אחד בין אדם למקום וחלק אחד בין אדם לחברו, וידוע שהחלק של בין אדם לחברו יותר קשה, ויותר מצוי שנכשלים בדברים שהם רעים לבריות רח"ל, וצריך בהם זהירות יתירה, ובגיהנום נענשים יותר על דברים אלו". מרן זצוק"ל מביא על כך בספרו מדברי הגר"א במשלי, שכתב שהגיהנום למי שרע לבריות, יותר קשה מזה של הרע לשמים.

עם ב"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א

עם ב"ק האדמו"ר מוויזניץ זצוק"ל

במרחק 50 מטר ממנו, וכבר אכפת לו ואינו מסוגל להסכים.

לוותר ולסלוח

תמיד היינו באהבה ואחוה

והיה מרן זצוק"ל אות ומופת ודוגמה לכל באי תבל בנושא זה של העברה על מידותיו, וביותר בלט הדבר בכל שנות עמידתו בראשות הישיבות שבהם כיהן, בכפר סבא, בישיבת פוניבז' לצעירים יחד עם מרן רמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, ובראשות כולל פוניבז'. ובהנהגתו המופלאה גם במוסדות ובישיבות הקדושות אותם כונן במעשי ידיו, והן בעמדו בראש מועצת גדולי התורה במשך כ"ב שנה, וכל הנהגתו הייתה בדרך של ויתור וביטולו העצמי.

אין זה בכדי ולא דבר של מה בכך, שמרן זצוק"ל העיד על עצמו לאחר עשרות שנים, לבנו של מרן רמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, **"כי בודאי ידוע לך כי מיום ה' אלול תשט"ו עד זמן שהפסקתי להגיד שיעור בישיבה הק' לצעירים בפוניבז', לא הי' שום פעם שח"ו הי' בינינו ריב, ותמיד היינו באהבה ואחוה ונזהרנו בכבוד של ידידות"**.

אך לא הייתה זו רק עדות של מרן זצוק"ל על עצמו, שהרי כל תלמידי הישיבות לדורותיהם שחשו בצלו העידו על כך בהתרגשות ובהתפעלות רבות הימים, וכפי שכתב **"בוודאי ידוע לך"**. היה זה דבר חוזר ונשנה בפני כל מי ששהה לצדו, וכל מי ששהה במחיצתו, לא היה שייך שום חילוקי דעות לצדו מלבד כשנדרש הדבר להעמדת הדת על תילה ונקיות התורה, עליהן חרד מכל משמר, וגם בהן היה נזהר בזהירות עצומה שלא לומר מילה אחת מעבר לנדרש לגופו של עניין.

בחשבון בוודאי שכדאי למחול

אך לשיא קומתו בסוגיה זו, הגיעו הדברים לידי ביטוי בהיותו סולח ומוחל למצעריו ובעלי החצים שפגעו בו. אירע פעם בשנת תשס"א כשיצא ממסע לדרשת חיזוק במקום תורה מסוים, ובאחד המקומות בשולי קריה התאספה קבוצה קטנה של צעירים שפרקו מעליהם כל עול במטרה לפגוע בו. והוא הרגיש בדבר, התעטף בשתיקה זמן קצר, ולאחר מכן פתח ואמר, **"מה תועלת יש לבני אדם שאינם מוחלים למי שמצער**

לעומת זאת, היה רבינו הגדול זצוק"ל מתחנן לאנשים שלא יקפידו על מה שפגעו בהם או ציערו אותם, וירבו למחול ולסלוח. בא אליו יהודי וסיפר לו על אחד שמצערו בלי גבול, ולמרות שמחל לו שוב ושוב, אך אותו אחד ממשיך לפגוע בו ולצער. אמר לו מרן זצוק"ל, הרי אנו באים לפני הקב"ה כל שנה ואומרים ביה"כ שוב ושוב **"אשמנו, בגרנו"**, ומבקשים **"ועל כולם סלח לנו מחל לנו"**, ושוב באים בשנה הבאה ומבקשים את אותו דבר שוב, האם איננו יכולים ללמוד מהקב"ה לשוב ולסלוח אף אם חוזרים ועושים את אותם עוולות שוב ושוב?..."

והיה חוזר ומספר בהזדמנויות רבות, כי דודו זקנו ורבו, הדיין מבריסק הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצוק"ל, שבצלו הסתופף בנעוריו רבות, היה רגיל תמיד לומר, **"לעולם יהא אדם רך כקנה"**, כשהוא מדגיש את ה"לעולם", וכך הוא אכן היה, כשהיה סובל כל טרדן וקשה יום שהטרידו, אף שהוא עצמו היה מוקף בייסורים קשים.

בהזדמנויות רבות מספור, היה רבינו זצוק"ל מורה לאנשים לוותר על טענות ותביעות צודקות שיש להם, והיה מרגלא בפומיה **"מוותיקור לא מפסידים"**, **"נער הייתי וגם זקנתי, ולא ראיתי אף פעם מי שהפסיד מוותיקור"**. עד שהפך הדבר לסיסמתו של רבן של ישראל ונהגתה בשמו בכל תפוצות ישראל: **"המנצח זה המנוצח. המנוצח הוא המנצח!"**

כשהיו באים אליו בטענות וברדין ודברים שבין שני צדדים והיה אחד טוען טענות צודקות שהדין עמו, היה אומר להם: **"נכון שיש לכם טענות שאתם הצודקים מאה אחוז, אבל ההפסד שיהיה לכם מהמחלוקת לא שווה את מה שאתם תרוויחו עם הטענות שלכם"**.

לא אחת כשהיו באים אליו בטענות על ענייני בנייה של שכנים שזה מפריע להם, התבטא בכאב: **"הרי רק לפני שישים-שבעים שנה היו תחת שלטון הנאצים ימ"ש שלא נתנו להרים את הראש, וכעת כבר מתאוננים על הרחבה של שכן שזה מפריע..."** יש להם דירה גדולה, הכל מסודר, וחברו בונה מרפסת

עם ב"ק האדמו"ר מונובומינסק שליט"א

עם ב"ק האדמו"ר מסאטמר זצוק"ל

הרי שאף שפנינה התכוונה לשם שמים, עם זאת נענשה על כך, "כי גם לשם שמים אסור לעבור עבירות, ובשם שאסור לאכול חזיר לשם שמים, כך גם אסור לצער את זולתו לשם שמים". לאור זאת, שלשם שמים אינו דוחה איסור שבין אדם לחברו, נשכיל להבין את הסיפור הבא אותו סיפר הרב הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א מראשי קופת העיר: באחת ההזדמנויות כשאירעו טרגדיות קשות ל"ע, לאחר שנשאל על מה ראוי לעורר את הציבור בעת עריכת המגביות, סח לנו מרן זצוק"ל וסיפר סיפור שהיה לו עם עצמו.

נכנס אליו יהודי והתאונן על ייסורים שונים ומשונים שהקיפו אותו מכל צד. "אמרתי לו" סיפר מרן, "כי כיוון שהצרות משונות כל כך, יפשפש במעשיו שמא נכשל בעניינים של בין אדם לחברו. הלה הגיב מיד ואמר כי מעולם לא ציער בני אדם וכי הוא נזהר תמיד בעניינים של בין אדם לחברו.

"ביקשתי ממנו" המשיך מרן, "שיחזור ויפשפש בסבלנות, כיוון שצרות כאלה מחייבות מחשבה נוספת. לפתע הוא נזכר ואמר כי אכן פעם אחת ציער אדם אחד, אבל באותה פעם הוא היה הצודק, והיה מגיע לו שכך יעשה עמו..."

"הגבתי ואמרתי לו", סיים מרן זצוק"ל את הסיפור עם המסר העולה ממנו, "הנה בעולם ישנם כמה אנשים שרצחו את זולתם, וכי נראה לך שהם עשו זאת משעמום? הרי הייתה להם סיבה, ולפעמים הם אפילו חשבו שהיא מוצדקת. ואם כן, מה אתה משיב לי שהצדק היה עמך? הרי גם כשאדם צודק לא הותר לו לצער את זולתו, בדיוק כמו שלא הותר לו להרגו נפש!"

זה עוד גרוע יותר מן הכל"

דומה שאין צורך להכביר במילים על נושאים אלו, מאחר שמרן זצוק"ל העלה אותם בעצמו על הכתב בתמצית דם לבו הטהור, במכתב המדבר בעד עצמו שנכתב בדמעה וברגש, שפרסם בכ"ד מרחשוון תש"ס.

בס"ד. בדברים האלה באתי להביע צערי על מצב אחינו בענין בין אדם לרעהו, כי רבתה מחלוקת לא רק בין אנשים פריטיים, אלא בהרבה מוסדות התורה וחסד, וגודל עוון זה מבואר בחז"ל, והעונש ג"כ מבואר שהוא חמור מאוד, בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, ואין צורך להאריך בזה.

והנה כל אחד חושב שלו מגיע והוא צודק, ואינו יכול בשום אופן להיקלט במוחו המחשבה שהוא אינו צודק, וא"כ השני רשע ומותר לעשות הכל ואפילו להלשין או לילך לא לדייני

אותם? והרי בשמים יתבעו אותם על כל צער שיצא לזולתו כתוצאה מהקפדתם, וא"כ האם שווה להקפיד ולא למחול?... וכשנשאל מרן זצוק"ל באותו מעמד ע"י חרב"נ יבלחט"א הגר"ז ברלין שליט"א, שהרי מצינו בחז"ל שהפוגעים נענשו, אמר שנכון הוא, אבל צריך לעשות חשבון מה מרוויחים מכך, ובחשבון בוודאי שכדאי למחול, שהרי זה ישתלם יותר למעלה בעולם האמת... את החשבון הזה היה הרבה פעמים מסביר לאנשים מדוע כדאי להם למחול על צער ועגמת נפש שעשו להם, ואף מבקש היה להסביר זאת לנשים ופשוטי עם שימחלו למי שציער אותם ופגע בהם, הרי החשבון הזה כ"כ פשוט, כ"כ פשוט לדירדו, עד שכל אחד יכול להבין זאת ולנהוג בהתאם.

וכבר היה מעשה באחד שבא לפני מרן זצוק"ל לבקש מחילה על כך שהיה לו יד וחלק עם המלעזים ובעלי החצים, ורבינו זצוק"ל הוציא מהארון ספר בלוי מרוב שימוש, ספר שערי קדושה הבנוי כולו על סדר קומת האדם השלם, והראה לו במקום קטע שהיה מסומן בסימניה מיוחדת (ח"א ש"ו) "ואם עיני שכל לך היה לך להפש מי שיעצרך כי חיים אתה מכונים לך". ואמר לו שאם כן הרי רק עשה לו טובה וממילא אינו צריך לבקש ממנו מחילה, והוסיף ואמר לו שהוא מוחל לו בלב שלם. כשעמד הלה לצאת תפסו מרן וקרא אחריו "אבל אל תעשה את הטובה הזו לאף אחד אחר..."

גם לשם שמים לא הותר לצער את השני

סיפר רבינו הגדול זצוק"ל, כי היה מעשה במקום מסוים ששימש בו אדם קבוע כבעל תפילה בימים הנוראים במשך שנים ארוכות. שנה אחת קיבל משרה במקום שאין רוח חכמים נוחה הימנו, ובאותה שנה לפני שניגש לפני התיבה להתפלל, הלך אחד וירד לפני התיבה במקומו, כמחאה על כך שהש"ץ קיבל משרה במקום שאינו ראוי. הש"ץ הקבוע נפגע קשות, הוריד ראשו מצער ובכה. וכמדומה שאותו אחד שניגש להתפלל במקומו, נפטר באותה שנה, אף שכנראה נתכוון לשם שמים. והוסיף מרן זצוק"ל: "לא פשוט בין אדם לחברו, ולצער את השני זה אש".

והיה מרן זצוק"ל חוזר על היסוד הנלמד מגמרא מפורשת ואמר אותה לפי דרכו בהגדרה מאלפת משלו, הנה אמרו בבבא בתרא (טז, א') שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. ובכל זאת נאמר בפסוק (שמואל-א ב, ה) עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה, שכל בן שהיה נולד לחנה פנינה הייתה קוברת שניים מבניה,

מוכן לוותר, נוצרת אש גדולה של מחלוקת, ונוצר חילול השם גדול ונורא ד' ישמרנו, וזה גורם את כל הצרות רח"ל.

"וכל שכן שמוטל עלינו לעבוד על המידות ולוותר אחד לשני כדי למנוע מחלוקת ומריבות ולהרבות שלום בישראל, ובזכות זה לא ישמע עוד שוד ושבר במחנינו".

"יש לנו ללמוד מה גדול חטא מחלוקת עד כמה צריך לברוח, כידוע שחז"ל דורשים שמילת שמים היינו אש ומים, ואין לך דבר שסותר זה את זה יותר מאש ומים, בכל זאת עשו שלום ביניהם, ועכשיו האם השמים אש והאם השמים עכשיו מים? עכשיו בוטל אש ובוטל מים. וככה צריך לראות, שאם יש חילוקי דעות צריך כל אחד להתבטל לגמרי, העיקר שלא יהי' ריב".

"ודברים שאנשים מורים היתר לעצמם, מורה או רב חושבים שבשביל לעשות שיהי' משמעת, מותר לבזות בלי שיעור, ואין הדבר כן, רק מה שמוכרח להוכיח, אבל לא לבזות, וזה חמור מאוד שמבזין ברבים... וגם ההורים אין להם לבייש ילדיהם, וכן הראוני בספר חינוך מצוה של"ח... ועיין בספר חינוך מצוה הנ"ל בלאו של לא תונו איש את עמיתו, שמסיים דאע"פ שאין בו מלקות לפי שאין בו מעשה, מ"מ כמה מלקיות מבלי רצועה של עגל, ביד האדון המצוה על זה. והנזהר מלפגוע אנשים וחולו על ראשו כל הברכות האמורות בתורה ויוזבא לעונג בזה ובבא. ורצוי שיכניסו חשיבות הדברים בעיני התלמידים".

במכתב קצר אחר, פנה מרן זצוק"ל בחביבות כאב רחמיא לכלל הציבור בנוסח לבבי נדיר:

לכ' בני ישראל היקרים

אתם מאוד אהובים בעיני הקב"ה, אבל יחד עם זה צער גדול בביכול אם מדברים לא טוב איש על רעהו.

ומאוד עושים נחת רוח אם עושים גדרים לא לדבר דברים לא טובים אחד על השני, וזכות של זה כ"כ גדול וכ"כ חביב לפניו ית"ש, תזכו לזה לאחבה מהשי"ת בזה ובבא.

י"ב אלול תשס"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו

"זה כמשחקים באש"

במספר הזדמנויות דיבר על מאורע שהתרחש בישיבת "תורת חסד" בבריסק לאחר פטירת האמרי משה זצוק"ל, שהיה בו משום פגיעה בכבוד התורה ומחלוקת רח"ל. ואמר כי התבונן על כך שכל מי שהיה לו יד וחלק באותו מאורע, לא נותר ממנו זכר בימות הרעה לאחר מכן רח"ל, וכל אלו שברחו מכך זכו להינצל.

ובהזדמנות אחרת אמר רבינו דבר נורא על עניין השואה שבה משפחות שלמות נכחדו רח"ל, ולא הותירו אחריהם זכר, ואמר: "הקב"ה לא עושה עונש של בליה על בין אדם למקום, תמיד יש מידת ארך אפים, רק בדבר אחד אין ארך אפים, בבין אדם לחברו! רק על זה יתכן בליה רח"ל!"

וגם את זה כמו כל דבר בחיים למד רבינו הגדול זצוק"ל מהתורה, הנה קין והבל הראשונים שהתקוטטו, ולא נשאר מהם כלום, ורק משת נשאר המשך לעולם. והיה רבינו אומר במתק פיו, "אני בוחן ילדים ושואל אותם מה סדר הדורות מאדם עד נח, והם עונים אדם שת אנוש, ולא מזכירים בכלל את קין והבל. כשרבים לא נשאר מזה זכר, ולמעלה צוחקים על מה רבו על

ישראל, שדנין כפי דיני התורה, כיון שלהם אין הכח להכריח את זה שבנגדו.

ולדאבוננו ראינו בזמן האחרון שנתרבו כ"כ הרבה אלמנות ויתומים, ומי יודע אם זה לא בעוון מחלוקת, ואעפ"י שזה שנענש יתכן שלא היה מעורב במחלוקת, מ"מ הא ידוע שכל ישראל ערבים זה בזה. וכ"ש שלפעמים הוא שומע ונהנה או מקבל הדברים.

והנה ידוע שהקב"ה מצטער על אשר אחד עושה רע להשני, ובפרט אם זה גורם שהרבה אנשים מעורבים בזה, אין לשער כמה גורמים צער להשי"ת, ומעורר קטרוג רחמא ליצלו, ומדת הדין תובעת, השי"ת ירחם.

אמנם מי אני שאבוא בתוכחה לאנשים, אבל היות שבמעט יום בואים אלי בענייני מחלוקת בין אדם לחבירו בין מוסד לחבירו, ובמוסד גופא בין אנשי הצוות עם המנהל, וזה מאוד משפיע לרע על כל העולם, הלא ידוע ממאמר חז"ל קידושין מ' שלעולם יחשוב שיש בעולם חצי מצוות וחצי עבירות, ובמצוה אחת יכריע לבק זכות וחלילה בעבירה אחת גורם שיכריע העולם לבק חובה רח"ל.

מלבד זה כל דבר שאדם עושה בין דבר טוב בין להיפך, הכל משפיע שגם אחרים יעשו כך, ומחלוקת גורם מחלוקת ומלשינות גורם מלשינות, ועד איפה נגיע ח"ו, ובמדומני העצה היחידה שכל אחד יחשוב בלבו לוותר, כי אם נגיד לבן אדם שאינו צודק הוא לא ישמע כי הוא משוכנע שהוא צודק מאה אחוז. רק אפשר לומר, תוותר אף אם הנך צודק, שכדאי מאוד למנוע ריב ומחלוקת.

וכל אחד יחוס על נפשו ונפש בני משפחתו ונפשות כלל ישראל, אינני מדבר כבר מענייני צער השכינה בביכול בשאין שלום בישראל, אשר זה עוד גרוע יותר מן הכל.

אמנם יש חולה גרועה אשר אנשים משלים ומרמים עצמם שעושים לשם שמים ואינו יכול לוותר כלום, ולאדם כזה אין שום עצה רק שיעמיק ללמוד את עצמו, עד שיבין האמת וישוב אל ד' וירחמנו.

ועל בולנו להרבות בעשיית שלום ולבקש בתחנונים לחוס על כבוד שמים ועל כלל ישראל שלא יענשו ממרומים, ונזכה לברכה במאמרם ז"ל ולא מצא הקב"ה בלי מחזיק ברכה אלא השלום, ובזכות השלום יסיר ד' חרון אף, עד יערה השי"ת רוח ממרום ונזכה להגאול גאולת עולמים א.ס. כל מילה נוספת מיותרת.

מפי כתבו

מכתבים רבים נוספים כתב מרן זצוק"ל לפרסום בשער בת רבים, או ליחידים, המעוררים על עניינים אלו, כמובן שכאן אינה המסגרת המתאימה לצטט במלואם את כל המכתבים המובאים ב"קובץ אגרות" שבסוף כרך "ימלא פי תהלתך ענייני ציבור" במדור "בין אדם לחבירו" (מאגרת שס"ב עד שצ"ג), אך נצטט שורות אחדות בסדרת משפטים מתוך האגרות הללו:

וזה מעיקרי קיומנו שכל אחד ידון את חבירו לבק זכות ועי"ז לא יבואו לריב ושנאה ח"ו, ולהזהיר גדולים על הקטנים לשנן ולחנך בנינו ותלמידיו שלא ישמע לשון של גנאי על זולתו.

"ובכל מקום שיש שני צדדים, אם כל צד עומד על דעתו ולא

הבל הבלים".

לפני פורים תשע"א יצא רבינו באגרת מיוחדת לבני הישיבות, להזהיר על עניין זה, וכך כתב בין היתר: "היות שמתקרבים ימי פורים דפריים ודמוקפין בהם יש חשש של פגיעה באנשים, בחורים, ומחנכים, אשר זה חטא ועוון גדול, וחרבה שנים אחרי זה סובלים הפוגעים והמביישים, ולא יודעים את חומרת הדברים, באתי בזה לעורר כי זה כמשחקים באש, שומר נפשו ירחק מעוון החמור של המלבין פני חבירו ברבים".

במשך השנים ביקש רבינו זצוק"ל לפרסם [בעילום שמו] מספר מקורות קדומים במעשים נוראים על חומרת הפגיעה בעניינים שבין אדם לחברו והשלכותיהם החמורות והקשות, ובפרט בפגיעה בתלמידי חכמים.

כך רבינו זצוק"ל ביקש להפיץ ולהדפיס את "אגרת החלום" של הגה"ק רבי מרדכי מאושמינא זצוק"ל, המספר מעשה נורא של עונשי שמים למשך מאות שנים, על פגיעה בכבוד התורה, כשהמהר"י בן לב נגלה אליו בחלומו שעליו לתקן חטא שחטא אחד שרבי מרדכי היה מיוצאי צאצאיו, שבזמנו פגע במהר"י בן לב, ומאז אין לו שום תקומה עד היום. והתיקון לכך, שהיה מוטל על רבי מרדכי לקנות את הספר מהר"י בן לב וללמוד אותו בקביעות עד שיהיה שגור בפיו מראשו עד סופו, וכך תוכל להיות תקומה לאותו יהודי.

כך גם היה חוזר רבינו זצוק"ל פעמים רבות על המעשה הנורא המובא ב"חוט המשולש" על הרבנות בפרשבורג בזמן זקנו של רבי עקיבא איגר, שהתמנה עוד בחיי הרב הקודם בשל חולשתו הגדולה, ונגרמה לו חלישות הדעת מזה, ובשעה שעלה להספיד את הרב הקודם אמר שאינו יכול להפסיד כיוון שהרב קורא לדין תורה בבית דין של מעלה, ובאותו יום נפל למשכב, ונפטר אחרי אחד עשר יום, ועל מצבתו נאמר "אחד עשר יום מחורב". וסיים רבינו, שאף שהיה מותר על פי הלכה לרבי עקיבא איגר הראשון לקבל את הרבנות, עם זאת כיוון שנגרמה מכך חלישות הדעת לרב הזקן, פגעה בו מידת הדין.

כמו כן ביקש מרן זצוק"ל לפרסם את הסיפור המובא על הגאון הצדיק רבי זונדל סלנט זצוק"ל (המובא בקונטרס תולדותיו), כי פעם בעת שהיה גר בירושלים, באמצע לימודו קרא בקול "צא מכאן, הלא הזהרתיך לסור מדרך הרע, ולא שמעת בקולי אף שאמרתי לך כי מרה תהיה אחריתך". אשתו הרבנית בשומעה דבריו אלו נבהלה מאוד ושאלה אותו מה אירע. סיפר לה רבי זונדל, כי עתה מת בסלנט פלוני, שהיה חוטף ילדי ישראל ומוסרם לצבא הרוסי, ותמיד היה מזהירו לחדול ממעשיו ולא שמע בקולו. כעת הובא לגיהנום דרך פתחו אשר בגי בן הנום בירושלים, ובא לפניו לבקש תיקון וגירשו מעל פניו. לאחר מכן נודע כי אמנם באותה שעה שאמר הצדיק רבי זונדל את הדברים, מת אותו אדם.

שלא לבייש

הנהגתו של רבינו זצוק"ל באופן קיצוני שלא לגרום בושה לאחר ושלא לביישו, מן המפורסמות היא. שחו תלמידיו משכבר הימים ומכל התקופות, על גודל זהירותו בישיבה אף כשעשו דברי משובה, שלא תיגרם להם בושה כשייתפסו בכך. הדבר היה הן בצעירותו כאברך בשמשו כריש מתיבתא

בישיבת חפץ חיים בכפר סבא, שכבר אז יצא שמעו כאחד מן הגדולים, והן בשבתו בראש במרומי קרת בחצותו מזמן את גיל הגבורות, כאשר היה קברניט ודבר העם, ולפניו נערים בני 17-18, שלא תמיד השכילו להבין את גודל המעמד והשעה, ונקטו במעשי משובה כאלה ואחרים, והוא בזהירות רבה חרד על מעמדם וכבודם, בכל מחיר ובכל תנאי.

תלמיד אחד היה בריב קל עם חברו, ולפני התחלת השיעור סגר את דלת חדר השיעורים ולא נתן ליריבו להיכנס. הבחור שעמד מבחוץ צעק לו כי מרן ראש הישיבה כבר הגיע והוא עומד בפתח ורוצה להיכנס, אך הבחור לא האמין לו וחשב שאומר כן רק כדי שיפתח את הדלת, והמשיך להחזיקה סגורה כשמרן ראש הישיבה עומד בחוץ וממתין דקה או מספר דקות עד שהתלמיד פתח את הדלת. כאשר סוף סוף נפתחה הדלת מיהר מרן זצוק"ל להפנות ראשו לאחור, כדי שלא לראות מיהו התלמיד שסגר את הדלת, ובכדי שלא יראה בבושתו. ועמד כך עד שהרגיש שאחרון התלמידים כבר אינו נמצא ליד הפתח...

ואם כבר מדברים על ענייני הישיבה ובחוריה נוסיף ונספר עוד על רגישותו של מרן זצוק"ל בזהירותו בנגיעותיו ביחס אל הבחורים. מרן זצוק"ל היה בוחן במשך השנים את התלמידים המבקשים להיכנס לישיבה, אך בסדר בחינתו היה דבר מופלא. דבר ראשון היה בוחן את הבחורים אחד אחד לפי סדר ישיבתם, והיה מציין לעצמו בפנקס סימון כלשהו לאחר כל בחור. רק לאחר גמר המבחן היה שואל כל בחור לשמו, וזאת כדי שלא יהיה מושפע ברעתו מהכרת השם והמשפחה.

עד היכן מגעת הזהירות בבין אדם לחברו, צאו ולימדו ממעשה שאירע בכ"ד בניסן תשע"א, בשעה שקיבל מרן זצוק"ל קהל כשהוא יושב על מיטתו. לצדו עמד שרפרף, עליו קערה לנטילת ידיים ובה ספל מלא מים המכוסה במכסה, כמנהגו של מרן זצוק"ל שהחמיר בהכנת ספל לנטילת ידיים לצד המיטה כשהוא מכוסה מחשש גילוי. אירע ונכנסה קבוצת בעלי עניין להתייעץ בדבר שעלה על הפרק, במצוקת המקום בחדר הצר הרים אחד הנכנסים את הספל והניחו על כרית המיטה לצדו של מרן והתיישב שם, ולא שת לבו שהספל מלא המים נשפך על המיטה. מרן זצוק"ל לא הניד עפעף ולא סובב ראשו לראות מדוע נשפכו המים, והמשיך לשבת ולדבר עם הנכנסים. רק אחרי שכולם עזבו את החדר התברר כי נרטב כולו, נזקק להחליף כל בגדיו ולהחליף מצעי המיטה ולהפוך

בבואו לבנם "תורה ומסורה" בארה"ב

בבית, והציע לנכד לאכול את החצי שנשאר, אבל הלה לא רצה. מרן זצוק"ל לא היסס לרגע ואכל את זה בעצמו, כי עדיף לוותר על חומרות בשביל לא לגרום עגמת נפש קלה לרבנות. כיוצא בדבר להיפך, פעמים שהחמיר מרן זצוק"ל על עצמו בענייני איסורים, וזאת כתוצאה מהקפדתו שלא לגרום פגיעה בשני. היה רגיל לספר אחד מתלמידיו שלמדו לפניו בתקופת שווייץ הרב בק זצ"ל, כיצד בא מרן זצוק"ל לידי חומרא שלא לאכול שרויה בפסח, בניגוד למנהגי אבותיו שאכלו שרויה. כשהתארח אצל אחרים בשווייץ, חשש על הכשרויות בפסח באותם בתים, וכדי שלא לפגוע בהם אמר שאינו יכול לאכול אצלם כיוון שנוהג שלא לאכול שרויה, ומאז אכן הקפיד על עצמו שלא לאכול שרויה. סיפור זה חוזר עליו בהתפעלות כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א בעת בואו לניחום האבלים, אותו שמע מספר פעמים מהרב בק זצ"ל שהיה מחסידי ויז'ניץ.

באו אברכים ושאלו האם ראוי להחמיר על איסור גילוי במשקין, דבר שמרן זצוק"ל בעצמו החמיר כשיטת הגר"א והחזו"א, והיה אומר שעצם החומרא בזה הוא דבר טוב, אבל צריך לחשב שזה לא יהיה על חשבון האיש, שזה קורם לחומרא זו, ובדרך כלל זה על חשבון האיש, ולכן באופן רגיל לא כדאי להחמיר בזה.

כשיצא בפעם הראשונה למסע חיוק התורה בארה"ב, הזהיר קורם הנסיעה את בנו שליט"א שהתלווה אליו, שהיות ועומדים להתארח בכל מיני מקומות והוא עלול לראות הנהגות שלא עולות בקנה אחד עם מה שהתחנך בבית, שייזהר מלהעיר הערה קלה כלשהי, פן תיגרם פגיעה במארחים.

ורגלי חסידיו ישמור. בעת שביקר מרן זצוק"ל בעיר ליאון שבצרפת, הוצרך על פי מארגני הנסיעה לצאת עם שחר, מיד אחרי תפילת שחרית, למחוז חפצו הבא, שכן שדה התעופה היה פתוח רק עד שעה מסוימת בבוקר. אולם הרב המקומי בא וביקש אחרי התפילה שמרן זצוק"ל יסור למעונו לפת שחרית. מרן זצוק"ל השיב שהדבר אינו תלוי בו, אלא במארגני המסע, וכיוון שהם אומרים שצריך להודרו אינו יכול להיענות לכך. הרב הגיע בטענה נוספת, שאשתו כבר הכינה את הבית לקראת בואו של מרן עם הפמליה. כששמע זאת מרן זצוק"ל, אמר מיד שהולכים לבית, בלא להתחשב מה תהיה תוצאת הדברים, שכן יש מי שעלול להיפגע מכך.

למעשה, אותה רבנית שהבינה כי מרן נחפז לדרכו, מיהרה להכין לכל הפמליה שהתלוותה למרן מנות ארוזות כדי שיוכלו לאכול בדרך, ולא יצטרכו להתעכב. והייתה בזה סייעתא דשמיא מופלאה, שכן למקום אליו הגיעו, לא היה מוכן האוכל לפי כל ההקפדות עליהם הקפיד מרן זצוק"ל עם בני לווייתו. האוכל שיכלו לאכול במשך כל אותה יממה היה ממה שאותה רבנית הכינה להם לדרך, בעוד שהם עלו אליה על פי רצונו של מרן זצוק"ל כדי להפיס את דעתה, ונמצאו שנעשתה הטובה עבורם בעצמם.

ובין כתביו של רבינו הגדול זי"ע לשמו ולזכרו תאוות נפש, נמצא נוסח תפילה שכתב לעצמו:

"יה"ר מלפניך ד' א-לוקינו וא-לוקי אבותינו, שנזהר מלשוה"ר ממחלוקת משנאת חנם, ותטע בלבנו ובלב כל עמך בית ישראל אהבה בין איש לרעהו, ויקיים בנו שנמצא חן ושכל טוב בעיני א-לוקים ואדם".

המזון, אך בשעת מעשה אפילו לא סובב פניו.

תסופר לרורות העובדה הבאה, בילד קטן שנולד והתגלה מום נדיר בגופו לילה לפני הברית. ובאו לפני מרן זצוק"ל באישון לילה להתייעץ כיצד לנהוג בילד בכדי להציל את חייו, ומרן זצוק"ל הדריך וכיוון בעצה ותושייה להטיס את התינוק באופן מידי לחו"ל, ואכן עלתה לתינוק ארוכה.

לאחר שהבריא התינוק ושבו לארץ, באו להזמין את מרן זצוק"ל לסנדקאות, היות וחיי הילד היו תלויים בו, ובזכות עצתו ותפילותיו וברכותיו ניצל חייו. כשבאו לפני מרן, הגיב בפניהם, והרי באתם לכאן בזמנו בגילוי המום כשכבר הכל היה מוכן לברית שתיערך עם שחר, ובוודאי שכבר הכנתם בזמנו סנדק, ואותו אחד כבר הכין את עצמו לסנדקאות, כיצד אוכל אם כן ליטול דבר שכבר חשב עליו אחר...

סדרי עדיפויות

גם בענייני חומרותיו וחסידיהם המרובים, עמד על כך רבינו שלא יהיה הדבר על חשבון זלזול באחרים. לדוגמה, ידועה הייתה הקפדתו של מרן במשך עשרות שנים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בימות החול. פעם שאלו נכדו אודות אירוע בו נראה כיצד הוא טועם יין, והרי שנים מרובות שנוהג לא לאכול בשר ולשתות יין בימות החול, ומדוע חרג ממנהגו? והשיב לו: "מידות לפני הכל! כשמגישים לי יין בפומבי אני שותה, ראשית, כדי לא להיכשל חלילה ביוהרה, להראות לכולם שהנני מחמיר חומרות, ושנית, יש כאן משום פגיעה במארחי". עשרות שנים של חומרא שנהג לעצמו, אינן עומדות בפני חשש פגיעה בזולתו.

ועוד כיוצא בו, והפעם בבית פנימה. מרן זצוק"ל היה מחמיר על עצמו שלא לאכול בננות, כיוון שיש בזה צדדים בפוסקים שאולי זה עץ ואז יש חשש ערלה וכו', לכן מאז ומתמיד לא אכל דבר זה, אך כתמיד בכל חומרותיו של רבינו הקפיד שיהיה בלא נדר. אבל לבני ביתו היו קונים את זה, ודרכו של מרן זצוק"ל לעשר בעצמו כל מה שקונים בבית, כיוון שחשש על דיני ופרטי שליחות ובעלות על מעשה. והנה כשמעשרים נשאת חצי בננה, והרבנית ע"ה היה מפריעה לה שנשאר כך אפילו לזמן קצר, כיוון שמשחיר, לכן הייתה תמיד דואגת שיאכלו את הנותר מיד.

פעם אחת מרן זצוק"ל עישר את הבננות בעוד רק נכד צעיר

הכנת המזוודות לנסיעה

חיבוט הקבר בתוך הדייסה

אוכל, ושתי חולצות, והנה לפתע הוא קרא לעבר הרבנית: אמא, להיכן אני נוסע? לאמריקה, ארץ שיש בה הכל, לכמה זמן אני נוסע? לשבועיים. ותראי איך שאת עוזרת לי להתארגן, את מכינה לי מזוודה לפרטי פרטים וחושבת מה להכניס וכמה, ואת כל כך טורחת. אמא, בואי נחשוב, אנחנו בנסיעה ארוכה לעולם האמת – כמה מזוודות אנחנו צריכים להכין לקחת איתנו מפה לשם, הרי אנחנו רואים כמה אנחנו צריכים להתארגן עכשיו קל וחומר לנסיעה הגדולה והעתידית.

במאמר מוסגר, אני רוצה לציין כי חשבתי פעם מי התלמיד האמיתי שלו? אשתו הרבנית ע"ה. כי אשתו היתה אישה מאד גדולה, מאד פשוטה וענווה, ובעיקרון היא באה מבית נכבד ובעלי ממון במידת מה, אבל היא התחתנה איתו שהיה 'חפצא של תורה מתוך הדחק' והצליחה להתרפק בו וללמוד ממנו בצורה בלתי רגילה עם כל עבודת ד' והסתפקות במועט בצורה בלתי רגילה.

היא עצמה ע"ה טרם שנפטרה, סבלה מהמחלה שהתפשטה בעצמות רח"ל, והיא הסבתא ע"ה התייסרה בצורה בלתי רגילה, את זה אני עצמי ראיתי ומה היא היתה לוקחת להרגעה כוס מים 15/160 טיפות אופטלגין... אולי שמעתם פעם בספר התרופות שאופטלגין היא תרופה ל'יענע מחלה'...

שאלתי אותה מדוע את לא לוקחת משהו יותר חזק? היא ענתה לי שהיא רוצה לשמור על צלילות הדעת עד הרגע האחרון "שחם וחלילה אני לא אעזוב את העולם בלי שאני אוכל להתכונן כראוי" וחששה שתרופות אחרות מטשטשות את המוח. אתם מבינים, כך חיו כאן בבית הרב והרבנית.

ביומיים שלושה האחרונים אשפוז אותה כי האופטלגין כבר לא הספיק לה, הייסורים והמצב היה מאוד קשה והיו מוכרחים לערפל את ההכרה כדי שתעמוד בייסורים, ומרן היה מברר כמה פעמים ביום האם אפשר לכוא אליה – האם היא ערה, ביום השני אמרו לו "כעת אמא התעוררה". היה זה אחרי צהריים, הוא אמר "אני רץ" והגיע במיוחד כמדרומה שלקח מונית ומיד נסע לתל השומר כי לא רצה להמתין רגע לנהג וכדומה.

מרן ביקש מכולם לצאת מהחדר, והוא הסתגר איתה בתוך החדר כרבע שעה ויצא.

מדתם בחבורה עם מרן זצוק"ל בשעות קבועות מידי יום ולילה באשמורת הבוקר, במשך שנים ארוכות. מתי זה התחיל וכיצד?

על הפרטים נדבר אחר כך, ראשית כל אני רוצה להתנצל בפניכם.

אני בטוח שכל אחד שיקרא ב'מוסף' יחשוב לעצמו איזו חוצפה של 'עקבתא דמשיחא' שאני מעז לדבר על רשכבה"ג מרן רבינו הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, אך אומר את התשובה ואקווה שהיא תתקבל. הייתי פעם אצל מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א והגיעה אישה ואמרה כי היא היתה מנקה בבית של אדם גדול אחד זצ"ל, הרבנית ע"ה אמרה לה: יופי שבאת, בואי תספרי לנו סיפורים על אותו אדם גדול, והיא סיפרה עליו 3 סיפורים מאד יפים ואפילו העבירו אותם באוזני מרן הגאון רבי חיים שליט"א. מה רע? היות והיא היתה מנקה והסתובבה בביתו של הגדול ההוא, ודאי שהיה לה מה להגיד ושמחו לשמוע אותה. אכן ממש כך אני הסכמתי לדבר כ'המנקה' של מרן זצוק"ל, וזכיתי להיות שם. ואני רוצה לשתף את הקוראים.

תשמעו את דברי 'המנקה' של רשכבה"ג הגראי"ל שטיינמן. אכן, יש דברים ומושגים שהם נשמעים לכאורה דרגות גבוהות, אבל הוא זצוק"ל כל פעם היה אומר לי בענוותנותו, אני מדבר על דברים כ"כ גבוהים שלא שייכים אלי, אבל בשביל להתרומם מוכרחים לדבר על דברים גבוהים, גם אם הם לא שייכים לנו.

נוסעים מתכוננים!

הרה"ג רבי גדליה שליט"א: רצוני לספר סיפור להראות לכם כיצד הבית הקדוש הזה התנהל.

בנסיעה הראשונה שמרן נסע לאמריקה עם יבלחט"א הרבי מגור שליט"א, ופתחו אז מוסדות תורה רבים, כל הנסיעה היתה קודש והוא נסע לשבועיים. לפני שנסע הרבנית עמדה לירו והכינה לו את המזוודה, הניחה לו שקית סולת דייסה שהיה

מבטים חפוזים לימי החולשה הגופנית של רבן של ישראל בשנים האחרונות | נכדו הרב הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א עמד לצדו עשרות שנים וגם בשנים האחרונות ועד הרגע האחרון בו השיב רבן של ישראל את נשמתו הטהורה לבוראה, והוא מספר על רגעים נוראי הוד | אנו 'חיל רגלי' - ומכינים מזוודות וצידה לדרך | הרב א. חפץ שמע וכתב בדמע

הוא כבר מתכונן... רבי חיים אמר לי "אל תדאג הוא יחיה עוד שנים רבות", שאלתי "אבל מה יהיה הוא אומר וידוי כל כך הרבה", רבי חיים הגיב: "מהבר מצווה שלו הוא מתכונן..."

שאלתי את עצמי, אם מותר לי לשאול, הרי הרב'ה (רבי חיים) נולד אחרי הבר מצווה שלו ומניין לו, ועניתי לעצמי רבי חיים סיפר כמה פעמים כי מרן ה'חזון איש' אמר לו אחרי שהגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל נפטר כי מעולם הוא לא כעס. אז סיפרתי את זה בהזדמנות למרן הגראי"ל שטינמן והתעניינתי כיצד ידע? והוא ענה לי: מספיק למרן החזון"א בגדלותו, כמה פעמים שהוא ראה אותו ויכול היה להכיר בני אדם, כדי להכיר עליו שהוא מעולם לא כעס.

השווער שלי שליט"א אמר שזה פשוט שזה כך. אגב, הרבנית אמרה לי פעם בהזדמנות נדירה, "יש לי כל כך הרבה מה לומר, אבל את הכל אני שומרת למעלה", והצביעה לכיוון השמים. היא סיפרה לי שהיא רצתה פעם לעשות שיפוץ במטבח להרחיב את השיש לכאן ולשם, היא ביקשה ממנו רשות, אז הוא אמר לה: "תדעי לך, את יכולה לעשות מה שאת רוצה במטבח, אבל כל דבר שאת עושה כאן יירד לנו שם, אני לא אפריע אבל שלא תגידי שלא אמרתי לך".

אבל כיצד תבע כל כך מהרבנית דרגות באלו גבוהות לא להרחיב את המטבח?

הראשונה שנכנסה אחר כך היתה אחת הנכדות שתחי', ברגע שהיא ראתה אותה אמרה לה בצהלה: "איך אני שמחה! איך שאני שמחה! כי עכשיו אבא אמר איתי וידוי, חיכיתי שהוא יבוא" וגם הוא עצמו היה רגוע ושלם כאילו הוא הצליח במשימה שלו.

כמדומה שתמיד הרי היה אומר כי אי אפשר לעשות את זה לומר וידוי עם החולה להדיא ובכוונה תחילה כי החולה ייבהל. ואם כן נשאלת השאלה איך אתה עושה את זה לאשתך?! אך התשובה כי כך הם חיו. "אני כל כך שמחה" כך הם חיו 24 שעות.

תמיד מכינים מזוודות

השווער שלי שליט"א (הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א חרב"נ דמרן שר התורה שליט"א) אמר לי פעם: אבא אומר לך כל פעם כי אדם בגיל הזה מותר לו הרבה לחשוב על שחר ועונש והוא חייב כל הזמן לחשוב על העתיד, אבל מאז שאנחנו מכירים אותו כך הוא חי - עם העולם הבא: מה יהיה אתי בשמים. ותמיד אבא ואמא הכינו מזוודות!

לפני כמה שנים היה לו דלקת ריאות מאוד קשה, כל פעם שהיה לו דלקת ריאות עד שיצא מזה, נורא ואיום, אז הוא היה בטוח שזהו והוא התכונן וכו' מינה אחראים וכו' ואמר וידוי. כל הזמן הלכתי לרבי חיים ובכיתי, אמרתי לו "רבי'ה

ליבם של ישראל.
בכותל המערבי

זכורני שהלך לנחם את בית הרב זלושינסקי שנפטר מתוך שנתו בפתאומיות, כשחזר מהניחום אמר בהתפעלות שהם סיפרו שהיה לנפטר מנהג להגיד וידוי לפני השינה: "איזה חכם הוא היה להגיד וידוי! והסביר שהרי זה נצח נצחים כי בלי וידוי ועם וידוי זה הברל שאין לתאר. תתארו לכם שהוא לא היה עושה את זה, וחזר על כך בערגה ובשמחה. גם הוא נהג בשני וחמישי שאומרים במניין שלו י"ג מידות עם וידוי ואח"כ 'והוא רחום'. אתם מבינים, באותו ליל שבת הוא לא יכול היה להירגע שבני אדם לא יכולים להתכונן כראוי.

הפחד ממשפטי שמים

בשנים האחרונות כל פעם שהיה נחלש אמר 'אשמנו' וכו' כשנה שלמה. ליל שבת אחר ראו אותו ממלמל לעצמו ושמעו אותו אומר "כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה". וחזר על זה. זה היה בשנה האחרונה. לפני שנתיים הוא אמר לי באמצע חודש אדר: עוד מעט חודש ניסן. האם אתה יודע מה יש בחודש ניסן? כתוב שאין בחודש זה חיבוט הקבר... כמה פעמים שמעתי מפיו בערגה: אתה יודע, מרן ה'סטייפלער' נפטר בליל שבת, מרן הגראמ"מ שך נפטר ביום שישי, מרן החזו"א נפטר בליל שבת. נראה לי שמה שכתוב שבערב שבת זה ליל שבת, וכל שבת מחדש... הוא אמר: מרן הגראמ"מ שך התפלל על כך והרוויח! אני רוצה לשאול אתכם, אם כל חודש ניסן אין חיבוט הקבר, אז מסתבר כי גם בחנוכה אין... הוא כל כך המתין לכזו מיתה דווקא ללא חיבוט הקבר.

"מעט דבש"

את חטאי אני מזכיר היום. אני הייתי זוכה לתת לרבינו את הדייסה, מהותה פירורי לחם פשוט עם חלב מבושל. כך כל בוקר. זה היה האוכל שלו בבוקר. פעם אחת לא עמדת בניסיוני, (אגב, הוא אמר לי פעם אין לך מה לדאוג אין לך מה לחשוש אין שום תאוה לדייסה הזו... [תנסו לטעום כזה מאכל ותבינו]) פעם אחת הכנסתי קצת דבש שייתן קצת טעם. הוא בירך מזונות, טעם, ונבהל: מה שמת כאן, מדוע זה מתוק? מה שמת? תאמר את האמת.

אמת שלאחרים לא היה אומר ככה, לא מיניה ולא מקצתיה. אדרבה היה מסייע לבנות ולהרחיב את המטבח, ואני יודע מקרוב משפחתי ששלח לו עשרת אלפים דולר לסייע בשיפוץ הבית. אבל לאשתו הכל אחרת, הוא כל כך רצה באושרה האמיתי, ובעיקר הוא ידע את מדרגתה ואת העובדה שהיא באמת מעוניינת ללכת עמו בדרכו, והרי זה לטובתה באמת ויהיה לה כוח לעמוד בזה. לכן, גם אמרתי כי היא התלמידה הגדולה שלו. והנה כפי שאמרנו מה היתה השמחה הגדולה שלה לפני הסתלקותה שהוא אמר איתה וידוי. זה בא מהמידות טובות שלו כלפיה מה שהוא כל כך רצה וביקש לעמו הוא רצה לתת לה ולסייע בכל ליבו שהיא תהיה המאושרת מספר 1 בעולם ההוא.

זכיתי פעם אחת בשבת אחרי ה'שבעה' של הרבנית, הייתי בתורנות בסעודת שבת עם מרן לבד בחדר, הוא התנועע על המיטה שישב עליה והרהר לעצמו הרבה, ואז פונה אלי ואומר: ראשית כל, הנכדים כולם לקחו משניות לעילוי נשמתה, ושנית היא הרי כל כך התייסרה, בוודאי כבר טוב לה עכשיו שם. הוא היה כל כך חושב עליה וכבר רגוע שכבר טוב לה שם. היה לו ידיר אישי גדול מאד - הגאון הגדול רבי משה סולובייצ'יק זצוק"ל, ורבי משה הגדול העריך את מרן מאד. בחורים מ'גאון יעקב' היו פעם בחו"ל אצל הגר"מ סולובייצ'יק, הוא התעניין ושאל מי אתם, הם ענו אנחנו תלמידים של מרן הגראי"ל שטינמן. "תלמידים של מרן הגראי"ל שטינמן?! - הוא תמה. "אין דבר כזה! וכי אתם בכלל יודעים מיהו... והוא רבי משה זצ"ל היה איתו בכל המצבים הקשים צורת החיים שלהם היתה 24 שעות. סולם מוצב ארצה וראשו מגיעה השמימה.

איש של עולם האמת

הגאון הגדול רבי רב לנדו שליט"א אמר עליו והגדירו 'איש של עולם האמת' היינו שואלים אותו: הראש ישיבה צריך משהו? כן, לעשות תשובה... אמר בחיך מריר. כאשר התייסר וכל גופו מלווה בייסורים מה שהטריד אותו היה ה'תשובה'. באחת השבתות לפני כמה שנים כשגופו היה רווי בייסורים, בליל שבת הוא הסתובב סהרורי בחדר הטריד אותו: "למה ומדוע אי אפשר לומר וידוי בשבת".

הרבה פעמים. אדם יבוא לשמים הוא צריך לתת דין וחשבון על כל החיים. אדם שחי 80 וכו' מצד אחד אריכות ימים שר' נותן זה מאוד טוב, אבל מצד שני השנים מתארכות, אז החשבון יותר גדול. אתה שמעת את השעון? אני אצטרך לתת דין וחשבון מה עשיתי בכל שניה! ובאמת אני כל כך מודה לקב"ה שאני יכול עדיין ללמוד כל מילה של תורה!

ברשותכם, אולי נשוב ללימוד החברותא שלכם לפני התפילה עם מרן, ובשנים האחרונות הרי כבוד תורתו שליט"א היה לצדו של מרן זצוק"ל כל יום מהשעה שלוש לפנות בוקר.

זה התחיל לפני כ-20 שנה. מרן לא היה צעיר כלל. היתה לו גמרא וזבחים דקה. יום אחד עמד ולמד בעמידה כדרכו. נכנסתי והוא תופס לי את היד בענוותנותו: "אני כל כך רוצה לדעת זבחים, כל כך רוצה לדעת זבחים! אין לי כל כך גרסא דינקותא על זבחים". (השתוממתי, הרי יש לו בארון כמה פנקסים - חידושים על זבחים, לא על כל המסכת). כנראה שהרגיש שעדיין לא יודע זבחים בשלמות לפי מושגי שאיפותיו. אגב, על שאר החלקים בקדשים לא התלונן, רק על מסכת זבחים. הדברים יצאו מפיו בכזו התרגשות - כל כך רוצה! אמרתי לו, "אם ראש הישיבה רוצה מיד נעשה שיעור נוסף גם על זבחים". "אדרבה!",

וכך החל שיעור מצומצם מידי ערב, מלבד שאר השיעורים, גם שיעור בזבחים.

יצוין כי הגאון רבי בנימין קורלנסקי זצ"ל שמע על כך וביקש בענוותנותו להצטרף איתנו וישב עם האברכים תקופה ממושכת והיה ממש תענוג לשבת עמו זצ"ל ערב ערב, ביחד

אמרתי, שמתני דבש. מיד הוא אמר: "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו", ואל תעשה זאת שוב.

אחד מבני הבית סיפר לי על השילוב של בין אדם לחברו עם עבודת ד' של רבינו. מרן אמר לי: "אני רוצה לספר לך מה היה היום. גדליה שם לי דבש בדייסה, מה עושים איתו. מצד אחד אני חייב לו הכרת טובה, מצד שני כל דבר שיש הנאה בעולם הזה, מקבלים עליו חיבוט הקבר..." כך אמר בצער.

זה כבר הספיק לי, ויותר לא הכנסתי לו חיבוט הקבר בתוך הדייסה...

הוי עובדא שנכנסתי לפנות בוקר. היה לנו קביעות שיעור איתו בלימוד גמרא, והנה אני מוצא את מרן עומד ליד ארון הספרים מרוגש והיה נראה כי הוא רועד. שאלתי מה קרה למה ראש הישיבה רועד?

ומרן השיב: אני עומד כאן מול הארון ספרים וחושב. יש כאן רמב"ם שו"ע וכמה ש"ס, גם ש"ס חדש הביאו לי... מה אני אענה, איזה בושות יהיו לי. תראה שכתוב ב'שולחן ערוך' שמכסים את הפת בליל שבת שלא תראה בושתה... ספרים עומדים כאן מולי ואני מבייש אותם, יבואו וישאלו אותי היה לך את כל הספרים מה עשית עם זה, והרי אני לא לומד מספיק...

פעם שאלתי את הרבנית האם הרב אהב לקנות ספרים? היא השיבה לי, לא. וסיפרה "שאלתי את הרב מדוע אתה לא קונה ספרים, אז הוא ענה לי: אני לא מסוגל לראות שיש ספר בארון ולא לומדים ממנו, מה את רוצה שאני אקנה ספרים וסתם יעמדו?"

אינני יכול לשכוח כיצד פעם בעיצומו של סיפור על אחד מגדולי ישראל, לפתע האדימו פניו והוא בענוותנותו התנצל: מה אתה חושב שפעם בעבר הייתי מדבר כל כך ומספר? לא הייתי מבטל את הזמן חלילה וחס. כל הזמן למדתי. רק היום (בגיל קרוב למאה) אני כבר לא רואה ויש לי תמיד מיחושים חלשים וחזקים בגופי כל הזמן, ומיד קרא בקול: חלילה אין לי שום תרעומת, אדרבה כמה גרוע היה אם לא היו לי מיחושים כלל. אני רק מודה להקב"ה, אבל אני רק אומר שפעם לא היה כך (הוא רצה ללמדני שלא לבטל את הזמן, ושלא אחשוב שאיש בן מאה הוא כאברך בן ארבעים חמישים). ושלא תחשבו שאי פעם שמענו ממרן מילה אחת דברים בטלים, הכוונה היתה למיעוט עיון והסחת דעת מעיון וגמרא רש"י ותוספות שהיו מהות חייו. אח"כ הוסיף ואמר, כתוב "שאל אביך ויגדך", כיום אני גם מרגיש חובה להעביר לדור ולדבר יותר דברי חזון.

בלילות שבת עד גיל שבעים היה מגיע מוקדם לכולל פוניבז' או לבית כנסת 'אהבת חסד' ולומד כל הלילה, ולא יכבה נרו לעולם ועד ביום ובלילה לא ישבותו. פעם אחת בליל שבת של חורף הוא שאל אותי מה השעה? אמרתי לו 8. הוא אמר לי כי בימים עברו בשעה כזו, הייתי מספיק גם לאכול, גם לישון וכבר להיות ליד הגמרא.

שומעים כל רגע

עמד פעם בליל שבת על השולחן שעון גדול ששומעים את תקתוק השניות. הוא אמר אני רוצה להגיד לך דבר שאני חושב

במעונו בשתיית "לחיים" עם הגיע כרך חדש של "אילת השחר" על הש"ס ממכבש הדפוס

עם כניסת השבת

אמר לו מרן: אדרבה ואדרבה. מרן ה'חתם סופר' שידע את המשמעות של חטא ויודע כמה הוא פוגם וכו', דווקא מרן ה'חתם סופר'. ככל שהארם גדול יותר הוא מפחד עוד יותר. 'אנשים של מנחה מעריב' לא יתבעו מהם כמעט... כי אדרבה, מי שגדול תובעים ממנו יותר. אחד הנוכחים שאל: "אם כן אולי כדאי לא להיות אדם גדול"... רבינו הביט עליו ואמר "ואולי כדאי להיות בהמה או תרנגול?"

התשובה הזו מבארת לי את הפחד הגדול שהיה למרן תמיד מדין שמים. לא להאמין. מי שהיה לידו כאשר שח על הימים שיעברו עליו אחרי מלאת ימיו ושנותיו, לא היינו יכולים לעמוד לידו ממש, ואת זה יכולים להעיד כל החברות והנכדים, כיצד דיבר על הפחד שלו מהדין לעתיד לבוא וכמה היה בוכה ממש.

גם הענווה של מרן מוכנת מאד – לפי מה שאמר על מרן ה'חתם סופר', כי ככל שהארם גדל יותר הוא רואה את הכל בגדלות, ויודע כמה הוא קטן לעומת גדלות התורה ולעומת גדלות הקב"ה, והוא מרגיש את עצמו כ'נמלה קטנה' כלשון הרמב"ם בהלכות דעות. אי אפשר לתאר את הענווה של מרן והכל ראו כן בצוואה שלו מעט מזער. היה אומר תמיד כי "בשמים יצחקו על מה שאתם מנחמים אותי שאין לי מה לפחד ממשפטי שמים. בשמים יצחקו עליך ועלי, המלאכים יזרקו אותי"... הייתי מנסה לנחם אותו בלימוד תורה שמלמד כבר יובל וחצי שנה תלמידים ולמד ולימד ברוב חלקי התורה תלמידים לרוב, והיה אומר "ניחומין של הבל ניחמתני". את הדברים הטובים עלי אתה יודע, לא את הדברים הלא טובים... המושגים שלו בנקיות וגדלות היו כל כך גדולים, שהכל היה קטן לעומתם.

פעם תיאר לי מה המשמעות של 'מנחת חוטא' שהגמרא אומרת "שלא יהיה קרבן חוטא מהודרת" ולכן לא ישים עליה לבונה. "הנה אתה רואה אדם שחטא בשוגג, וכביכול הקב"ה אומר לו אני לא רוצה ממך קרבן... לא רוצה לא מעוניין".

אינני יכול לשכוח כאשר קרא פעם את הרש"י במסכת שבועות בעמוד הראשון למטה 'תולה', להגן עליו מן הייסורין, שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאוג, שכל השוגגים צריכים כפרה לכשירדו, אלמא קודם ידיעה ענושים הן". מרן בכה כל כך: "קודם ידיעה ענושים הן", בכה ובכה. ואפילו אמר אנשים שואלים למה זה חולה ההוא מצטער, הרי כאן רש"י אומר שאפילו ללא ידיעה ענושים הם... בכאלו דרגות היה חי כל הזמן. והיה תמיד בשמחה ובטוב לבב בכל מצבים, כי מרן זצוק"ל היה 'תכלית יישוב הדעת' לא כל אחד יכול להשיג זאת. סולם ארצה וראשו מגיע השמימה.

הג"ר גדליה הוניגסברג שליט"א המשיך ודיבר עוד, והיה ניכר כי הוא ממאן להיפרד מארון הקודש אליו היה צמוד, ממימיו שתה וממעיינו לגם מלא חופניים עשרות שנים, ומרן השיב לו מנה כפולה אהבה וחיבה יתרה.

הג"ר גדליה שליט"א מדגיש שוב, כי כל אחד מבין, שלא נגע בגדלותו, רק פטפוטין דאורייתא בלבד מהיר לפה בימי הצער והאבל על אובדן עטרת ראשנו, ועוד חזון למועד.

בספרו של הרב הוניגסברג שליט"א 'צדיק כתמר יפרח' טמונים יהלומים רבים – אוצרות וסגולות מלכים, מדרכי מרן זצוק"ל. המעיין יראה ויתעלה.

עם רבינו, ממש גן עדן, אבל בשלב מסוים זה התנגש עם לימוד החברותא שלו עם חמיו מרן הגרמי"ל זצוק"ל, והוא הפסיק לבוא.

סדר הלימוד היה, שלמדנו, ולמחרת מרן היה חוזר על כל מה שלמדנו אתמול. ממש כך. ואח"כ כשסיימו את כל הפרק, חזר פעם שניה מתחילה, והיה טעם מתוק מאד כי למדנו בעיון רב ובמתינות והתחדשו הרבה דברים. הוא התעכב על כל מילה, ועד שלא יצא לו ברור לא העלים ולא למד מקופיא. הוא שמע ושתק. היה שומע וחושב ומהרהר. לא אשכח את העיון הרב בסוגיא של 'מחשבין מעבודה לעבודה'.

פעם אמר לי: "אני לא מסוגל לשמוע 'שיעור כללי', כי האומר את השיעור כללי שואל שאלה חזקה, ואני מיד חושב: רגע, האם זו שאלה, אולי לא, ומחשב את דבריו. אבל האומר את השיעור ממשיך מיד הלאה, אני לא מסוגל כך לשמוע בלי להביא את הדברים בכור העיון וההבנה היטב, ואז הוא כבר אומר תירוצ נפלא, תן לי לחשוב רגע אולי זה לא תירוצ טוב, והוא כבר מתקדם הלאה, אני לא מסוגל".

אפילו כאשר שוררו לצידו זמירות שבת הוא לא נתן מנוחה. מרן לא יכול היה לשמוע ששרים סתם ולא מבינים ולא חושבים על מה שאומרים. היה שואל ומה זה וכיצד אתם מבינים את זה? לא נתן לשורר ברציפות... אמר לנו: את הזמירות עשו אנשים גדולים וכי הם כתבו סתם בשביל החרוז?

מרן היה אומר תמיד "אנחנו 'חיל רגלי'" כפי שאמר מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, ומשמעות חיל רגלי שהם עוברים וממששים ובודקים כל דבר. וזה מה שאני, אני חייב להבין עד הסוף.

חרדת הדין

הגאון רבי אליהו מן שליט"א היה פעם בחדר ואמר כי כתוב בספר (המוסמך ביותר) 'חוט המשולש' כי היתה שנה אחת שמרן ה'חתם סופר' לפני 'כל נדרי' לא היה מסוגל ללכת על רגליו מפחד הדין ולקחו אותו בכסא. הגאון הנ"ל אמר כי שאלו אותו כיצד מבינים את זה שמרן ה'חתם סופר' כזה אדם גדול וכל כך מפחד עד שלא יכול ללכת ברגליו?

יראת שמים, יראת חטא

המשך מעמוד 49

העלה מלוגנו והבול מאיטליה

היה מזהיר מאד מפני הגזל, פעם הזהיר אחד מבעלי הממון שהיה אצלו שאם יש בממונו חשש ריבית וגזל הוא מאבד את כל עולמו.

היה אומר שבכל ימיו לא בא לכלל גזל, והוא חושש למרות הכל רק משני מקרים שאף שאין זה גזל מבחינת הדין וכל אופן הדבר הטריד את מנוחתו. הוא הזכיר את המקרה שבהיותו בשווייץ קטף פרח ונדמה לו שהיו לו בעלים. הוא היה שקוע בשיחה על יד ביתו ומבלי משים הושיט ידו וקטף את הפרח שהיה צמוד לברזלי הגדר. לימים, כאשר נסע אחד מנאמני ביתו לשווייץ, פנה אליו וביקשו אולי יוכל לאתר את היורשים ולשלם להם מחיר פרח. הוא נקב בכתובת המדויקת: ויה בסיאה 8 בשכונת פרדיסו בלוגנו. כמה התאכזב לשמוע שהבית איננו ועל שטחו הוקם מגרש חניה.

הפעם השנייה הייתה בעת שהגיע לאיטליה בנתיב המילוט מבריסק. הממשלה באיטליה נתנה זכות לשלוח חבילות הביתה. למרן זצוק"ל כבר לא היה למי לשלוח והחליט להעביר את זכותו למישהו אחר. כל ימיו היה מיצר אולי היה זה גזל עכו"ם. הציע לו אחד מבני הבית לקנות עתה בולים במקום התשלום ההוא, אמר מרן זצוק"ל שהממשלה כיום אינה ממשיכה של שלטון מוסולוני, "זו לא אותה ממשלה ולא אותה מדינה, על פי דין, ולכן לא מועיל התשלום עכשיו", ואכפת היה לו הדבר.

הקפדתו הייתה מופלגת. תמיד היו בכיסיו שלוש מעטפות, כל אחת בכיס נפרד וקבוע. על האחת היה כתוב "צדקה", על השנייה "מעשר" ועל השלישית "פרטי". כל אחת בכיס נפרד לבל יתערבבו חלילה אלו באלו.

כל סעיף קטן במשנה ברורה

מרן זצוק"ל היה מרבה ללמוד במשנה ברורה. בעבר היה אומר על כך שיעור בכולל פוניבז', ולימים קבע שיעורים בביתו. והיה שגור בפיו כל סעיף קטן במשנה ברורה. במהלך השיעורים התוודעו תלמידיו לראות כי אין סעיף בש"ך שלא היה שגור על לשונו. כמו"כ, מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בהקדמת ספר 'שונה הלכות' שאחד המבקרים שעבר על הספר הוא מרן ראש הישיבה זצוק"ל. היה חביב עליו אפילו דקדוק קל בספר המשנה ברורה, בעשיית הנענועים עם ארבעת המינים היה נוהג לכסס תוך כדי שמולך ומביא ולא רק בסופו בגלל דיוק בלשון המשנה ברורה.

בכל האמור לא הספקנו אלא לגעת בקצה קצהו של מטה האלוקים, בהנהגת הסוד והזהירות המופלגת מעל הכוח האנושי של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ומי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו.

הקפסולות המיוחדות

במשך שנים רבות לא הסכים ליטול תרופות היות שחשש שהקפסולות מצופות חומר שאסור באכילה, עד שלימים נאמן ביתו רבי יצחק רוזנגרטן השיג קפסולות מיוחדת בהכשר מהודר, מאז היה נוטל את התרופות לאחר שרוקנו את תכולתם לקפסולות הכשרות.

מחמיר על עצמו בצומות

היה מחמיר על עצמו לצום גם כאשר הרופא אמר לו שבשל כיב שסבל ממנו, אל לו לצום. הוא היה אומר שבדק עצמו ונוכח שיכול לצום, אבל בשום אופן לא הסכים שמאן דהו יחמיר כמוהו. כפי שאמר בשם רבי שמחה זליג זצוק"ל, 'המורה יקל לאחרים ויחמיר על עצמו'. פעם קבעו לצום חצי יום בשל גזירה שריחפה, בחצות היום עבר מאחד לשני ושאל אם כבר אכל ואם לא, שילך מיד לאכול.

בתשעה באב היה נוהג לישון על הרצפה ממש, בתחילה היה שם אבן למראשותיו אך לאחר שראה שזה מזיק לו הפסיק עם האבן.

צם כסנדק בנדחה

כשחל תשעה באב בצום נדחה נפסק בשולחן ערוך שהסנדק יכול לאכול לאחר תפילת מנחה אבל מרן זצוק"ל לא נהג כך היות שחשש שאיסור שתיית יין אינו קשור לצום ולכן אינו יכול להבריל על הכוס. והיות שחשש לדעת מרן ה'חזון איש' שבזמננו אין חמך מדינה לא הייתה לו אפשרות להבריל והשלים את הצום עד צאתו.

למה לא אבה להיכנס ל'דינר'

מדי שבת וישב שנה בשנה מקיימים בישיבת 'גאון יעקב' דינר לטובת הישיבה. מרן זצוק"ל היה מכבד את המעמד בהשתתפותו. בשנת השביעית הגיע ולא רצה להיכנס לאולם. הוא הסביר שהיות וראה על השולחנות פרחים לנוי וחשש ל'שמור ונעבד' לכן אינו רוצה ליהנות מכך. רק לאחר שביררו לו בוודאות שפרחים אלו הם פרחים מחו"ל, ניאות להיכנס לאחר המתנה ממושכת.

שולחן בן ארבע רגליים

היה מקפיד כדברי האר"י שלא לאכול על שולחן שאין לו ארבע רגליים, כגון רגל אמצעית רחבה, היות ששולחן דומה לשולחן של המקדש.

היה נוהג בכל סעודה לומר את המשנה בזבחים 'לשם ששה דברים הובח זבוח' כדי לדבר דברי תורה על השולחן מעניין הזבחים שהרי שולחן דומה לזבוח. אמר שכך נהג דודו רבי שמחה זליג ריגר הדיין מבריסק וכך מקובל שנהג רבי זלמל'ה מוולוז'ין תלמיד הגר"א. בניו מספרים שנהג בשנים הראשונות ללמוד מסכת זרעים על השולחן.

אבי "חברת הלומדים"

המשך מעמוד 35

להיות עבור הכוללים כי זה הדבר החשוב בכלל ישראל!.

תורה בלבד סולת נקייה

אחד מראשי הכוללים תינה פעם את צערו בפני מרן זצוק"ל ושאל: "למה ראשי כוללים מתקשים כל כך לגייס כסף לאחזקת האברכים, וזה הרבה יותר קשה מהשגת תמיכה לכל מטרה אחרת?"

ענה לו מרן זצוק"ל: "ככל שדבר קדוש יותר, זה מפריע יותר ליצר הרע, כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ולכן הוא משתדל יותר להפריע ולהערים קשיים. קל יותר לגייס כספים עבור גן ילדים מאשר להשיג תמיכה לצורך ת"ת, ותמיכה בת"ת מגיעה בקלות גדולה יותר מאשר גיוס כספים לשיבה. קל יותר להשיג כספים עבור ישיבה, מאשר לקבל כסף עבור כולל. כסף עבור מסכנים יגיע בקלות גדולה יותר, מאשר לאחזקת תלמידי חכמים, כי היצר הרע אינו אוהב שנותנים כסף לתורה."

בדרך עץ חיים מהרמח"ל מביא שבגזרות ת"ח ות"ט השביעו את הס"מ ושאלוהו למה הוא מביא גזירות, ואמר שאם יסכימו לבטל תורה, הוא ייתן מנוחה. בעיקר מה שהוא רצה זה שלא יהיה לימוד תורה כי מחמת זה, בגלל לימוד התורה, הס"מ אינו יכול להתקיים, וזו הסיבה שיש בכל דור גזירות נגד התורה. גם בימינו, הס"מ נותן לאדם לעשות הכול, אבל תורה לא! כי תורה זה "סם המוות" לשטן. ולכן את זה הוא מנסה לבטל בכל כוחו, אם ע"י הפרעות, ואם ע"י מיעוט הקמת. ולכן ככל שיש יותר תורה בלבד, כך גם האחזקה קשה יותר. כשמדובר בשיבה, הרי יש גם דברים נוספים הקשורים ל"קמח", הגם שהם הכרחיים: יש חדר אוכל, יש הוצאות עבור מטבח, עבור מים, עבור אחזקת פנימייה, אבל אחזקת אברכים זה תורה בלבד, סולת נקייה, לכן באמת קשה יותר ולכן הוא מקשה גם על התורמים לתת כי איפה שיש יותר קדושה שם הס"מ מפריע יותר...

כמו שהוכיח הניסיון

מסיבה זו כוללים רבים חייבים את קיומם ואת ההימנעות מסגירתם למרן ראש הישיבה זצוק"ל בהם גם כוללים של קהילות שונות כי הוא ראה את האברך כעיקר העיקרים יותר מבעלי תפקידים תורניים. גם בנסיעות החיזוק לחו"ל בשיחותיו דיבר רבות לרומם את מעמד האברכים בפני שאר הקהילה.

ויובהר שוב: הריבוי הטבעי שניכר במוסדות החינוך ובישיבות כתוצאה מגידולו של הציבור התורני כ"י לא היה ניכר בכוללים לולי המגמה שהוחררה במשך כל השנים לייקר את האברך ולהכריח את הקמת הכוללים בכל מקום.

הנהגה מיוחדת לאברכים

שח המשגיח הגאון הגדול רבי דב יפה זצוק"ל: "מרן הגאון רבי אהרן לייב זצוק"ל שמסור בכל נפשו לרווחתם של אברכי הכוללים מרבה לומר שרואים בחוש גם בתקופתנו שכלפי אברכים יש הנהגה ניסית שלא כדרך הטבע הן ביחס לפרנסתם והן ביחס לחיתון

הילדים, הקב"ה מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת שאינה נחלתם של כאלו שעזבו את הכולל לשם פרנסה, אך זאת בתנאי שלא יכלו ממנום על מותרות ובעיקר שישומו ביטחונם בה' וישליכו עליו את יהבם ולא ירבו בהשתדלויות שמבטלות מעסק התורה ואשר עומדות בסתירה לביטחון אמתי בקב"ה."

וכבר שאל אחד מראשי הכוללים את מרן: "יש שטוענים שלא היה דור בו היו כ"כ הרבה אברכים, ובאמת לפני השואה הרי לא היו כ"כ הרבה אברכים..."

ענה לו מרן: "ואם תמצי לומר זה התמצית של כל המאמר: באמת לא היו נשארים בלימוד, ואחרי החתונה היו נעשים סנדלרים או בעלי עגלות! פעם, אחרי החתונה, או שהיו מתמנים לרב, ואם לא היה לו רבנות לא הייתה לו פרנסה והי' צריך לעסוק לפרנסתו, ובאמת היו יורדים! היו אומרים אז כי מי שזוכה, לוקח את הנדוניה ומשקיע אותה בעסק, ומיד הכול הולך לטמיון ואז הוא מתיישב חזרה ללמוד. אבל השני שלא זוכה, מתעסק עם עסקיו ונטרד בהם עשר שנים, ובסוף מפסיד את הכסף. אבל אחרי שעזב את הגמרא כל כך הרבה שנים, הוא כבר לא חוזר לגמרא."

יחד עם זאת, היה מצוי בדורות ההם, שאפילו שאדם לא היה אברך ובכל זאת נשאר ירא שמים, ומלאכתו עראי ותורתו קבע, היו יהודים כאלה שדרגתם הייתה גבוהה. כיום, בדור שלנו וניסיונותיו, אם אינו אברך, הוא יורד! אם אינו אברך, קשה מאוד שלא ילך וירד. כיום זה ניסיון הרבה יותר גדול, וצריך להתיעץ ולשאול שאילת חכם מה הדרך שילך בה.

בעיקר עלינו לזכור שהכוללים והישיבות בדור יתום כמו שלנו, זה תיבת נח. מלבד היותם מקום למוד והתעלות בתורה, זו גם מסגרת שבה הוא נמצא בחברת אנשים מהוגנים. אם ייצא אל הרחוב, לפתח חטאת רובץ, שם מחכים כל הדברים המגונים והמסוכנים. כל אחד חייב להיאחז במקום ההצלה שלו, מקום חיותו.

בעיקר צריך לדעת שיש הנהגה של אברך, והנהגה של מי שאינו אברך. לאברך יש "הנהגה ניסית" שלא בדרך הטבע. מי שבחר להתפרנס בדרך טבעית - ע"י הנהגה טבעית, גם ההנהגה עמו היא הנהגה טבעית. אפשר לראות את זה בחוש כאשר אברכים באים להשיא את ילדיהם, והם רואים ניסיס. הקב"ה מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת. אם בן אדם עוזב את הכולל ומנסה לפטור את בעייתו הכלכלית בדרך של עבודה, בכוחו ועוצם ידו, הוא מאבד את ההנהגה המיוחדת ששמורה לקיום התורה. גם אם אברך סבור שהוא יכול לסגור את הגמרא ולהסדיר את חובותיו, ואחר כך לחזור ולהיות אברך כולל, זה לא עובד. מי שיצא מההנהגה המיוחדת, כבר קבל על עצמו הנהגה טבעית, "הנהגת טבע" כביכול - ושוב לא יוכל לחזור למצבו הקודם. אי אפשר לדחוק, לכל אחד יהיה מה שנגזר עליו - לא פחות ולא יותר. אמר לי אחד שבימי לימודיו בכולל התקיים מהמלגה. לימים קיבל חצי משרה ואח"כ משרה מלאה, ואף פעם לא נשאר לו כסף מיותר, כי ההוצאות היו גדולות יותר, וגם במציאות בזבו יותר.